ମାନସିଂହ-ଚୟନ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ମାନସିଂହ-ରଚନା

ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ

ଡକ୍ଟର ମାୟାଧର ମାନସିଂହ

ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ

ପ୍ରକାଶକ—

ନିଉ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର୍ସ ପ୍ରାଃ ଲିଃ

ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶକ ଓ ବିକ୍ରେତା

ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଗଞ୍ଜାମ

୧୯୬୩

[redacted]

Rs 10 P 00

Digitized by srujan ka@gmail.com

—ଚୟନ ସମ୍ବନ୍ଧେ—

ଡକ୍ଟର ମାନସିଂହଙ୍କ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ପାଠକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୁପରିଚିତ । ସେଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଜନପ୍ରିୟ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ରଚନାର କାଳକ୍ରମ ଅନୁଯାୟୀ ଏଥିରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଛି । କେତେକ କବିତାରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାର୍ଜନା ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ଏ ଖଣ୍ଡରେ କେବଳ କବିଙ୍କ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ ଜୀବନର କବିତାଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥାନ ପାଇଅଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ କବିତା ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଅଛୁଁ ।

—ପ୍ରକାଶକ

Digitized by srujan ka@gmail.com

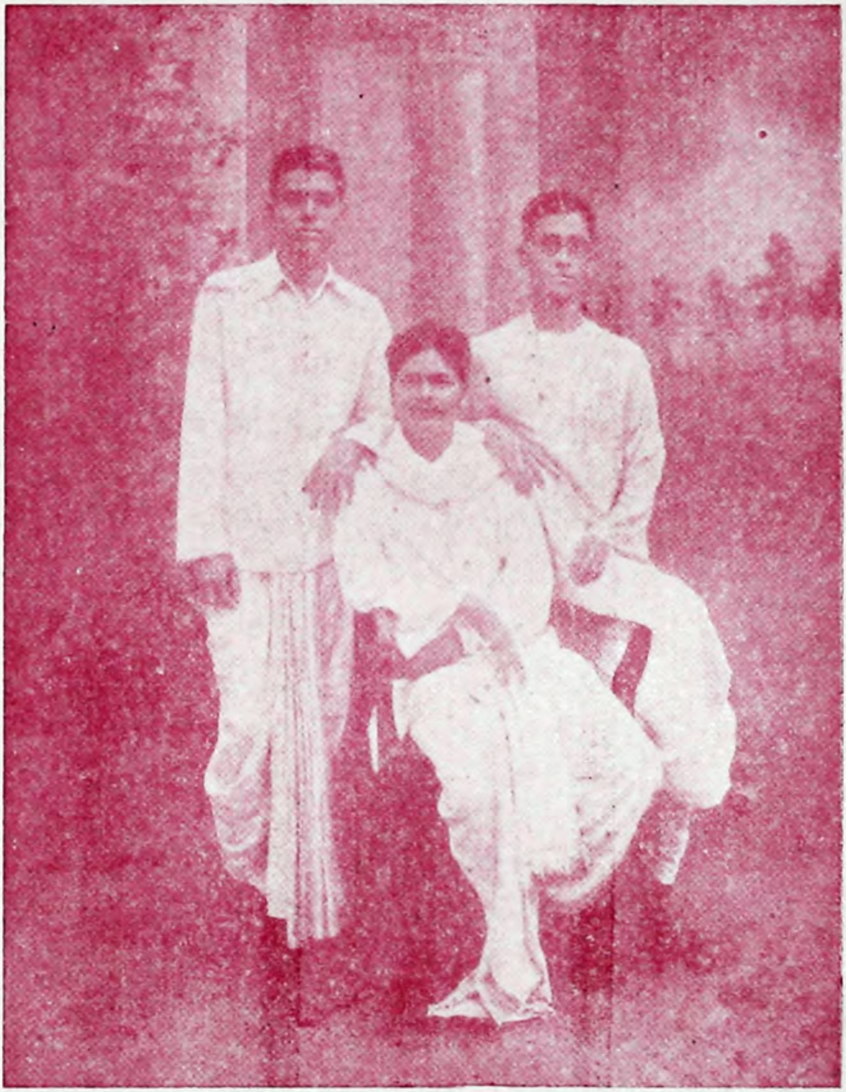

—କଲେଜ ଜୀବନ—

ଶ୍ରୀ ରତ୍ନାକର ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ, ଶ୍ରୀ ମାୟାଧର ମାନସିଂହ,
৺ ଭଗବତୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସୂଚୀ

ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଓ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜରେ ଛାତ୍ରଜୀବନ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । କୋଣାର୍କ	୧
୨ । ବାରବାଟୀ	୭
୩ । କୁଲଟା ରାଧା	୧୧
୪ । ବଂଶୀ ଡାକ	୧୪
୫ । ଅନୂଢ଼ା	୧୭
୬ । ରେଙ୍ଗୁନ ଚିଠି	୨୦
୭ । ମହାନଦୀରେ ଜ୍ୟୋସ୍ନା ବିହାର	୨୬
୮ । ଇରମା-କଶୋଗା	୩୪
୯ । ହଂସ ହତ୍ୟା	୩୯
୧୦ । ତରୁଣ କଳ୍ପର ଆଶା	୪୨
୧୧ । ପ୍ରଣୟୀ	୪୭
୧୨ । ଦକ୍ଷିଣା ପ୍ରୀତି	୫୧
୧୩ । ପଲ୍ଲୀପ୍ରିୟା	୫୫
୧୪ । ନନ୍ଦ ତ ଭଗବାନ	୫୯
୧୫ । ଭଜନ ବେଳା	୬୪
୧୬ । ଗୋପପ୍ରୟାଣ	୭୦
୧୭ । ଅପ୍ରତ୍ୟୟ	୭୯
୧୮ । ଆଷାଢ଼ ଅଭିସାର	୮୨
୧୯ । ଦେଖା ଦେଲ କପାଁ	୮୭
୨୦ । ପ୍ରଣୟ ସାଧନା	୯୦
୨୧ । ପ୍ରିୟାର ସାଧନା	୯୧

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବିଷୟ		ପୃଷ୍ଠା
୨୨ । ବନ୍ଧମା ପ୍ରିୟା		୯୫
୨୩ । ଏଇ ସହକାର ତଳେ		୯୯
୨୪ । ରସସ୍ଥଳୀ		୧୦୪
୨୫ । ମିଳନ ପଥ		୧୦୮
୨୬ । ଜଣେ ମତେ ଭଲ ପାଏ		୧୧୦
୨୭ । ବିରହ		୧୧୨
୨୮ । ବିରହୀ		୧୧୪
୨୯ । ପାପ ଓ ପ୍ରେମ		୧୧୬
୩୦ । ପ୍ରେମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ		୧୨୦
୩୧ । ଦୂରେ ରହ	...	୧୨୧

କଟକ ଓ ପାଟନାରେ ପୋଟ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ଜୀବନ

୩୨ । ଶୁଭ ଦୃଷ୍ଟି	...	୧୨୩
୩୩ । ରୂପଦେବତା		୧୫୪
୩୪ । ବସନ୍ତୋତ୍ସବ		୧୫୯
୩୫ । ଘନ ଶବଶ୍ରୀ		୧୬୧
୩୬ । ବାପୁଜୀ		୧୬୨
୩୭ । ଗାନ୍ଧିଜୀ		୧୬୭
୩୮ । ପଲ୍ଲୀ ସନ୍ଧ୍ୟା		୧୭୦
୩୯ । ବର୍ଷା ସନ୍ଧ୍ୟା		୧୭୫
୪୦ । କଣ୍ଠ କାଚ		୧୮୦
୪୧ । ନାପିତୁଣୀର ଗାନ୍ଧିପୂଜା		୧୮୭
୪୨ । ମାଲୁଣୀ		୧୯୧

Digitized by srujan ka@gmail.com

କୋଣାର୍କ

— ୧ —

ହେ କୋଣାର୍କ ବିଗତ-ଯୌବନା
ମୌନ-ଦୁଃଖେ ସୈକତ-ଶୟନା !
ତୋର ଏହି ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦେହେ ଅଦ୍ୟାପି ଗୋ ବିମୁଗ୍ଧ ନୟନେ
ଝୁହେଁ ବିଶ୍ୱ, କରୁଣାରେ ତେଜ ଅଶ୍ରୁ ତୋ ଦୁଃଖ-ଶୟନେ ।
ଜଗତର ଶିଳ୍ପୀ-କବି ରୂପ-ରାଗ ଦେଖି ତୋହଠାରେ
ଆଶ୍ଳେଷ ଇଚ୍ଛଇ ତୋର ବୃଦ୍ଧ ଦେହେ, ଶୋଷି ପିପାସାରେ ।
ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗେ ଚୁମ୍ବିବାକୁ ନିରବଧି କରଇ ଭାବନା
ତୋହରେ ଗୋ ଗତ-ଯଉବନା !

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୨—

ଅନନ୍ତରେ ହେ ବେଳା-ଶୋଭନେ,
ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ଉଠିଲ ଗଗନେ
ଫେଣ ସଫସା ନଦୀ-ମାଳ-ବେଣୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ସଇକତ
କ୍ଷୀରୋଦ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଗର୍ଭୁଁ ବଶ୍ୱରମା ବସ୍ତ୍ର-ପରୀବୃତ
ଅଳର୍କିରେ ଫିଟିଥିବ ଏ ଦେଶର ଅପୂତ ଲୋଚନ
କୋଟି ହସ୍ତ ବନ୍ଧ ହୋଇ କରିଥିବ ତୁମ୍ଭର ବନ୍ଦନ—
"ନମୁ ସ୍ୱର୍ଗନିବାସିନୀ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣା ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ବିଭୂଷଣେ
ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣେ, ଶୋଭା ବିତରଣେ !"

—୩—

ବାଇଶତ କବି କଳ୍ପନାରେ
ଜଗତର ବୁଦ୍ଧି ଅଜଣାରେ
ଅଜ୍ଞାତ ରହସ୍ୟମୟ ଶଇଶବ ଯାପିତ ତୋହର ।
ଯେ ଦିନ ତନିତ ଦୃଷ୍ଟି ବିଶ୍ୱର ଗୋ ପଡ଼ିଲା ତୋ' ପର
ଯୌବନ-ଲାବଣ୍ୟ-ଲୀଳା ଖେଳୁଅଛୁ ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗେ ତବ
ଫୁଟି ଉଠେ ଦେହେ ଦେହେ ସୁଲଳିତ ଅଙ୍ଗ-ସଉଷ୍ଠବ
ମନ୍ତ୍ର ଶିଖି ଆସିଥିଲ ମନ-ଜୟେ ମନର ସେ ପାରେ
ବାଇଶତ କବି କଳ୍ପନାରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

— ୪ —

ସହସା ହୋଇଲା ଉମଳନ
ନଭେ ନଭେ ହୋଇଲା ଉଲ୍ଲନ
ଅଗଣିତ ତାରକାର ଉଦ୍ଧ୍ୟ ଜ୍ୟୋତ ରଜତଧବଳ,
ଝଳେ ଝଳେ ବ୍ୟୋମପଟେ ଲୁଟିଗଲେ ଶୀତାଂଶୁ ଶୀତଳ,
ଦୂର ନଗମାଳା ହେଲେ ଉକ୍ତ-ଉପ୍ଲୁ ଚକିତ-ପୁଲକ
ଘନ-ଚୁମ୍ବୀ ମହାସିନ୍ଧୁ ଗାଏ ସ୍ତବ, ଲହସ୍ତ-ଅଳକ—
"ହେ ସ୍ଥୂଳଭୈରବକୀର୍ତ୍ତି ମନୁଷ୍ୟର, ମନ୍ତ୍ର ମୋ ପୂଜନ
ଧନ୍ୟ ହୁଏଁ ତୋହରେ ସେବଣ ।"

— ୫ —

ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ ଶୁଭ୍ର ହାସ୍ୟତଳେ
ଧବଳିତ ସମୁଦ୍ର-ଲହରେ
ତାଳେ ତାଳେ ନୃତ୍ୟେ ମାତି ଜଳଦେବୀ ଗାଇଲେ ତୋ' କଥା
ଓଷଧୀଶ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପୂରେ ସିକ୍ତ କଲେ ତୋ' ତରୁଣ ମଥା,
ତୋର ମୌନ କଟାକ୍ଷରେ ବ୍ୟୋମବକ୍ଷ ମାର୍ଗେ ହୋଇ ମୁକ୍ତ
ଅବତର, କଣ୍ଠେ କଣ୍ଠେ କହିଗଲେ ବାରତା ନଗୃତ ।
ଅପ୍ସରା ବଢ଼ାଳେ ତୋତେ ସ୍ୱର୍ଗୁଁ ଆସି କୌମଦୀକଲ୍ଲୋଳେ
ପାରିଜାତ ପୁଷ୍ପ ଉପହାରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୬—

ଜୀବନର ଯେତେ ଲୀଳା ଖେଳା
ଅଙ୍ଗେ ଭୁଞ୍ଜି ଧରିଲୁ ଛବିଳା,
ଶିଖିଲି ତୋହଠୁଁ ରାଜା ଶତ୍ରୁ ମୁଖେ ଯୁଦ୍ଧ ଅଭିଯାନ
ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜା ପାଶେ କରିବାର ଯୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଦାନ ।
ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ଆସି ତୋହଠାରୁ ଶିଖିଲେ ଆଶ୍ଳେଷ
ବୀର ପୁଣି ଯୁଦ୍ଧଭୂମେ ଅରି ସହ କୌଶଳ ବିଶେଷ,
ବେତହସ୍ତ ଅବଧାନ ଚଟ୍ଟଶାଳେ ଶାସିବାର ପିଲ
ହେ ପାଷାଣି ! ତୋଠାରୁ ଶିଖିଲି ।

—୭—

ବିଶ୍ୱେ ଯେତେ ବିକାଶ ରୂପର
ଯେତେ ରୂପ-ବିଳାସ ଚତୁର
ପ୍ରକୃତିର ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗେ ସୁଷମାର ଯେତେକ ପ୍ରକଟ
ମାନବର ମନେ ମନେ ସୁଷମାର ଯେତେକ ସଙ୍ଘଟ
ତୋତହିଁ ପାଷାଣ କବି, ଅତି ସ୍ନେହେ ନିବେଦିଲେ ବସି
ଅନନ୍ତ କବିତାଧାରା ନିହ୍ନଲେ ସେ ତୋ ଦେହ ପରଶି ।
ପ୍ରସ୍ତରେ ପ୍ରସ୍ତରେ ତୋର ସୁନିହ୍ନିତ କବିତା-ସମ୍ଭାର
ହେ ପାଷାଣ-କବିତା-ଝଂକାର !

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୮—

ସଉଧ କୁଟୀର ଶତ ଶତ
ଉପଦ୍ୱାର ପୁଷ୍ପଦ୍ୱାର ବତ
ତୋତେ ଘେରି ତୁଙ୍ଗ ଶିର ସର୍ବେ ଗର୍ବେ ଟେକଲେ କ୍ଷଣକେ
ବିଶାଳ ନଗରୀ, ସିଂଧୁ-ଭାଲଟୀକା ହସିଲା ପୁଲକେ ।
ଦିଗ୍‌ବିଦିଗୁଁ ସିଂଧୁ ଡେଇଁ ଭକ୍ତ ଭରେ ନୁଆଁଇଣ ପାଲ
ଆସିଲେ ବହିସପନ୍ତ ପୂଜି ତୋତେ ଜଡ଼ାଇ ଝିଗ୍ରାଳ ।
ଅମିତ ମାଣିକ୍ୟ ରତ୍ନେ ତୋର ଅଙ୍କ ହେଲା ଆଲୋକିତ,
କନ୍ଦ ତୋର ଜ୍ୟୋତିରେ ଚକିତ ।

—୯—

ରାଜା ତେଜ ପ୍ରସାଦ-ବିଭବ
ତୃଚ୍ଛ ତଲୁ ସୁଖ-ଅନୁଭବ,
ଜାନୁ ପାତି ତୋର ମୁଖେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ କଟାଇଲେ ଦିନ,
ସନ୍ୟାସୀ ତୋ ପଦତଳେ ତପ କରି ତନୁ କଲେ କ୍ଷୀଣ,
ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସମାଗତା ନାରୀ ପଦ-କିଙ୍କିଣୀ-କଂପନେ
କଣ୍ଠେ ମୁଖରିତ ଦିନେ ବକ୍ଷ ତୋର, ଲାକ୍ଷାରସ ବର୍ଣ୍ଣେ
ରଂଜିଲେ ମଧୁରେ କରି ଭୂମି ତୋର ଶୋଭାର ଉତ୍ସବ
ଲଜ୍ଜାଦେଇ ପୁଷ୍ପ ବଇଭବ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

— ୧୦ —

ଦୂର ହେଲା କାନ୍ତି-କୀର୍ତ୍ତିକାଳ
ଦମେ ହେଲା ପ୍ରକୃତି କରାଳ,

ଗଉରବ-ଅସହ୍ୟଷ୍ଟ୍ରୁ ବୁଲାଇଲେ ନୟନ ରକ୍ତିମ
ସୁକୋମଳ ଗ୍ରୀବା ତୋର ଦସ୍ତ ଭୟେ ହୋଇଲା ବଙ୍କିମ ।
ଯାଦୁକରୀ ହାସ୍ୟ ତୋର ସେ ନିଷ୍ଠୁରେ କରୁଣାର କଣ
ନ ପାରିଲା ଉପୁଜାଇ; ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ଦୂର-ପ୍ରହରଣ ।
ଦସ୍ୟୁ ଦେଖେ ଆଜ ମାତ୍ର ସେ ଶୋଭାର ଖଣ୍ଡିତ କଂକାଳ
ଲାବଣ୍ୟର ନଷ୍ଟ ଅସ୍ଥିମାଳ ।

— ୧୧ —

ତେବେ ହେଁ ସେ ଅସ୍ଥି ଭେଦ ଆଜ
ତରୁଣର ଜ୍ୟୋତି ପଡ଼େ ଝଳ,
ପକ୍ୱକେଶେ ଜୀର୍ଣ୍ଣବେଶେ ତେବେ ହେଁ ଗୋ ଯୌବନର ଦମ୍ଭ
ଫୁଟିଉଠେ, ସାୟନ୍ତନ ଘନ ପରେ ଅସ୍ତରାଗ ଜବା ।
ବିମୁଗ୍ଧ ସଂସାର ତୋର ପାଦତଳେ ଅଦ୍ୟାପି ସୁନ୍ଦରୀ ।
ସମ ଦୁଃଖେ କାନ୍ଦଥାଏ, ବ୍ୟାକୁଳିତ, ଆପଣାର ପରି ।
ଆପ୍ଲୁତ-କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଲଭେ ଦସ୍ୟୁ ସୁଆଶିଷରାଜି
ତେବେ ହେଁ ତୋ' ଅସ୍ଥିରାଜି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବାରବାଟୀ

ମୋ ଜନନୀ ଉତ୍କଳର ଇତିହାସ-ଶିରେ
ରାଜଟୀକା ସମ,
ହେ ଦୁର୍ଗପରମ,
ତୁମେ ତୁଙ୍ଗ ବାରବାଟୀ ବୀର-ରକ୍ତ-ମାଂସରେ ଗଠିତ
ଅତୀତର ବକ୍ଷ ପରେ
ଏ ଜାତିର ଜୟସ୍ତମ୍ଭ ପରି
ଦର୍ପଦୃପ୍ତ ସ୍କନ୍ଧ ଉଚ୍ଚେ ଧରି
ଆଣିଛ ବୁହାଇ ମୌନେ ନିଜ ଦେହେ ନିଜର ଅତୀତ । ୧ ।

ଯାଇଛି ବିଶାଳ ରାଜ୍ୟ, ମାନ, ସ୍ୱାଧୀନତା—
ରାଜନ୍ୟ ସମ୍ମାନ
ବୁଦ୍ ବୁଦ ସମାନ
ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ମହାକାଳ-ଲହରୀରେ ଭାସି;
ତୁମରି ସ୍ମୃତିଟି ମାତ୍ର
ଏ ଜାତିର ଅନ୍ତର ଅନ୍ତରେ
ଏ ଦେଶରେ କୋଟିଏ କଣ୍ଠରେ
ରାହୁମୁକ୍ତ ଶଶୀ ସମ କାଳଗର୍ଭୁଁ ଉଠଇ ପ୍ରକାଶି । ୨ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

କେତେ ରାଜ୍ୟ କେତେ ଜାତି ଅଖ୍ୟାତ-ଗହ୍ୱରେ
ଭଜିଲେ ଶୂନ୍ୟତା !
ଉଦାର ବୀରତା,
କେବେ କାହୁଁ ଲୁଣ୍ଠିବ କି?—ଦୁରନ୍ତ କାଳ ତାହା ନ ପାରୁଛି ।
ଯାର ଲାଗି କାନ୍ଦୁଛି ସେ
କ୍ଷଣେ ହେଲେ ହୃଦୟ ଆକୁଳେ,
ସମୟ-ସମୁଦ୍ର କୂଳେ କୂଳେ
ତାର ନାମେ ସ୍ମୃତି ପାଇଁ ସମାରୋହ ଦେଉଳ ଉଠିଛି । ୩ ।
ପ୍ରସ୍ତର ମୃତ୍ତିକା ସିନା ପଡ଼ୁଅଛି ଖସି,
ଭାଙ୍ଗିଛି ଜଘନ;
ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଭୂଷଣ,
ରନ୍ଧ୍ରେ ରନ୍ଧ୍ରେ ବୀରତ୍ୱର ବରିଷ୍ଠତା ଉଠଇ ଯା ଫୁଟି
ନ୍ୟାୟ ପାଇଁ ସତ୍ୟ ପାଇଁ
ହୃଦୟର ଉଷ୍ଣ ରକ୍ତ ଦାନ,
ପର ପାଇଁ ଢାଳିବାର ପ୍ରାଣ,
କାହା କର ବଳୀୟାନ ଏ ସ୍ମୃତିକୁ ଯେବେ ନେବ ଲୁଟି ? । ୪ ।
କେତେ ଶତାବ୍ଦୀର ମହାଗୌରବ, କପାଳେ
ନୀରବେ ନବେଶି
ହେ ଅମ୍ବରକେଶି !
ଆଜ ଏଠି ପଡ଼ିଅଛ ଅଚେତନ ପ୍ରାଣହୀନ ସମ
ଭଗ୍ନକୀର୍ତ୍ତି-ସମ ପାଶେ,
ଦୁଃଖେ କହେ ଆଜ, କୀର୍ତ୍ତିମାନ,
ନାହିଁ ତବ ଗରିମାର ସ୍ଥାନ !
ତବ ଅବସାନ ସହ ଆସିଅଛି ଜାତିର ସରମ । ୫ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସେ ଦିନ ସେ ସୌଭାଗ୍ୟର ମୁଖର ମଧ୍ୟାହ୍ନେ
କେତେ ବୈତାଳିକ
ଅଦମ୍ୟ ନିର୍ଭୀକ
ତୁମରି ଚରଣତଳେ ଗାଇଥିବେ ବନ୍ଦନାର ଗାନ,
କେତେ ଲକ୍ଷ ରାଜମଥା—
ଫୁଲ୍ଲ-ପୁଷ୍ପଜନିତ-ବାସନା –
ଯେଉଁ ହେଉଥିବ ଆରାଧନା,
ପଦପ୍ରାନ୍ତେ ଗଡୁଥିବ କୋଟି କୋଟି ଲୋକର ସମ୍ମାନ ! ୬ ।
ତୁମରି କଟାକ୍ଷଘାତେ କୃଷକବାହିନୀ
ଢାଲ ତରବାରୀ
ଧରଣ ବାହାରି
କେତେ ରାଜଅଧିରାଜେ ଅନାୟାସେ ନୁଆଁଇଲେ ତଳେ;
କେତେ ଶତ ସିନ୍ଧୁପାରି
ବାଣିଧିର ମହାବକ୍ଷ ଖୋଜି
ମହାମୂଲ୍ୟ ମଣିମୁକ୍ତାରାଜି
ପ୍ରାଣର ଈପ୍‌ସିତ ସମ ଲମ୍ବାଇଲେ ପୂଜ୍ୟ ! ତବ ଗଳେ । ୭ ।
ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ବକ୍ଷରେ ତବ, ପୁଣି ଥିଲ ଧରି
ଆତ୍ମା ତୁଙ୍ଗତର
ଉଦାର ଅମର,
ଦୁର୍ବଳର ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଅଶ୍ରୁଅଜସ୍ର ଦେଲେ ଯେ ଶୋଣିତ;
ନିଜ ଦେଶ ନିଜ ଧର୍ମ
ନିଜ ମାତା ଭଗିନୀର ମାନ
ରକ୍ଷିବାକୁ କଲେ ଅଭିଯାନ
ଶତ୍ରୁର କମାଣମୁଖେ ହସି ଗାଇ ମରଣ-ସଙ୍ଗୀତ । ୮ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବିଜୟ ଉତ୍ସବବେଳେ ନାରୀ ମନସ୍ୱିନୀ
ନୂପୁର କଙ୍କଣେ,
ହୁଳହୁଳି ସ୍ୱନେ;
ବନ୍ଦାପନା କରୁଥିଲେ ବୀର କାନ୍ତ ପାଶେ ହୋଇ ଛିଡ଼ା,
ସେହି ପୁଣି ଅରି ଆଗେ
ସତୀ-ଧର୍ମ ରଖିବାର ପାଇଁ
ଅସି-ହସ୍ତେ କଲେ ଯେ ଲଢ଼ାଇ
ତବ ମୌନ ଆମନ୍ତ୍ରଣେ ତେଜି ହେଲେ ଅବରୋଧ ବ୍ରୀଡ଼ା । ୯ ।
ସବୁ ଆଜ ସ୍ୱପ୍ନସମ ଯାଇଛୁ ହେ ଋଷି—
ମହତ୍ତ୍ୱ ଗରିମା
ହୃଦୟ-ଭଙ୍ଗିମା;
ତୁମର ପତନ ସଙ୍ଗେ ମହାଜାତି ମିଶିଛୁ ଭୂତଳେ
ମହାରାଜା ମହାସାଜେ
ମହୀ ଜିଣି ନ ଫେରଇ ଦେଶେ
ଗୃହପ୍ରିୟ ଜାତ ଧାନ ବେଶେ
ଗୃହ ତେଜି ଭିକ୍ଷା ପାଇଁ ଲୋଟେ ଯାଇ କାହା ପଦତଳେ । ୧୦ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

କୁଳଟା ରାଧା

ଯାବଟ ଘୋଡ଼ାଇ ମେଘ ବରଷେ ବାର,
ଘଡ଼ଘଡ଼ି ପଡ଼େ ତାଳବନ ହୁଙ୍କାର ।
ଘୋର ବେଗେ ଅଣସ୍ଥଣ ବହେ ପବନ,
ବନପକ୍ଷୀ ଗ୍ରାମେ ପଶି ରଖେ ଜୀବନ । ୧ ।

ଅସର ଧାରରେ ପଡ଼େ ଗଗନୁ ଜଳ,
ଠକ ଠକ ପଡ଼େ ପଥେ କୁଆପଥର ।
ଯାବଟ ଦାଣ୍ଡରେ ବହେ ବୁଡ଼ାଣ ପାଣି,
ସାରା ଦାଣ୍ଡେ ନାହିଁ କାହିଁ ଜନ ପରାଣୀ । ୨ ।

ସାରା ଗ୍ରାମେ ଶୁଭେ ଖାଲି ମେଘ ବରଷା
ଘରେ ଘରେ ଡାକ, କେବେ ହେବ ଫରଷା ।
ଏକାଳେ ଜଟିଳା ଘରେ ଜଟିଳା ନିଜେ
ଡାକବାର ଶୁଣାଗଲା, "ରାଧା ନାହିଁ ଯେ !" ୩ ।

"ରାଧା ନାହିଁ, ରାଧା ନାହିଁ, ଗଲା ସେ କାହିଁ ?"
ଘରେ ଘରେ ହେଲା ଖୋଜା ମିଳଇ ନାହିଁ ।
"ଏ ରାତି ଏ ବରଷାରେ କାହିଁ ସେ ଗଲା ?
ଜାଳ ଦୀପ ବାରଆଡ଼ ଖୋଜ କୁଟିଳା !" ୪ ।

"ଆଲେ ମା, ଦୀପ କି ରହେ ଏଡ଼େ ବତାସେ ?
ବରଷା-ଚିକ୍‌କଣ ଭୂମେ ଗୋଡ଼ ଯେ ଖସେ !
କାହିଁ ଲୋ ଖୋଜିବା ତାକୁ ? ମରିଲେ ମରୁ,
ପୋଡ଼ାମୁହାଁ ସାଥେ ଘରୁ ବାହାରି ସରୁ ।" ୫ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—କହ୍ନ ଶୋଇବାକୁ ଯାଉଁ ଦେଇ କଳଣୀ,
ସହସା କାନରେ ବାଜେ ମୂରଲୀ ଧ୍ୱନ ।
ମୁହଁ ମୋଡ଼ ବୁଢ଼ୀ ଗୃହେଁ କୁଟିଳା ମୁଖେ,
କୁଟିଳା ପଡ଼ଇ ବସି ସରମ-ଦୁଃଖେ । ୬ ।

ନ ଯାନ୍ତୁଁ ରଜନୀ ସାରା ଯାବଟେ ହୁର
'ରାଧା ନାହିଁ ଘରେ'—ଡାକେ ଜଟିଳା ବୁଢ଼ୀ ।
କୁଟିଳା ଜଗିଛୁ ବସି ଯମୁନା-ବାଟ
ତା ପାଶେ ବସିଛୁ ଯେତେ ଗୋପିନୀ ହାଟ । ୭ ।

କୁହାଳୀ ତରୁଣୀ ଏକ ସଖୀରେ ଡାକ
କହଇ—"ଦେଖିବା ଆଜ କି ଅଛୁ ବାକି ?
ଥର ଥର କର ଏହୁ ନାଟ ଲଗିଛୁ
ଆଛା ଶାଶୁ ଆଛା କୁଳବୋହୂ ପାଇଛୁ ! ୮ ।

ଆସ ଯିବା"—ବୋଲୁଁ, ଦୁରେ ଦଶଇ ରାଣ୍ଡ,
ଲଜେ ମୁହଁ ଟେକ ପୁଣି ତଳେ ପୋତଇ ।
ଯମୁନା ସ୍ନାହାନେ ଓଦା ଦେହ-ବସନ
ସ୍ତନଭରେ ବାସଭରେ ମଠ ଗମନ । ୯ ।

ନିକଟେ ନ ଆସୁଁ, ଭ୍ରେଖୀ ବାଘୁଣୀ ପର
ଧାଇଁଲ କୁଟିଳା ପଛେ ଲଗୁଡ଼ ଧରି ।
ଜଟିଳା ଚଳଇ । ଖୋଜ, ଗୋପିନୀ ମେଳେ ?
ଆସିବାକୁ ଥିଲା ତାକୁ ଏତେକ ବେଳେ ? ୧୦ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପଣତ ଓଟାର ବୁଢ଼ୀ ଆଣିଲା ଭଣ୍ଡ,
ପଛରେ ନଣନ୍ଦ ନାନା କଥା ଫୋପାଡ଼
ଆସଇ । ସାରଣି ଗାଆଁ କାମିନୀ ଆଗେ
ଉଭା ରାଧା ଦୋଷ୍ଟରଣୀ । ସରମ ସଙ୍ଗେ
ମୁହଁ ନଇଁଯାଏ ତଳେ । ପଦର ବଳା ।
ମହାଲକେ ପଥରଜେ ମରଣ ଗଲା । ୧୧ ।

ସାରଣି ଗାଆଁର ଆଖି ମୁଖରେ ଛାର
ଅପମାନେ ବହିଯାଏ ଲୋତକଧାର ।
ଯେତେ ସବୁ ଯାବଟର ସାଧବ ସଖି
ଦେଖୁଥାନ୍ତି କଉତୁକେ କୁଳଟା ଗତି । ୧୨ ।

ଏ ଗୁରୁ ସରମ ମାଝେ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀମଣ୍ଡ
ଆପୂତ ନୟନ-ଲୁହେ ଭିଜାଇ ଗୁଣ୍ଡ,
ହୃଦୟେ ନହୁଡ଼େ ଡାକେ ସଖି ନୟାନା,
"ହେ ସଖା, ହେ ଶ୍ୟାମ, ସବୁ ତୋ ପାଇଁ ସିନା !" ୧୩

ଦଳେ ଦଳେ ଗୋପାଳୁଣୀ ଚଳିଲେ ଘରେ,
ଟାହୁଲ କହନ୍ତି କେତେ ଏକ ଆନରେ ।
କଥ କନ୍ନୁ ନ ଗୃହିଁଲା ସେ ସଖିଜନେ
ପ୍ରଣତି ବହିଲା ଦୋଷ୍ଟରଣୀ-ଚରଣେ । ୧୪ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବଂଶୀଡାକ

ଯମୁନାର ଆର ପାରେ କାହ୍ନୁ ବାଜେ ବଂଶୀ,
ବ୍ରଜପୁରେ ସଜପଦ୍ମ-ମୁଖୀ ରାଧା ବସି
କପର ଶୁଣେ ସେ ଡାକ ? ଅପର ଗୋପିକା
ବୁଝି ନ ପାରନ୍ତି କଛୁ, ଆପଣା ଜୀବିକା
ବକ୍ଷେ ଧରି ଗୋପ-ମାତା ନ ପାରଇ ଶୁଣି,
ଗୋପ-ଶିଶୁ ଗୋଷ୍ଠଗୀତ ଗାଉଥାଏ ଗୁଣି ।
ଗୋପ-ବୃଦ୍ଧ ସନ୍ଧ୍ୟାଗମେ ଗୋ-ଗୋଷ୍ଠେ ବିଳସି
ଗୋ-ଦୋହନେ ଫୁଲ୍ଲ ମନେ ସାଜଇ କଳସୀ ।

ବଂଶୀ ନାଦ ଦୂରେ ଦୂରେ ବହିଯାଏ ଭାସି,
କେହି ନ ପାରନ୍ତି ଶୁଣି ।

ନେଇଁ ଲୁହରାଶି—
ବିକଳେ ବୁହାଇ ଖାଲି ଯୁବତୀ ରାଧିକା
ଶୁଣଇ ସେ ଗୋପଗ୍ରାମେ ପ୍ରଣୟ-ବାଧିକା !
ଝଂଟିଆ ବାହାରେ ଘରୁ,—କୋମଳ ଚରଣ
ହୁଏ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କୁଶାଘାତେ ରକ୍ତ-ପ୍ରସ୍ରବଣ ।
ନିବିଡ଼ ଅନ୍ଧାର ରାତି ! ନ ଦେଖିଛି ପନ୍ଥା !
ସେ କଥା ମାନେ କି କେବେ ହୃଦୟର ବ୍ୟଥା ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଯୁବତୀ ରାଧିକା ହୁଏ ବନପଥ-ଯାତ୍ରୀ,
ନ ମାନଇ ଭୟ ଭ୍ରାନ୍ତ, ଅନ୍ଧକାର ରାତି !

ପାଗଳିନୀ ପରି ଧାଏଁ ନବୀନ ପ୍ରେମିକା
କନୁ ବନେ, ପଥୁ ପଥେ ଅନ୍ଧାରେ ରାଧିକା ।
ପଛେ ରଖେ କୁଳମାନ ଗୁରୁ ଗଞ୍ଜରବ
ଭାଙ୍ଗି ଗଲେ ବାଧାବନ୍ଧ-ନିଷ୍ଠୁର ଗରବ;

ବାସ ଫୁଟି, ଲତା, ଗୁଳ୍ମ, କଣ୍ଟା, ଦେହ ଶରେ
ଜଳ ଉଠେ କୋମଳାଙ୍ଗ ଝକଳ ରୁଧିରେ,
ସେ କଥା ପାସୋରେ ରାଧା ପୀରତି-ବାୟାଣୀ
ଶୁଣୁଛି ସେ ଖାଲି ଦୂର ମୁରଲୀର ବାଣୀ ।

ଗୋପେ ଖୋପାଙ୍ଗନା ଯେତେ ଆମୋଦ-ନିଦ୍ରିତା,
ଘୋର ବନେ ଖୋଜି ବୁଲେ ରାଧା ବ୍ୟାକୁଳିତା—
ପରାଣର ନିଧି ଚୋର, କୁଞ୍ଜ-ପସଫୁଲେ
ତିନ୍ତାଇ ଲେଉଟକେ, ପଥ ଯମୁନାର କୂଳେ !

କୃଷ୍ଣ କି ବଜାଏ ବଂଶୀ କୁଞ୍ଜବନେ ଆଜି
ସେହ୍ନପରି ? ତରତରେ କବରୀ ନ ସାଜି
ଧାଏଁ କି ରାଧିକା-ରାଣୀ ସେହ୍ନପରି ରାତେ,
ତା ଚରଣ ଶୋଣିତରେ କୁଶାଙ୍କୁର ଘାତେ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଫୁଟାଏ କୋମଳ ପଦ୍ମ ?

ସତ୍ୟ ଯଦି ପ୍ରଭୁ

ନିଅ ମୋର ଯାହା ଅଛି, ନିଅ ମୋର ସବୁ,
ଭିକ୍ଷା ମୋର କୁଞ୍ଜବନେ ବ୍ରଜୁଁ ରାଧାରାଣୀ
ଯେ ପଥେ ଯାଆନ୍ତି ନିତି ବଂଶୀଡାକ ଶୁଣି,
ସେହି ପଥେ ଦୟାମୟ କର ମୋତେ ଘାସ
ଦେହ ପାତି ଧୁଆଇବି ରାଧାପଦ-ପ୍ରାସ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅନୂଢ଼ା

(ଆମ ଗ୍ରାମର 'କାଞ୍ଚନ ଅପା' ଯୌବନରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଦାଉରେ ଛନ୍ଦରେ ଖାଇଥିବାରୁ ସମାଜପରିତ୍ୟକ୍ତା ହୋଇଥିଲେ । ସେ ବିବାହ କରି ନାହାନ୍ତି । ଅବିବାହିତା ରହି ବର୍ତ୍ତମାନ ବୃଦ୍ଧା ହେଲେଣି । ତାଙ୍କୁ ନେଇ ଏ କବିତାଟି ଲିଖିତ ।) ✳

ଯୌବନର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେଖା, ମୁଖେ ତବ କେବେ କି ଅବଳେ !
ଜୀବନ୍ତ-କବିତା ସମ ସରାଗରେ ନ ଥିଲା ଗୋ ଫୁଟି ?
ଜରା-ଜର୍ଜରିତ ଏହି ଜ୍ୟୋତିହୀନ କପୋଳ-ଯୁଗଳେ
ଜନ୍ମରୁ କି ଲଜ୍ଜାରକ୍ତ ରାଗରେଖା ଯାଇଥିଲା ଲୁଟି ?

ମସ୍ତକର ଏ ଯେ ଶୁକ୍ଳ ଶିରା-ହୀନ ରୁକ୍ଷ କେଶରାଜି
କେବେ କି ଗୋ ଚରମର ପ୍ରାନ୍ତଦେଶେ ସୃଜି ଊର୍ମି-ଲୀଳା
ଦର୍ପିତା ନାଗିଣୀ ସମ ଲହଲହ ପଡ଼ି ନାହିଁ ଭାଜି
ଯୌବନ-ଶୋଭାରେ କରି ସ୍ୱପ୍ନ ସମ ତରଳା, ଛବିଳା !

✳ କାଞ୍ଚନ ଅପା ଆଉ ଇହଧାମରେ ନାହାନ୍ତି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

କେବେ କି ଗୋ ସ୍ନାନଘାଟୁ ଫେରିଆସି ମୁକୁରେ ନିରେଖି
ମୁଗ୍‌ଧ ହୋଇ ଚାହିଁ ନାହିଁ କ୍ଷଣେ ହେଲେ ନିଜର ଯୌବନେ
ଗ୍ରାମ-ବଧୂ କୁଳ-ମାଥେ ସୀମନ୍ତର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶୋଭା ଦେଖି
ନିଜର ସୀମନ୍ତଟିକି ଗଢ଼ି ନାହିଁ ବିରଳେ ଯତନେ ?

ସନ୍ଧ୍ୟାର ଉତ୍ତପ୍ତ ଟାଣି ନିଶା ଯେବେ ଆସୁଥିବ ନାମି !
ଗ୍ରାମର ଦମ୍ପତିସବୁ ବୁଡ଼ିଥିବେ ପ୍ରଣୟ-ସାଗରେ,
ସେ ରସର ତୀବ୍ର ଗନ୍ଧେ ପ୍ରାଣ ଯାଇ, ଜୀବନେ ଧିକ୍‌କାରି
ବୁକୁର ବେଦନା ଧନ, କଳ୍ପନା କି କା ଆଗରେ ଥରେ ?

କି କଷଣ ! କି ବ୍ୟଥା ସେ ! ବୁକୁଚ୍ଛିଣ୍ଡା କି ଯାତନା ସେ ଯେ !
କେମନ୍ତେ ସହିଲ ବାଳା, ତାପସୀର ସଂଯମ ଆଚରି ?
ବୟସର ଇଷ୍ଟ ଡାକ ନ ଶୁଣିଲ, ଶୋଇ ନିଶା-ଶେଯେ
ତରୁଣୀର ସ୍ୱପ୍ନ-ନିଶା ଭୁଲିଗଲ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଶୁ ପରି !

ଗ୍ରାମର ସଙ୍ଗିନୀଦଳ ଏକେ ଏକେ ଯାଇଥିବେ ଚଳି
ଆଜି କାର ପାଦତଳେ ଢାଳିବାକୁ ଜୀବନ-ଯୌବନ !
ଚାହିଁଥିବ ତାଙ୍କ ପଥ ଅଶ୍ରୁଧାରେ କପୋଳ ପଖାଳି;
ବୁକୁ ତଳ କାନ୍ଦିଥିବ ଅବନୀତ ତୁମର ଯୌବନ !

ଉତ୍ସବେ ଗ୍ରାମର ଯେତେ ବଧୂ , କନ୍ୟା, ଗୃହିଣୀ, ଜନନୀ
ତନୟ-ତନୟା-ମାଥେ ଢାଳିଥିବେ ପ୍ରାଣର ଆଶିଷ,
ଅସନ୍ତାନା ତୁମେ ଯେବେ ମାଗିନା କି ବିଧାତାରେ ଧନ !
କୋଳ-ମଣି ବଦଳରେ ସର୍ବନାଶୀ ଅକାଳ କୁଳିଶ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆଜ ନାରି, ବୃଦ୍ଧା, ତୁମେ, ପକ୍ୱ, କେଶ, ଶ୍ଳଥ ଦେହ ଲତା,
ଶୈଶବ-ଯୌବନ ତବ ଦୂରେ ତ୍ୟକ୍ତ ଜୀବନର ପଥେ,
ଯୌବନ ଦେଇଛ ଚିତ୍ରି ପଦେ ତବ ବଧୂର ଅଳତା,
ମାତା ହୋଇ ନାହିଁ କେବେ ପାଳିବାକୁ ସନ୍ତାନେ ରକତେ ।

ଚତୁର୍ଥ ବୟସେ ଆଜ କାହାପାଇଁ ବଞ୍ଚିଛ ଜନନି ।
କାହାଲାଗି ବନେ ବନେ ଗଛପତ୍ର ଖୋଜି ବୁଲ ନିତି,
କି ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି ଥାପି ତୁମ ସଙ୍ଗେ ଏ ପ୍ରିୟ ଧରଣୀ,
କେଉଁ ଭାବେ ତୁମ ସଙ୍ଗେ ଜୀବନର ଅଛି ଏତେ ପ୍ରୀତି ?

ଜୀବନ ଲଗିଛି ଖାଲି ଜୀବନଟି ଯାପିଲି ଅବଳା,
ଆକୁଳରେ ଫୁଲ ପୁଣି ଶୁଖିଗଲା ପ୍ରୀତିର ଝରଣା,
ଶୂନ୍ୟମନେ ଆଣ ମାଆ, ବରି ଏବେ ମରଣ ଶାଂତିଖୋଳା
ସୁଖେ ପୁଣି ଭୁଲିଯାଅ ଧରଣୀରେ ଜୀବନଯାପନା ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ରେଙ୍ଗୁନ ଚିଠି

—୧—

ଆଗତ ପଉଷେ ଧାନ ମଳ ଦେଇ
ବର୍ମି ଯେ ଛାଡ଼ିଛି ଦ୍ୱାର
ସନ୍ଧାନ ତାର ଆଜ ମିଳ ନାହିଁ
ନାହିଁ ତାର ସମାଚାର ।
ଯାଇଥିଲେ ଯେତେ ସାଥୀ
ମିସ୍ତ୍ରୀ ବଚନେ ମାତ୍ର
ଖବର ଆସିଛି— ସକଳ ଘରର
ମୁଠି-ଭରା କାରବାର,
ପଇସାକୁ ଛାଡ଼ି ଭାଷା ବ ନ ଆସେ—
ବର୍ମି-ମା'ର ହାହାକାର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଛଅମାସେ ଥରେ ଶୁଭ ଆଗମନ
କରିଲେ ପୋଷ୍ଟ୍‌ମାନ
ଚଞ୍ଚଳ ହୃଦେ ବିରହିଣୀ-ବଧୂ
ଜନମାର ଅନୁମାନ
କଣ୍ଠରୁ ପଡ଼େ ଖସି
ମୁଦ୍ରା ଗହଳ-ମସୀ
ଗାଆଁର ମାଷ୍ଟ୍ର-ହାତେ
ଗୁଂଜ ଝରକା ବାଟେ
କେଉଁ ପତ୍ର ଅଣା ହୋଇ ଶୁଣା
ହୁଏ ଅତି ସାବଧାନ
ପତ୍ର ନ ସରୁ ପିଅନ-ଉଦର
ମାଗେ ତାର ସମାଧାନ ।

ହାତକେ ହାତକେ ଜଣକୁ ଜଣକୁ
ରେଙ୍ଗାମ ଦେଶୁ ଭାଷା;
ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଏବେ ବରଷ ପୂରିଲା
ପୂରେନା ସ୍ୱମି-ମା’ ଆଶା ।

ଭାବନା ଏ ତାର, ମାଷ୍ଟ୍ର
ନଷ୍ଟ କରୁଛି ସାଷ୍ଟ୍ର
ନ ପାଇବା କିଛି ହାତେ
ମିଳାଇ ପିଅନେ ସାଥେ
ବନ୍ଦ ରଖିଛି ପିଲାର ବାର୍ତ୍ତା
ଲୁଚାଇ ରଖିଛି ଭାଷା
ସକଳର ଆସେ, ଆସିବନ ତାର;
ସେ କଣ କର୍ମନାଶା ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଛଅ ମାସ ତଳେ ଅପେକ୍ଷା କରି
ଲଗାଇ ଗୃହରଣା ପଦ
ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଚିଠି ପଠାଇଲା, ରଖି
ମାଷ୍ଟ୍ରର ଅନୁରୋଧ ।
ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋମବାର
ଗାଆଁର ଚୌକିଦାର
'ଆସିଲେ ପଚ୍ଛରେ ଚାରେ
ଆସିଛି କି କିଛି କରେ' ।

ଥର ଥର ସେ ତ ନାହିଁ ନାହିଁ କଲା
ହାୟରେ ଏ ପରମାଦ
ମାଷ୍ଟ୍ର ବୁଦ୍ଧିରେ ଚଢ଼ ଯା କାଢ଼ିଲା
କରାଣ୍ଠୁ ଗୃହରଣା ପଦ ।

ଆଗତ ତେଜସ୍ଁ ଧାନ ମଲ ଦେଇ
ବାମିଁ ଯେ ଛାଡ଼ିଲା ଦେଶ
କଳ୍କ ଯାଇଥିଲା ପହଁଚିଲାକ୍ଷଣି
ପଠାଇବ ସନ୍ଦେଶ ।
ମିସ୍ତ୍ରୀର ଧନ ଶୁଝି
ଆପଣା ଖରଚ ବୁଝି
ମାସ ଦୁଇ ତିନ ପରେ
ଟଙ୍କା ପଠାଇ ଘରେ
କରିବ ନିଶ୍ଚେ ବୁଢ଼ୀ ମାଆଟିର
ଦୁଃଖର ଅବଶେଷ;
ମାଆ ଭାବିଥିଲା ଫେରିଲେ ପୁଅର
ଦେଖିବ ବା ବରବେଶ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପଡନ୍ତୁ ପଡନ୍ତେ ବରଷ ପୂରିଲା
ଖବର ତ କିଛୁ ନାହିଁ
ଦରିଆ ପାରେ ସେ ରେଙ୍ଗାମ ଦେଶେ
ରହିଲା ସେ କାହିଁ ଯାଇ !
ବଡ଼ ଦୁର୍ଗୁଣ ଭୂଇଁ
ସ୍ତିରୀଏ ଶରୀର ଛୁଇଁ
ପୁରୁଷେ କରନ୍ତି ବଶ
ପାସୋରାଇ ଜାତି ଦେଶ !
ମୋ ପିଲା ତ ଆହା ବେଳ ତରସ ଗୋ,
ଡାହାଣୀଯୋଗିମାଖାଣ୍ଡ
ହାବୁଡ଼େ ବା କାର ପଡ଼ିଗଲା, ବୋଲି
ବୁଢ଼ୀ କରେ ହାଇ ହାଇ ।
ମିସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗିମା- ଝିଅ ଅବା ତାକୁ
ବାନ୍ଧଦେଲା କାହା ଘରେ—
ଭାବିଲେ ଏ କଥା ବୁଢ଼ୀର ନୟନୁ
ଝରଝର ପାଣି ଝରେ !
ବୋଇଚେ ମଣିଷ-ଝିଅ
ଖାଇବ ପେଟରେ ନିଆଁ
ଲଗାଇବାକୁ ବା, ପିଲା —
ମୋହର, ମାଉଁସ ହେଲା,
ମରଣ ହେଉ ଗୋ ବୋଲି ରାମ-ବୋଲ
ରୋଦଇ ଆକୁଳ ସ୍ୱରେ
ତଥାପି ନ ଆସେ ରେଙ୍ଗାମ ଚିଠି
କେଉଁ ଧନ ଚୋର କରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୨—

ଚୈତେ ପଡ଼ୁଛି ଦୋଳ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା
ଦୁଇକୋଶ ଦୂରେ ମେଳା
ମେଳାରୁ ବାହୁଡ଼ି ଛଠି ଖଣ୍ଡେ କେ
ଗ୍ରାମ-ବୋଉ ହାତେ ଦେଲ୍ ।
ନାନା ଚନ୍ତାରେ ବୁଢ଼ୀ-
ହୃଦୟୁ ଯାଉଛି ବୁଡ଼ି,
ମାଷ୍ଟରେ ଆଣି ଡାକ
କହିଲ୍ ପଢ଼ ଗୋ ହାଁକ
ସତେ ବାପଧନ ବଁଚଛି ମୋହର,
ସବୁ ଠାକୁରାଣୀ-ଖେଳା
ଚଉଁରାକୁ ବୁଢ଼ୀ ଜୁହାର ଜୁହାର
ଯାଚଲ୍ ନିଜନାଥ ମେଳା ।
ପଢ଼ିଲେ ମାଷ୍ଟ୍ରେ, ଗ୍ରାମ ସାଥୀ ନଷ୍ଟ
ଲେଖିଛି ପ୍ରଣତ ବନ୍ଧ
“ମାଉସୀ ଜାଣିବା କାରଣେ ଗ୍ରାମର
ଚରିତ ଦେଲ ଲକ୍ଷ ।
ଆସିଲ୍ ବନରୁ ଗ୍ରାମ
କର୍ମ ତାହାର ବାମ
ଅନ୍ତସାର ସହ ଜ୍ୱର
ସଂଶୟ ଜୀବନର,
ବରଷକୁ ଏବେ ଛଅ ମାସ କାଳ
ଏହାପର ଗଳ୍ପ ବନ୍ଧ
ଫେରାଣ ରହିଛି ଭାଗ୍ୟର କଥା
ଗରିବକୁ ସାହା ବନ୍ଧ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆସିବାର ମାସ ଦୁଇ ତିନପରେ
ମିସ୍ତ୍ରୀର ଦେଲା ଛୁଟି
ତିନଟାର କାମ ଏକାକୀ କରିଲା
ଘରର ଗରଜ ବୁଝି ।
ଶରମେ ସରିଲା ଦେହ
ପଥ୍ୟରେ ସଞ୍ଚୟ
ସରିଛି, ଦେଶକୁ ଫେରି
ଯିବ ଏବେ ନାହିଁ ଡେରି ।
ଦେଇ ନାହୁଁ ଆମେ ଖବର ତୁମରେ
ମାତ, ଆଗପଛ ବୁଝି
ବଡ଼ ଝିଅମାନେ ଫେରିବ ଏବେ ସେ
ହାତେ ତାର ନାହିଁ ପୁଁଜି ।”
ପତ୍ର ସରିଲା ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଚାହିଁଲେ
ସମି-ମା ବୁଢ଼ୀର ମୁହେଁ
ବୁଢ଼ୀ ବ ଚାହିଁଲା ମାଷ୍ଟ୍ରର ମୁଖେ
ଚାହିଁଲେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଦୁହେଁ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ମହାନଦୀରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବିହାର

—୧—

ଶିଳାଗୃହ-ଅନ୍ଧକାରବାସୀ ମୁଁ, ଜନନି,
ଧରଣୀ, ନ ଥିଲି ଜାଣି, ଅଛୁ ଲୋ ତୋ ପୁରେ
ଏମନ୍ତ ରୂପର ଲୀଳା; ନ ବାହୁଁ ତରଣୀ
ଆଜ ଏ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ନୀଳ ମହାନଦୀ-ପୂରେ ।

ଆହା କି ବିପୁଳ ଶୋଭା ଭାସେ ଆଖି ଆଗେ,
କେମନ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣିବି ମୋର ମୁଗ୍‌ଧ ଅନୁଭବ,
ଚକ୍ଷୁ ମୋର ଅନ୍ଧ ହୁଏ ଜ୍ୟୋଛନା-ପରାଗେ,
ବାଣୀ ମୋର ନାହିଁ ଫୁଟେ, ମାନି ଏ ବିଭବ ।

ଧବଳ ଉତ୍ତରୀ ସମ ରଜନୀ-ବଧୂର
ଜ୍ୟୋଛନା ବ୍ୟାପିଛି ଦୂର ଦିଗଚକ୍ର ଲାଗି,
ତଳେ ତାର ଏ ଧରଣୀ, ପ୍ରକୃତି-ମଧୂର
ହୋଇଛି ମଧୂରତର ତା ପରଶେ ଜାଗି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆକାଶର ଖଣ୍ଡ ସମ ମହାନଦୀ ବାରି
ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଚୁମ୍ବନ ପାଇ ଧବଳ-ଚପଳ,
ତରଳ ମୁକୁର ଅବା ଦେଇଛି କେ ପାରି,
ଦେଖିବେ ବଦନ ନଭ-ସୀମନ୍ତିନୀଦଳ ।

ଦୁଇକୂଳେ ବୃକ୍ଷରେଖା ଜ୍ୟୋଛନା-ଧଉତ,
ପାଣ୍ଡୁର ଆଲୋକେ ଧରି ଚନ୍ଦ୍ରାଲସ ଶିଖା
ସ୍ୱପ୍ନ-ପୁରୀ କରେ ସୃଷ୍ଟି ! ଅଳସ ମରୁତ
ଜ୍ୟୋଛନା-ମଦିରାମତ୍ତ, ବହେ ଥିରି ଥିରି ।

ଦୂରବାହୀ ନାଉରିର ସରଳ ସଙ୍ଗୀତ
ପବନେ ଆସଇ ଭାସି ନଦୀବକ୍ଷପରେ,
କ୍ଷେପଣୀ ଆଘାତେ ଦେଖ ଚନ୍ଦ୍ରିକା-ରଞ୍ଜିତ
ନଦୀ-ବାରି, ଲକ୍ଷ ରୌପ୍ୟପୁଷ୍ପ ସୃଷ୍ଟି କରେ ।

ପଶ୍ଚାତେ ପ୍ରସାର-ଶୀଳ ଶୁଭ୍ର ବାଲିବଣି
ମିଶଇ ଆକାଶତଳେ; ସମ୍ମୁଖେ ମୋହର
ଗମ୍ଭୀର ସୁନ୍ଦର ଗିରିମାଳା ଉଠେ ଭାସି
ଚନ୍ଦ୍ରିକାଚନ୍ଦନେ ଚର୍ଚ୍ଚି ନୀଳ କଳେବର ।

ଉଠିଛି ଶିଖରମାଳା-ପଶ୍ଚାତୁଁ ଆକାଶ
ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ-ମୁଖ ସମ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଧବଳ,
ତା ତଳେ ରଜନୀବଧୂ ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ବାସ
ଉଡ଼ାଇ ଧରଣୀ କରେ ପରଶେ ଉତ୍ପଳ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଏ ବସନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଗୃହେ ଅଛି ମୁଁ ଧ୍ୟାନ
ମୁଗ୍ଧ ସମ ରହେ ବୁଝିଁ ମହାମନ୍ତ୍ରମାରେ,
ଭାବଇ କା ହୋଇ ଏକ୍ଷ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ପ୍ରମ୍ଲାନ
ନେଭଗନ୍ତୁ ଯେ ସୁଧା ଝରେ ଆଜ ଏତେ ଧାରେ ।

—୨—

ହାୟ ଲୋ ଉତ୍କଳ-ଭୂମି ! ପ୍ରକୃତି-ସୁନ୍ଦର;
ମନ୍ଦାକିନୀ ସମ ନଦୀ, ଶିବ ସମ ଗିରି,
କାନନେ, କେଦାରେ ଲକ୍ଷ ଶୋଭାର ଭଣ୍ଡାର
ଆଉଁ ତୋର, କହ କପାଁ ଏତେ ହତଶିରୀ ?

ଏ ସ୍ୱର୍ଗସୁଷମା ଯାର, କରିବ ବିଶ୍ୱାସ
କେମନ୍ତେ କହ ଲୋ ! ତାର ଅନ୍ନର ଅଭାବ ?
ସୁରାସମ ମୁଗ୍ଧ କରେ ମୋତେ ଯା ନିଶ୍ୱାସ,
ତା ଦେହେ ସମ୍ଭବେ କାହୁଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ-ପ୍ରଭାବ ?

କାନନ-ଶ୍ୟାମଳ-ବାସ, ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ-ମୁକୁଟ
ଚରଣ ଚୁମ୍ବଇ ମହାସାଗର-ଲହରୀ,
ଏ ବେଳେ ହୁଅଇ ଯାର ମହିମା ପ୍ରକଟ,
କେମନ୍ତେ ଭାବିବ ତାରେ ଅଭିଶପ୍ତା କରି ?

ଆଜ ତୋର ଇତିହାସ-ସାକ୍ଷୀ ଏ ଚଟିଣୀ—
ଜଳେ ମୋ ତରଣୀ ଯେବେ ଭସିଯାଏ ଧୀରେ
ଜନନି ! ଗୌରବ ତୋର କଳ୍ପନା ସଙ୍ଗିନୀ
ଗୋଟି ଗୋଟି ଦ୍ରୁତେ କାଢ଼ି ଦିଏ ମୋ ସ୍ମୃତିରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସେ ଦିନ ତୋ ତୀର ସଙ୍ଗେ, ତୋର ଗଜପତି
ତୋଳିଲା ସ୍କନ୍ଧରେ ତାର ଦୁର୍ଗ ଅଭ୍ରଙ୍କଷ,
ତୋହର ଏ ନଦୀ ସମ ମହା ନରପତି
ହୃଦୟେ ଉଦାର କରି କିଣି ନେଲା ଯଶ ।

ସେ ରାଜା ଯାଇଛି ଚାଲି ଦୁର୍ଗ ତାର ନାହିଁ
ତା ସଙ୍ଗେ ଯାଇଛି ପୁଣି ସେ ବୀର ହୃଦୟ,
ତୋହର ଅଙ୍କତ ମା ଗୋ ! ଆଜ ଥାଇ ଥାଇ
କରେ କ୍ରୂର ପରିହାସ, ଘୋର ବ୍ୟଥାମୟ ।

— ୩ —

ତରଣୀ ଚଳଇ ମୋର ବାରବାଟୀ ତଳେ,
ରହ ରେ ନାଉରି, ଦଣ୍ଡେ ଭିଡ଼ ଏଥି ତଟେ,
ମଥା ମୋ ଲଗାଇ ପୂତ ସୋପାନ-ପ୍ରସ୍ତରେ
ହୁଏଁ ଅପଦାର୍ଥ-ପ୍ରାଣେ କୃତକୃତ୍ୟ କରି ।

ସେ ଦିନ ଏ ଶିଳାପରେ ଅଳଗାହେ ଆସି
ସୁକୁମାରୀ ରାଜବାଳା ଆଙ୍କିଥିବ ତାର
ଲାକ୍ଷାରକ୍ତ ପଦଚିହ୍ନ, କରି ମତ୍ତକାଶୀ
କଠିନ ପାଷାଣ-ଦେହେ ଆନନ୍ଦ ସଞ୍ଚାର ।

ସେ ଦିନ ସଜନୀମେଳେ ରୂପସୀ ମନସ୍ୱୀ
ଏକ କରେ ଦୁର୍ବାକ୍ଷତ, ଶଙ୍ଖ ଆନ କରେ,
ଓଜସ୍ୱୀ ପୁତ୍ରରେ, ଶିରେ ମଙ୍ଗଳ ଆଶିଷ;
ବଧୂ ନେଇଥିବେ ଗୃହେ ଏହି ଶିଳାପରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସେ ଦିନ ଏ ଶିଳାପରେ ନାଗରିକା ଶତ
ହରିଦ୍ରା ପ୍ରଲେପେ ରଞ୍ଜି କନକବଦନ
ବନ୍ଦୁଥିବେ ଶଙ୍ଖ ବାଇ, ରଜାର ବୋଇତ,
କରିଛି ଯେ ସିଂହଳରୁ ମୁକ୍ତା ଆନୟନ ।

ସେ ଦିନ ଏ ଶିଳାପରେ ନଗର-ଜନନୀ
ଏକଦେ ପଠାଇ ପୋତେ ସନ୍ତାନେ ସମରେ
ରୁହିଁଥିବେ ଦୂର ଦିଗେ, ସେ ବୀରରମଣୀ
ଲୁଛଇ ଆଖିର ଲୁହ ଅପମାନ ଡରେ ।

ସେ ଦିନ କାହିଁ ଗୋ ଶିଳା ! ଏ ଦୁର୍ଗର ଛାୟା
ମାଡ଼ି ଏ ଛଟିମାଜଳେ ଚକୋରୀ-ଚକୋରେ
ଆଣେ ଯେବେ ନିଶା-ଶ୍ରାନ୍ତି । ଜୀବନର ମାୟା
ଏ ଜାତି ନ ଥିଲା ଜାଣି ଦମ୍ପତିର କୋଳେ !

ଚିରଦିନ ପାଇଁ ସେ କି ଯାଇଛନ୍ତି ଚାଲି,
ନ ଫେରିବେ ରାଜା ରାଣୀ, ନ ଫେରିବେ ବୀରେ ?
ବୋଇତବନ୍ଦାଣ ଲାଗି ଏ ଛଟିମା ବାଲି
ନାଗରିକା-ପଦପ୍ରାନ୍ତ ନ ଚୁମ୍ବିବ ଧୀରେ ?

ଦୁର୍ଗ ଆଜ ଉଠିବନ ? ରଜାର ବୋଇତ
ନ ଫେରିବ ମୁକ୍ତା ଧରି ଏ ଛଟିମା ବାହି,
ନଗରର ବଧୂ ଯେତେ ମଙ୍ଗଳ ସଙ୍ଗୀତ
ନ ବନ୍ଦବେ ତାରେ କେବେ, ମଧୁକଣ୍ଠେ ଗାଇ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଶେଷେ, ହାୟ, ଏ ଜାତିର ଶେଷ
ନ କଲା ବିଧାତା କିପାଁ ? ଏ ଗୌରବ ପରେ
ବଞ୍ଚିବା ଧରି ଏ ଖାଲି କଙ୍କାଳ ବିଶେଷ
ବଶ୍ୟ ଆଗେ, ମରଣରୁ ଶତଗୁଣେ ବଳେ !

— ୪ —

ଏମନ୍ତ ଜ୍ୟୋଛନା-ରାତେ ସେ ଦିନ ଏ ସ୍ଥଳୀ
କି ଶୋଭା ଧରଇ, ଅୟି କଳ୍ପନା ସଜନି !
କହ ମତେ । ଶତ ଶତ ନାଗରିକେ ତହିଁ
ବାହି କେଳେ କରୁଥିବେ ମୁଖର ରଜନୀ !

ନୃପତିର ଗଜଦନ୍ତ ତରୀ ଥିବ ଆଗେ,
ମୁଖରି ଗାୟି କାକଣ୍ଠେ; ସୁଗନ୍ଧେ ଉତଳା,
ନୃପତି-କୁଣ୍ଡଳ-ମଣି ଚନ୍ଦ୍ରିକାର ସଙ୍ଗେ
ଝଲସେ; କମ୍ପଇ କଣ୍ଠେ କୁସୁମର ଝଙ୍କ ।

ରାଜତରୀ ପାଶେ, ପଛେ, ଶତ ତରୀ ବାହି
ଚଳନ୍ତି ନଗରଜନେ ବିଳାସକୁଶଳ
ମୁଖରି କରି ଏ ନଦୀ ଉଚ୍ଚେ ଗୀତ ଗାଇ,
ଉଦ୍ଦାମ କ୍ଷେପଣେ କରି ଆକୁଳ ଏ ଜଳ ।

ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ତେଣେ ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା-ପୁରେ ରାଜରାଣୀ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀପ ପଛେ ରଖି ବାତାୟନ-ମୁଖୀ
ଦେଖନ୍ତି ଏ ମହାଲୀଳା, ଫୁଟେ ନାହିଁ ବାଣୀ
ବଦନେ ଆସେ କି ଭାଷା ପ୍ରାଣ ହେଲେ ସୁଖୀ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆନ କକ୍ଷେ ରାଜବଧୂ କୋମଳା କିଶୋରୀ
ସୁନ୍ଦରୀ ସଜନୀ ମେଳେ ଧରି ଫୁଲହାର
ଦେଖନ୍ତି ଚନ୍ଦ୍ରମାଶୋଭା ଚନ୍ଦ୍ର-ମୁଖ ତୋଳି,
ଏ କାଳେ ମିଳିଲେ ପାଶେ ନୃପତିକୁମାର ।

ଘରେ ବାଦ୍ୟ-ନହବତ, କମ୍ପଇ ଧରଣୀ,
ସେ ପାରି ପର୍ବତମାଳା ଦିଏ ପ୍ରତିଗିର,
ମନ୍ଦ୍ର ଉଠେ ଦୁର୍ଗକକ୍ଷ; ରାଜାର ତରଣୀ
ନଚୁଏ ଉନ୍ମାଦେ ନୀଳ ମହାନଦୀ-ନୀର ।

ସେ ଦିନ ମୁଁ ଥାଆନ୍ତି କି ରାଜନ ଗହଣେ,
ବିଧାତା, ହୃଦୟୁ ଭରି ଗାଇଥାନ୍ତି ଗୀତ,
ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ରାଜା ମୋର ରତ୍ନ ବିତରଣେ
ତୋଷି କି ନ ଥାନ୍ତେ ଏଇ ଦରିଦ୍ରର ଚିତ୍ତ ?

ଫେରିବା କହୁଛ ବନ୍ଧୁ, ପୁଣି ଅନ୍ଧକାରେ ?
ଫେରିବାକୁ ହେବ ସତେ ? ହାୟ ଏ ଜୀବନ
ଅବସର କାହିଁ ମିଳେ କ୍ଷଣେ ଭୁଲିବାରେ
ଜୀବନର ହାହାକାର, ପ୍ରାଣର ଦହନ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମା ଉଠିଛି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ; ବିରାଟ ଧରଣୀ
ନୀରବ, ନିସ୍ତବ୍ଧ, ଶାନ୍ତ । ମହାନଦୀ-ଜଳ
କ୍ଳାନ୍ତ ଶିଶୁ ସମ ଶାନ୍ତ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଜନୀ
ପକ୍ଷ ପାତି ଆବରିଛି ନଭ ଜଳ ସ୍ଥଳ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଏ ମହାନୀରବ କ୍ଷଣେ, ଏ ଜ୍ୟୋଛନା ତଳେ
ମୁଗ୍‌ଧ ମୁଁ ଅନାଇଁ ଏହି ବିପୁଳ ଶୋଭାରେ,
ଅନୁଭବେ ଆହା ! କା'ର ସ୍ପର୍ଶ ଏ ଅନ୍ତରେ
ବଚନୁ ଅତୀତ, ମୁହିଁ ପ୍ରଣମେ ତାହାରେ ।

ସେ ଯେ ସତ୍ୟ, ଶିବ ସେହି, ଏକା ସେ ସୁନ୍ଦର,
ଭୂମା ସେ ରହିଛି ପୂରି ରେଣୁ ରେଣୁ ଭେଦି;
ଅନନ୍ତ ଲୀଳାର ହେତୁ, ଅସୀମ ହୃଦର
କ୍ଷଣକେ ସୃଜେ ସେ ତାର ମହାପୂଜା ବେଦୀ ।

ବନ୍ଧୁ ହେ, ପାଇଛି ଆଜ ଏ ଆକାଶ ତଳେ,
ମୋ ଜାତ ଅତୀତ-ସାକ୍ଷୀ ଏ ନଦୀ ପୁଳନେ
ଜ୍ୟୋସ୍ନାର ଏ ମହାସ୍ରୋତେ; ଏ ତରଣୀ ପରେ
ଜାନୁ ପାତି ବନ୍ଧୁ, ତାପର ଯେନ ହେ ଜୀବନେ ।

ଇଚ୍ଛା ମୋ, ହୁଅନ୍ତା ଏହି ନିର୍ମଳା ରଜନୀ
ଅସରା; ମୁଁ ଖୋଜୁଥାନ୍ତି ସତ୍ୟ ଶୁଭ ତାରେ
ଏ ସୁନ୍ଦର ଜ୍ୟୋସ୍ନାତଳେ, ବାହି ଏ ତରଣୀ
ମୃତ୍ୟୁ ଯାଏ; ନ ଫେରି ସେ ମହା ଅନ୍ଧକାରେ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଇରାନୀ-କିଶୋରୀ

[ଇରାନୀମାନେ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଜାତି । ଲେଖକର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଅଧ୍ୟୟନ କାଳରେ ଏଇପରି ଏକ ଇରାନୀ ଦଳରେ ଗୋଟିଏ ଅସାଧାରଣ ସୁନ୍ଦରୀ ବାଳିକା ଦେଖିବାର ତା ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଥିଲା । ଏଇ କବିତାଟି ସେଇ ବିଦେଶିନୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲିଖିତ ।]

ଇରାନୀ କିଶୋରି !
ଗୋଲାପ ମୁଖ ତବ
ନ ହୁଏ ପାସୋରି ।

ଭୁଲିବି କିପରି ମୁଁ ; ରୂପ କି ହୁଏ ଭୁଲି
ଅଲିଭା ରେଖା ରଚେ ବୁକୁରେ ତାର ତୁଳି ।

ତା ଭାଷା, ସବୁ ଭାଷୁଁ
ନିଆରା । ମିଶୁ ମିଶୁ
ନୟନ, ବୁକେ ଯାଏ ପଶି
ଜାଣ କି ତା ଇରାନୀ ରୂପସି ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଶୁଭ୍ର ବେଣୀ ଶୋଭେ କନକ ଫଳା କାନ୍ତି
ମରଣ ନଜେ ସେନ୍ଥ ରନ୍ଥବ ଷଣେ ଗୃହ୍ନିଁ
ଦ୍ରାକ୍ଷା—ସୁକୋମଳ—
ଅଧର, ଢଳମଳ—
କପୂର ଭରେ, ଯାର ପାନ ଗୋ
ପୀୟୂଷୁଁ ସ୍ୱାଦ ମଧୁଁ ଘ୍ରାଣ ଗୋ ।

ସେ ଭଷ ହାସୁ ସଖି; କା’ ଓଠେ ଦେଲ ଢାଳ
ଆଶୀଷ ସମ ଭୁଜ କଣ୍ଠେ କା’ର ଗୃନ୍ଥ ?
କବରୀ ଗୁଚ୍ଛ ବାସେ
ବୁଡ଼ାଇ ମଧୁ-ରସେ
ପ୍ରଣୟୀ-ବୁକୁ ଦେଲ ମଥାଇ
ସେ ଭଷ-ପାନେ ଚେତା କି ଥାଇ ?

ତୁମର ସ୍ମୃତି ପଥେ ଭାବନା ମୋର ଚଳେ
ଗୋଲାପ ଉପବନେ ପ୍ରଳାପ ଯନ୍ତ୍ରଁ କରେ
ମୁଖର ବୁଲ୍ ବୁଲ୍ । ଝରଣା କୁଲ୍ କୁଲ୍
ଦ୍ରାକ୍ଷା- ଛାୟା ଭେଦି ବହଇ,
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପୁଣି ହୃଦ ଦହଇ ।

ସେ ମଧୁ-ଉପବନେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରାତେ ବସି
ରସିକ ଯୁବା ଡାକେ ପ୍ରିୟାରେ ପରିହାସି
ଗୋଲାପ ମଧୁ ଦଳେ
କବରୀ ଭରି, କରେ
ସିରାଜ ଧରି ଆସେ ପ୍ରେୟସୀ
ପୀୟୂଷ ଗଣ୍ଡପଥେ ବରଷି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରଣୟ- ସଙ୍ଗୀତ ରସିକ ଯୁବା ଗାଏ
ରୂପସୀ ସଖି ଆସି ସିରଜ ଢାଳ ଯାଏ
ଧରଣୀ ରହେ ଦୂରେ,
ଜୀବନ-ନଦୀ କୂଳେ
ସ୍ୱପନ-ପୁରୀ ହୁଏ ରଚନା
ଜୀବନେ ନାହିଁ ଯହିଁ ଶୋଚନା ।

ଏପରି ଉପବନେ ତୁମେ କି ଆଜ, ସଖି
ପ୍ରଣୟୀ ଛାତି ପରେ ମୁଗ୍ଧ ମୁଖ ରଖି
ଲୁଚାଇଯାଉ ଶୁଣି
ପ୍ରିୟକୁ ପୁଣି ପୁଣି
ଗେଲେଇ କହ—"କର ଟୀକା ହେ,
ବୁଝି ମୁଁ ନାହିଁ ପାରେ, ଶିକ୍ଷା ଦେ ।"

ନଗରୁଁ ନଗରେ ଗୋ ମଳୟ ସମ ବହ
କେପଥୁ କେତେ ବୁକେ ସୃଜୁଛ ଜାଣ ସହ ?
କେତେ ଯେ ଆଖି ଆଶା—କେତେ ଯେ ବୁକୁ ଭାଷା
ବୁଝି କି ପାରୁଛ ଗୋ ବାଳିକା
ଲକ୍ଷ ହୃଦ ମନୋନାୟିକା ?

ଅଜଣା ଦୂରେ ତମେ, ମୁହିଁ ଅପରିଚିତ
ପୂଜାରୀ ସମ ବସି ରଚଇ ସ୍ତୁତି ଗୀତ ।
ଦେଖିଛୁ ଯେ ନୟନେ
ସେ ରୂପ, ସେ ବଦନେ
ପାଲଟିଥିବ କହ ନିକର
ଗାଇ ସେ ଶୋଭା ମୁଖଟିକର !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପୂଜାସ୍ତ ମାଗେ ନାହିଁ ଦେବତା ପରିଚୟ୍
କେବଳ ଆରାଧନେ ତା ସୁଖ ସଞ୍ଚୟ,

ତେଣୁ ଅପରିଚିତ
ବିଦେଶୀ ଗାଏ ଗୀତ

ତୋ ଲାଗି ବିଦେଶିମ କଣୋସ୍ତ,
ସେରୂପ ନକ ହୁଏ ପାଟଣୀର ?

ନରତ ଅସ୍ମି ସଖି ! ହୃଦୟେ ଅଛ ଜାଗି
ସେ ବେଣୀ-ହଲ୍ଲ ଗତ ହୃଦୟେ ଅଛୁ ଲାଗି

କନକ ବାହୁଣିସ୍ତ
ଏ ବୁକେ ଅଛୁ ଭଡ଼
ତରଳ କୁବଳୟ-ନୟନ
ବୁକେ ସପନ କରେ ଚୟନ ।

କାହିଁ ଗୋ ଗଲ ସଖି ! ଆଜ୍ଞ ତ ନାହିଁ ଦେଖି
ଜାଣିଲ ନାହିଁ କଏ ସେ ଓଠେ ବୋକ ଲେଖି
ଭାବଲ ଏ ଜୀବନ—ଖାଲି ଏକ ସ୍ୱପନ

ଭୁଲଲ ଏଥି ଯେତେ ଶୋକ ଗୋ
ଅଧରେ ଲେଖି ଥରେ ବୋକ ଗୋ ।

କାହାର ହେଲ ଅବା କରମଶୀଳା ବଧୂ,
ସମସ୍ତ କଟେ ଗୁରୁ ଶ୍ୱଶୁର ବୋଲ ସାଧି,
ଘରଣୀପଣ ନକ
ନେଲଣି ଠିକ ଠିକ

ସେ କାଳ ସେ କଣୋସ୍ତ ଲୀଳା ଗୋ,
ଭୁଲଛ ପର ବୁକୁ-ଚିହ୍ନ ଗୋ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଜୀବନେ ଯଦି କେବେ ଦେଖା ବା ହୁଏ ପୁଣି,
ଦେଖିବ ନାହିଁ ମୁଁ ତ ସେ ଚପଳ-ତରୁଣୀ

ଶିଥିଳ ଚମ ପରେ
ଜରତା ନାଚ କରେ
ନୟନେ ମରଣର ଛାୟା ଗୋ !
ଦେହଥୁ ଧଶଥିବ କାୟା ଗୋ !
ସେ ଛବି କବି ବୁକେ ଆଣିବ ବା ଗୁରୁ,
ଜଗତରେ ପ୍ରାଣ ତାର ଜୁହାରେ ନତି ଦୂରୁଁ,

ତେଣୁ ଗୋ ଷଦେଶିନ
ଘନ-ନୀଳ-କେଶିନ,
ଧବଳ-କେଶେ ଦେଖା ପାଇଁ ମୋ !
ଥିଲେ ହେଁ ଅଭିଳାଷ ନାହିଁ ଗୋ !

ମୋ ପାଇଁ ଥାଉ ତର କଶୋଷ୍ଣ ସୁତରଳା
ଅଧରେ ହଳାହଳ ନୟନେ ବାଣ-ଛଡ଼ା
ଚରଣେ ଚରନାଚ
ମରମେ ପ୍ରୀତି-ହାଟ

ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତି ଲୋମେ କଟାଶ
ହେ ସଖି ! ମୁଁ ସେ ରୂପ-ଭିଖାରୀ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ହଂସ ହତ୍ୟା

ଧବଳ ରାଜହଂସ, ଋଜୁ ତା 'ଗ୍ରୀବା
ସ୍ଥୂଳ-ଗ୍ରଥିତ ମଲ୍ଲି-ମାଳିକା କିବା,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚଞ୍ଚୁ ପୁଟ—ହଂସୀଟି ତାର
ପ୍ରଣୟେ ବୋଲନ୍ତି କି ହରଦ୍ୱାସାର ଯେ ।

ବିହରୁଥିଲା କେଉଁ ସରସୀ ଜଳେ
ପ୍ରେୟସୀ ସେନ ସାଥେ ପ୍ରଣୟ ଭରେ,
ନିର୍ମମ ଆତତାୟୀ ମନୁଷ୍ୟ କାହିଁ
ଆଣିଲା ଧରି ଜିହ୍ୱା ଲାଳସା ପାଇଁ ।

ଆଣିଲେ ଯେବେ ଗୃହେ, କରୁଣ ରବ
କରି, ସେ ଲୋଡୁଥାଇ ଦୁଃଖ ଲାଘବ;
ଦୁର୍ବଳ ପକ୍ଷ ଝାଡ଼ି ମୁକତି ଲାଗି
ଚେଷ୍ଟା ବା କରୁଥାଇ ବନ୍ଧନ ଭାଙ୍ଗି !

ମୁକତି-ଚେଷ୍ଟା ଫଳେ ବନ୍ଧନ ବଢ଼େ
କରୁଣତର ହୋଇ ମରାଳ ରଡ଼େ,
ଭୃତ୍ୟ କେ ବଙ୍କ କରି ଗ୍ରୀବା ତାହାର
କହେ 'ଦେଖାଉ ଆଉ କେତେ ବାହାର' ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆସିଥିଲା, ନଣା ବରଙ୍କା
ଯାପିଲା ନବ୍ୟାହରେ, କରୁଣେ ଡାକ ।
ପ୍ରଭାତେ ଗଲା ଦେଖା ଅବଶ ପକ୍ଷୀ
ପଡ଼ିଛି ଶୋଇ ଗ୍ରୀବା ପିଠିରେ ରଖି ।

'ଆଉର ମର ନାହିଁ !'—ଦେଖି କହିଲେ
ମାଂସାଶୀ ଗୃହସ୍ୱାମୀ ସବା ଉହିଲେ,
'ହଅ ନା ଶେଷ କର ରହିକ କଆଁ,
ଆସିଛି ଏତେ କଷ୍ଟେ—ଜାଲରେ ନଆ !'

ପାଶେ ମୁଁ ଥିଲ ଠିଆ ଅନାଇ ହଂସେ,
ଦେଖାଇ କୋଇଲେ ସେ ମଧୁର ହସେ
'କାଇଁରେ, ଦେଖି ଦେଖି, ମୋଡ଼ିଲୁ ବେକ,
ପାରବୁ ?—ଅନାଡ଼ି ତୁ !—ଆନରେ ଡାକ ।'

ନବୋଧ ଶିଶୁ ମୁହିଁ—ବୟସ୍କ ଆଗେ
ଯୋଗ୍ୟତା ଦେଖାଇବା ଖିଭ୍ର ସବାଗେ,
ଧଇଲ ମୃତ ପ୍ରାୟ ପକ୍ଷୀର ଗ୍ରୀବା
ମୋଡ଼ିଲ ବଳେ, ଇକ୍ଷୁ ଦଣ୍ଡ ସେ କବା !

ମରଣେ ମୁକ୍ତି ଲଭି ଚଲିଲା ହଂସ
ଶେଳ ହଉଛି ସଦା ସ୍ମୃତି ନୃଶଂସ ।
ନଜରେ ମଣେ ମନେ ମୁଁ ଆତତାୟୀ
ଭାଳଇ ସେ ପାପର କ୍ଷାଳନ କାହିଁ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସେ ନିଶା, ସେ ମଦିର ସେ ଜୀବନ୍ତହତ୍ୟା
ଦିନ ଦିନକେ ମନେ ପଡ଼େ ଅଗତ୍ୟା ।
ଭଗ୍ନ ତା ଗ୍ରୀବାଦଣ୍ଡ, ମୃତ ଶରୀର
କହୁଛି ହୃଦେ ବହୁ କ୍ଷତ ଗଭୀର ।
ସେ ଦିନ ସେ ମଦିର ଶକ୍ତ ଉପାସେ
ହଂସିନୀ କଥା ତାର ପ୍ରତି ନିଃଶ୍ୱାସେ
ଲୁହ କି ନାହିଁ ଥିବ ଚକ୍ଷୁରେ ତାର
ପ୍ରଣୟେ ଖୁଆଇବା ଅନ୍ନେ ଆହାର !
ହଂସୀଟି ତାର ସରେ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହୋଇ
ଚଞ୍ଚୁରେ ଚଞ୍ଚୁ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହାର ଥୋଇ
କୁଳାୟୁ ଆଣେ, ଆଉ ପ୍ରଣୟୀ ଆଣେ
ଲୁହୁଁ ସେ ଥିବ ନିଜ ଭକ୍ତ ନିରାଶେ !
ସେ ଦୁଇ ଜୀବନର ସେ ଯେ ନିରାଶା
ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଖ-ସ୍ୱାଦ, ଅବ୍ୟକ୍ତ ଭାଷା
ଏ ଅପରାଧୀ ପ୍ରାଣେ ତୀବ୍ର ଧିକ୍‌କାର
ଦିନ ଦିନକେ କରୁଅଛି ସଞ୍ଚାର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ତରୁଣ କବିର ଆଶା

ଏତେ ବସନ୍ତ ସେ, ପାଏ କ ଭାଷା,
ହାୟ ରେ ତରୁଣ କବିର ଆଶା !
ଭାବଥିଲି ଯିବି ଅସୀମ ପଥେ
ସୁରଭି-ଶୀତଳ-ମଳୟରଥେ
କୁସୁମ-ଫଗୁଲ ଫଗୁଣ-ପୁରେ
ବାହି ଗୋ ଦୂରେ !
ଅଶୋକକଳିକା ଶ୍ରବଣେ ଗୁଞ୍ଜି
ଚରମେ ଝୁଲାଇ ବଉଳ-ପୁଞ୍ଜି
ପରିମଳ ପରି ଯାଆନ୍ତି ମିଶି
ମୁଁ ଦଶଦିଶି !
ପରିମଳ ସମ ଗଗନେ ଭାସି
ପାଗଳ କରନ୍ତି ଜୋଛନାରାଶି;
ଜୋଛନା ଡାକନ୍ତା 'ଆସ ହେ ପ୍ରିୟ,
ଚୁମ୍ବନ ନିଅ !'

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଚଇତ-ପବନ ସଙ୍ଗୀତ ଧରି
ସେ ପାର ଆକାଶେ ଯାଆନ୍ତି ଚଳି,
ମୁକତ ଲଭନ୍ତା ପରାଣ ମମ
ବିହଗ ସମ ।

କୋକିଳ ଡାକନ୍ତା, 'ଆସ ହେ ଭାଇ'
ତରୁଣ ସେ କବି ଦୁଅନ୍ତା, ବାଇ,
ଗୋଲାପ କହନ୍ତା, 'ଆସିଲ ସତେ,
ଏତେଦିନକେ ।'

ଭାବିଥିଲି ଦୂର ମନୁଷ୍ୟ-ପ୍ରାସ,
ମଧୁର କରିବି ଧରଣୀ-ବାସ
ଏକଇ ଆଦେଶେ; ଜୀବର ହିତେ
ପୃଥିବୀ ପିଠେ ।

ଦେଶରୁ ଦେଶକୁ ଯାଆନ୍ତି ଉଡ଼ି
ନିଖିଳ ଜାତିର ହୃଦୟ ଜୁଡ଼ି
ପ୍ରେମର, ଜ୍ଞାନର ପ୍ରଚୁର କରି
ପରାଣ ଭରି

ଭାବିଥିଲି ଆହା ବକୁଳ ତଳେ
ସୁରଭି କୁସୁମଶୟନ ପରେ
ଯାପିବି ଜୀବନ ପ୍ରେୟସୀ ଧରି
ସ୍ୱପନ ପରି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବାଞ୍ଛୁ ନେଇଥିଲି ମୋର ପ୍ରେୟସୀ
ଲାବଣ୍ୟ ପ୍ରତିମା, ସମବୟସୀ,
ଭାବିଥିଲି ତାରେ କରିବି ସାଥୀ
ଚିରଣ ପାନ୍ଥ ।

ଭାବିଥିଲି ଘୁଞ୍ଚି ପୃଥିବୀ ବାଧା
ପୂଜିବି ସେ ମୋର ହୃଦୟ-ରାଧା
ବଜାଇ ମୁରଲି ମୁଁ ଅବିରତ,
କାହ୍ନି ହରତ ?

ଅପର ରୂଢ଼ଣୀ ଯାମିନୀ ତଳେ
ସେ ରାଧା କୋମଳ ଜଘନପରେ
ଜୀବନ ମରଣ ଯାଆନ୍ତି ଭୁଲି
ସପନ ପରି ।

ବିଜନ ତଟିନୀ ବେତସ ଗେହେ,
ଢାଳି ଦେଇଥାନ୍ତି ଅଳସ ଦେହେ
ଚମକନ୍ତି ଶୁଣି ନୂପୁର ଧ୍ୱନି,
ପ୍ରେୟସୀ ମଣି !

ମାନସୀ ଆସନ୍ତା ହଲାଇ ବେଣୀ
ଚଉରେ ଚଳାଇ ନୟନ ବେନି,
ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତା ପ୍ରିୟରେ ତାର,
କୁସୁମ-ହାର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପାଶରେ ଥାଆନ୍ତା ରସ କବିତା,
ଚିର-ଯଉବନ ପ୍ରଣୟ-ଗୀତା
ପ୍ରେୟସୀ ଗାଆନ୍ତା, ଚୁମ୍ବନ୍ତ ମୁଖ,
ପୂରନ୍ତା ବୁକ !

ହାଇ ରେ ତରୁଣ କବିର ଆଶା
ଏଡ଼େ ବିରାଟ ସେ, ପାଏ କି ଭାଷା,
ଆକାଶ ବସୁଧା କେତେ ସେ କରେ
ନିମିଷକରେ ।

କାହିଁ କଳପନା କାହିଁ ଜୀବନ,
ତରୁଣ କବିର ଜଳଇ ମନ,
ଘୁରିଆଡ଼ୁ ବାଜେ ଦାରୁଣ ବାଧା,
କାହିଁ ତା ରାଧା !

ନାହିଁ ରାଧା, ନାହିଁ ବେତସ-ଲତା
ନାହିଁ ପାଶେ ବେଣୀହଲା ଛଇଳା,
ପ୍ରଣୟରେ ମାତି ହେବାକୁ ଗେଲ
କାହିଁ ତା ବେଳ !

କାଳୁତର ସାଥୀ ନାହିଁ ତା ପାଶେ,
ବାଳକା ସେ ଗଲା ଆନର ଆଶେ,
କାହା ଗଳେ ସୁଖେ ଛନ୍ଦିବ ବାହୁ
କହ ସେ ଆଜ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରଣୟୀ ହେବାର ଗୁଡ଼ୁଛୁ ଆଶ,
କେ ବାଳା ବାନ୍ଧଇ ପ୍ରଣୟ-ପାଶ
କେବଳହିଁ ପ୍ରାଣ ପୀରତି-ଲଭ;
ଗରବ କଣ !

ଗରବ କଣରେ ସଂସାର ପୀଡ଼େ,
କଣଟାକୁ କେଳ ନାହିଁ ଏ ଭିଡ଼େ
ଫଗୁଣ ଚଳଇ ଚଇତ ଆସେ
କ ଯାଏ ଆସେ !

ପ୍ରଣୟ-କଣଟା-ସ୍ୱପନ ନାହିଁ,
ନମିଷେ ନମିଷେ ଗଲେ ଉଭାଇ,
ମଣିଷ ବେଭାରେ ଯାଉଛୁ ଦ୍ରବ
ତରୁଣ କଣ !

ଧୁଆଁଇ ନେବାର ଜଗତ ବ୍ୟଥା
ସୁଦୁର ସ୍ୱପନ । ନଜର କଥା
ନପାରେ ଭୁଲାଇ ଗରବ କଣ,
କରୁଣ ଛବ ।

ମଣିଷ ହୋଇ ତା ଏଡ଼େ ବର୍ବର ।
ଧରାରେ ସରଗ ସୃଜନା ତାର
ଏ କଳପନାକୁ ପାଏ କ ଭାଷା
ହାଇ ରେ ତରୁଣ କଣର ଆଶା ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରଣୟୀ

ବକ୍ଷଭରା ଏ ପ୍ରଣୟ ମୁଁ କାରେ ଦେବ ଗୋ
ବଡ଼ ଉଚାଟ କରେ ମତେ ଦିନରାତି,
ଅଶ୍ରୁ ନିଗାଇ, କାହାର ଚରଣ ସେବ ଗୋ
ସକଳ ଲୋମ ମୋ ପୁଲକକ ଡାକ 'ସାଥୀ' ।

ପିଆଲ ଉବୁର ଉଚ୍ଛୁଳେ ମମ ଜୀବନ,
କାହା କର-ପୁଟେ ଢାଳିଦେବ ସଖା-ସୋହାଗେ
କାହାରେ ପାଇ ମୁଁ ଭୁଲିଯିବ ଜରା-ମରଣ,
ଜୀବନ ଲାଗିବ ମଧୁର, ଗମ୍ଭୀର-ସରଗେ ।

ବସନ୍ତ ଆଜ ମଧୁର କରିଛି ଧରଣୀ
ମଳୟ ମତ୍ତ, ଚୁମ୍ବି କୁସୁମ-ସୁରଭି ।
ଆମ୍ର ବକୁଳ-ମଦାଳସା ପିକ-ରମଣୀ
ପ୍ରଣୟୀ ପାଇଁକ ଗୁଡ଼ୁଛି ମହୁଆ ପୂରବୀ ।

ବାତାୟନ ଦେଇ ଗନ୍ଧ-ବଧୂର ଦକ୍ଷିଣା
ପରଶି ଅଙ୍ଗ, ଥରଏ ନିଖିଳ ସ୍ମୃତି
ଅନ୍ତର-ପୁରେ ଖୋଜଇ ତରୁଣୀ ନବୀନା
ଏ ମଧୁର କାଳେ ଲୁବ୍ଧ-ଛନ୍ଦର ସାଥୀ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ତରୁଣୀ ଜୀବନ ଝରଇ ପଦ୍ମ ଗୋ ଲୋତକେ
ଆଦ୍ୟ-ମଳୟେ କାନ୍ଦେ ମୋ ବୁକୁ-ଷୋଡ଼ଶୀ,
ସେ ସ୍ବପ୍ନେଁ ଜୀବନ ଢଳଦେବ କଥା ପଦକେ
କହିବ ଯେ ଖାଲି "ତୁମରି ମୁଁ ସମବୟସୀ !"

ବସନ୍ତ ଆଜ କେ ଅଛ ଆସ ଗୋ ନାଗର,
ପ୍ରଣୟ-ବଧୂର ତରୁଣୀର ନେବ ସୁଆଗ,
ତବ ଅବଗାହେ ଧନ୍ୟ ହେଉ ଏ ସାଗର
ତୁମରି ଶ୍ରବଣେ ଧନ୍ୟ ହେଉ ତା ବେହାଗ ।

× × ×

ସନ୍ଧ୍ୟା ଯେ ହେଲା, ନଇଲେ ତ କେହି ପ୍ରଣୟୀ
କ୍ଳାନ୍ତ-କଣ୍ଠ କୋକିଳ ଚଳଇ ନୀଡ଼େ,
ହଗନ୍ତେ ହଗ-ମଧୁର ମଳୟ ଚଳଇ,
କେଳି-ସାଥୀ ଘେନି ହଂସ ଫେରଇ ଘରେ ।

ଅଗଣ-ସନ୍ଧ୍ୟା ଯାପିଛି ଏକାକୀ ଦୀନ ମୁଁ,
କେହି ନ ଆସିଛି କଣ୍ଠେ ମୋ ବାହୁ ଭିଡ଼ନେ
ମରଣ ନାହିଁ ଗୋ ସୁଖର ଏ ଘୋର-ସରମୁଁ ?
ସାଥୀ-ସଙ୍ଗାତ କାହାର ନାହିଁ ଏ ଭୁବନେ ?

ଜଣ ଜଣ କରି ବରି ମୁଁ ଆଣିଛି ଦେବତା
ଜଣ ଜଣ କରି କହିଛି ବୁକୁରେ ଥିଲା ଯା,
ଜଣକର ହେଲେ ନ ହେଲା ମୋଠାରେ ମମତା
ସକଳେ ତେଜିଲେ ଦୀନ ଦରିଦ୍ର ପରି ଯା !

Digitized by srujan ka@gmail.com

କେତେ ଥର ଆହା ବୁଝାଇଲି ନିଜେ ନିଜରେ,
"ଅପଦାର୍ଥର ବାନ୍ଧବ କାହିଁ ଜଗତେ ?"
ଗୁମରି ବିଳପେ ବୁକୁ-ବଧୂ ଅଭିମାନରେ
"କିପାଁ ତେବେ ବିଧି ଦେଲା ଏ ବିଳାପ ରକତେ ?"

ପରିହାସ ସେ ଗୋ, ବଡ଼ ପରିହାସୀ ଦଇବ,
ଲୁହ ରଖି ଲୁହ ପୋଛିବାର ନାହିଁ ବିଧାନ,
ପତିତର କିପାଁ ଦେବ-ଭୋଗ ଆଶା ହୋଇବ,
ନିଜ ଇଚ୍ଛାମତେ ବିଧାତାର ସବୁ ଭିଆଣ !

ସବୁ ଭିଆଣରୁ ପୀରତି-ଭିଆଣ ଜଟିଳ,
ବିଳପି ବସିଲେ ବୋଧିବାର ଲୋକ ନ ଥାଏ,
କଠିନ ଆତ୍ମର ବାନ୍ଧିବା ଲୁହ ଆଖିର,
ଯେତେ ପୋଛ, ପୁଣି ସେତିକି ଗୋ ବୁକୁ ବଥାଏ ।

× × ×

ସକଳ ସନ୍ଧ୍ୟା ପରି ମୁଁ ଆଜି ଗୋ ବିଳପେ
ବସନ୍ତେ ଏଇ ନବଜାତ-ଘାସ-ଆସନେ,
ଅଙ୍ଗ ଛନ୍ଦେ ଏ କାନ୍ତ-କୋମଳ ଚଳପେ
ଆରେକ ଦେହର ସରସ ନିବିଡ଼ ମିଳନେ ।

ବନ୍ଧୁ କେ ଛନ୍ଦିଁ, ଅଭିସାର କରି ଏଠାବେ,
ବାସକ-ସଜ୍ଜା ରହିବି ମୁଁ ସାରା ଯାମିନୀ,
ଆସ କେ ଆସିବ, କବରୀ-କୁସୁମ-ପରାଗେ
ଉଦ୍‌ବେଳ କରି ହୃଦୟ ଏ, ବହ୍ନି-କାମିନୀ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ତରୁଣ ଆସିଲେ କଂକଣଧ୍ୱନି ଶୁଣିବ,
ତରୁଣୀ ଆସିଲେ ନୂପୁର ବାଜିବ ଅଦୂରେ,
ତରୁଣ ଆସିଲେ ଗୀତେ ତାର ଗୁଣ ଗୁଣିବ,
ତରୁଣୀ ଆସିଲେ ତୋଳନେବ ତାକୁ ବୁକୁରେ ।

ଯେ ଆସିବ ଆସୁ, ନିଃଶେଷ କରି ପାନ
ପିଆଇବ ତାକୁ ସରସ ଜୀବନ-ମଦିରା,
ସାଥୀ ଖୋଜେ ଆଜ ପ୍ରାଣ ମୋର, ଏ ମୋ ଗାନ ।
ଉତ୍ପ୍ଲାବ ଉଠେ ରସର ତଟିନୀ ଗଭୀର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଦକ୍ଷିଣା ଭ୍ରମ

—୧—

ଦକ୍ଷିଣରେ ବାସ ତବ ? କାହା କନ୍ୟା ? କାହା ଗୃହବଧୂ ?
ବସନ୍ତପ୍ରେୟସୀ କହେ !—ସଙ୍ଗେ ତାର ଭ୍ରମ ଯେ ସର୍ବଦା
ଦକ୍ଷିଣ-କବାଟ ଫେଇ ସୁକୁମାର, ଗୁଳ୍ମଆସ ଲଘୁ
ସାଗର ପର୍ବତ ଡେଇଁ ଅଭିସାରେ ତାପାଇଁ ପ୍ରମଦା !

ଆଜ ଏ ଚଇତ ସଞ୍ଜେ ବାତାୟନ ବସିଛୁ ମୁଁ ଖୋଲି
ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର—ପ୍ରହରେକ ହୋଇଲାଣି ନଶା;
ଶୀତଳ ଚନ୍ଦନସ୍ନିଗ୍ଧ ତୋ ପରଶ ଦିଏ ଅଙ୍ଗେ ବୋଳି,
ମୁଗ୍ଧ ମୁଁ ନ ପାରେଁ କରି ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟର ମୀମାଂସା ।

ଶୀତଳ ପରଶ ତବ, ତରଙ୍ଗିତ କୋମଳ ଆଶ୍ଳେଷ,
ତୁଷାର-ଧବଳ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଆବରିଛି ଗଗନ ଧରଣୀ,
ଏକାକୀ ତରୁଣ ମୋର ବୁକେ ଆସେ ବେଦନା ବିଶେଷ
ଏକାଳେ । ପାଇଛ କିକ ସେ ବ୍ୟଥାର ସନ୍ଧାନ ରମଣି ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୨—

ଏକଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳେ ଏ ବ୍ୟଥାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ,
ତୁମ୍ଭେ ଥିଲ, ଥିଲା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା, ଥିଲା ଘନ ଅନ୍ଧକାରଗ୍ରସ୍ତା,
ଏକାକୀ ନ ଥିଲି ମୁହିଁ; ଗଣ୍ଡେ ମୋର ଆନର ନିଶ୍ୱାସ
ବାଜୁଥିଲା ଥର ଥର, ରକ୍ତେ ସୃଜି ଯାଦୁକରୀ ମାୟା ।

ସେଦିନ ଯାଇଛି ଦୂରେ, ଅଛି ମୁହିଁ, ସେ ଦିନର ସାକ୍ଷୀ
ଆସିଅଛ ଆଜ ତୁମେ । ବ୍ୟଥା ପୁଣି ଜାଗଇ ନୂତନ,
ମନେ ହୁଏ ଆହା ସତେ ଏ ଜୀବନ କେଡ଼େ ନିରମାଖୀ,
ନ ପାଇ କେବଳ ତାରେ ଯାହାଲାଗି ଏତେ ଅନ୍ୱେଷଣ ।

ହାୟ ଏ ମାନବ ଜନ୍ମ—ପ୍ରାଣେ ଏଡ଼େ ଗଭୀର ପିପାସା,
ହାତେ ତାର ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କରିବାକୁ ତୃଷା ପରିତୋଷ;
ନିଷ୍ଠୁର ଏ ପରିହାସ !—ତୁଷ୍ଟି ନାହିଁ, ଅଛି ମାତ୍ର ଆଶା;
ମିଳନର ଆଶା ନାହିଁ,—ପ୍ରିୟପାଇଁ ପ୍ରାଣେ ଏଡ଼େ ଶୋଷ !
ଚନ୍ଦ୍ରାହେ ଉଠୁଛି ମନ ହେ ଦକ୍ଷିଣେ, ଇଚ୍ଛା ତେଜ ଦୂରେ
ଏ ସମାଜ, ଏ ଅଶାନ୍ତି, ଯାନ୍ତି ବୁଲି ତବ ସିନ୍ଧୁକୂଳେ !

—୩—

ଦୂର ସେ ଦିକ୍‌ଚକ୍ର ପାରେ କେଉଁ ମହାପ୍ରାସାଦର ରାଣୀ,
ଶ୍ୟାମଳ ତମାଳ ତାଳୀବନ ଯେନ ଯା ସୀମାନ୍ତ ଘେରା,
ତହିଁ ମୋତେ ଘେନଯାଅ, ବଦନରେ ଅନ୍ତରର ବାଣୀ
ନ ଫୁଟୁଁ, ପ୍ରେୟସୀ ଯହିଁ ବୁଝିଥାଏ ଅନ୍ତରର ଖେଳା ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବକ୍ଷ ପାତି ନିଅ ମତେ ହେ ଚଞ୍ଚଳା ! ହେ ଶୀତଳ-ଦେହି !
ତୁମର ସେ ଦୂର ଦେଶେ—ନୀଳସିନ୍ଧୁ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବେଳା ପରେ
ବିରହିଣୀ ପରି ଯହିଁ ଜଳଧିର ଫେନପୁଷ୍ପ ଫେଇ
ଅହର୍ନିଶ ପିଟେ ମଥା, ବିଳାପେ ତା ମାୟା ବେଳା ଥରେ !

ଜଳ-ନାରୀ ନୃତ୍ୟ ହାସ୍ୟେ ଭଙ୍ଗେ ଯହିଁ ମହା ନୀରବତା,
କେବଳ ଅପ୍ସରୀ ପଦେ ମଥିତ ଯା କମନୀୟ ବେଳା,
ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ଅମର ଯହିଁ କେତକୀର କନକ ସିକତା
କୀର୍ଣ୍ଣ କରେ ପଦତଳେ, ଖୋଜୁଁ ପ୍ରିୟା-କ୍ରୀଡ଼ାଭ୍ରଷ୍ଟବଳା ।
ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକେ ସଇରନ୍ଧ୍ରୀ ଖେଳୁଥାନ୍ତି ଯହିଁ ଜଳ-ନାରୀ,
ନଗ୍ନଦେହା, ଘନକେଶେ ସ୍ତନତମ୍ବଯୁଗଳ ଘୋଡ଼ାଇ ।
ଉଚ୍ଛଳ ଯୌବନ-ମଦେ, ଦିଗେ ଦିଗେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ବିଦାରି
ଭ୍ରମୁଥାନ୍ତି, ଦିଗେ ଦିଗେ ଶରୀରର ସୌରଭ ଛଡ଼ାଇ ।
ସେହି ଦେଶେ ନିଅ ମତେ, ଭୁଜ ପାତି ଧର ମତେ ଧର
ସନାତନ ସ୍ୱପ୍ନେ ଯିବି ଏ ଜଞ୍ଜାଳ ତେଜି ସଂସାରର ।

—୪—

ତୁମରି ପରିରେ ମତେ କର ସତେ ଜୀବ, ଦେହହୀନ,
କ୍ଷୁଧା ମୋର ଯାଉ ଭୁଲି, ନ ରହୁ ଏ ସୀମା ଶରୀରର,
ବିହଙ୍ଗ ପରି ମୁଁ ଦୂର ଦିଗନ୍ତେ ହୋଇଯାନ୍ତି ଲୀନ,
ଇଚ୍ଛାମତେ ଜାଣୁଥାନ୍ତି, ବାର୍ତ୍ତା ମୋର ପ୍ରବାସୀ ପ୍ରିୟର ।
ଅଶରୀରୀ ହୋଇ ଥରେ ମିଶନ୍ତି କି ତବ ଦେହ ସାଥେ,
ନ ଥାନ୍ତା ବାସନା, କ୍ଷୁଧା, ନ ଥାନ୍ତା ଏ ଶୋଣିତର ପୀଡ଼ା,
ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ ହୋଇ ଏହି ସଂସାରରେ ଫିଙ୍ଗି ପଦାଘାତେ
ଖେଳନ୍ତି ତୋ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଦେହହୀନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର କ୍ରୀଡ଼ା ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଦାରୁଣ ଏ ଭାଗ୍ୟ ମୋର, ଇଚ୍ଛାମତେ ଚଳେ ନା ଜୀବନ,
ଆଜ କେ ଅଦୃଷ୍ଟ ପ୍ରଭୁ ବାଧା ମତେ ଦିଏ ପଦେ ପଦେ,
ଇଚ୍ଛା ମୋର, ଛିଣ୍ଡାଇବି ଏ ଶୃଙ୍ଖଳ, ଏ ଯେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ,
କରିବି ଜୀବନେ ମୋର ଉଚ୍ଛଳିତ ସ୍ୱାଧୀନ ଆନନ୍ଦେ !

—୫—

ଦିବ୍ୟ, ବନ୍ଧୁ, କି ଶୀତଳ କି ପେଲବ ପରଶ ଦେହର,
ଯୌବନ ଜୀବନ୍ତ କାର ହସ୍ତ ସଖି, ବକ୍ଷ ପରେ ତବ
ଦେଇଛି ଚନ୍ଦନ ଲେପ ? କେଉଁ ବନ କୁସୁମ କେଶର
ଲଗାଇଛି ଦେହେ ତବ ଏ କୋମଳ ମଧୁର ସୌରଭ ?

ବାତାୟନ ଦିଏଁ ମୁଦି, ସ୍ୱପ୍ନେ ମୋର ଚକ୍ଷୁ ଆନମିତ,
ଅଙ୍ଗନ ବକୁଳପତ୍ରେ ଶୁଭୁଥାଉ ତୋ ବଳାବାଜଣା,
କେବେ ସଖି, ଯିବ ଫେରି ? ପଦପାତ ସରମ-ଶଙ୍କିତ
ଅପେକ୍ଷି ପ୍ରିୟ ଯେ ତେଣେ କରୁଥିବ ଦିବସ ଗଣନା ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପଲ୍ଲୀପ୍ରିୟା

ନଗରେ ଆଜ ଗୋ, ଛନ୍ଦେ ଉଠଇ ପଲ୍ଲୀପ୍ରିୟା
ସରମ-ଲୋହିତ ଗଣ୍ଡର ଛବି ନଥାଏ ହ୍ରିୟା,
ବହୁ ଦୂରେ ଛୁଡ଼ି ଆସିଛୁ ରୂପସୀ ପଲ୍ଲୀପ୍ରିୟା ।

ସଜନୀରେ ଘେନ ଯାଏ ସେ ସ୍ନାହାନେ ସରସୀକୂଳେ
ସରଣୀ ଶୋଭାର ଆପଣା-ଚରଣ- ପଲାଶ-ଫୁଲେ,
ନୂପୁରଯୁଗଳ କହୁଥାଏ କଥା ପାହୁଡ଼ ଭୁଲେ ?

କୁଙ୍କୁମଲେପ- କନକବରଣା ଫେରଇ ଘରେ
ଆର୍ଦ୍ର ବସନ ଜଡ଼ିତ ଅଳସେ ବକ୍ଷପରେ,
କଳସୀର ଭରେ ନୟନ ଥାଏ ଗୋ ଧରଣୀ ପରେ ।

ପଥେ ଘାଟେ ଗୃହେ ବାର ବାର ମୁହିଁ ଦେଖିଛୁ ତାରେ
ଥର ଥର ନୂଆ ନୃତ୍ୟ କଲା ସେ ଛନ୍ଦ-ଦ୍ୱାରେ,
ଥର ଥର ନୂଆ ରଙ୍ଗିଣୀ ବାଜିଲା ବୀଣାର ତାରେ ।

ଦେଖିଛୁ ତାହାରେ ଶମରକ୍ଲାନ୍ତ ଗୃହିଣୀ ପରି
ସ୍ୱିନ୍ନ ଲଲାଟେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଚିକୁର ଥାଏ ଗୋ ଜଡ଼ି,
ଶିଥିଳ ବସନ ଅଙ୍ଗ ଦେଖାଏ ବକ୍ଷଧରି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନବ କର୍ଷିତ ଧରଣୀ-ଗନ୍ଧେ ନାସିକା ତାର
ଫୁଲବାର ଶୋଭା ଦେଖିଛି ଏ ଜନ ଅନେକ ବାର,
ଥର ଉଠୁଥାଏ ନାସାର କନକ ଅଳଂକାର

ପୁନ୍ନାଗ ବନେ ଫଳ ଆହରଣ- ଚଞ୍ଚଳ ଗତି,
ଦେଖିଛି ଚିକୁର ଝୁଲି ପଡ଼ୁଥାଏ ଚରଣପ୍ରତି,
ପଛରେ ପଣତ ନଇଁ ତାରେ ଦେଇ- ଥାଏ ପ୍ରଣତି ।

ଜନ୍ମଶ୍ର ପରି ଦେଖିଛି ବୁଲିବା ବାରିଧି ବେଳା
ଏକାକିନୀ; ଦୂରେ ଭାସି ଯାଉଥାଏ ସାଗର ଭେଳା,
କଉତୁକମାର ତଳେ ଲୋଚନ କରଇ ଖେଳା ।

ଯହିଁ ଯାଏ ସେ ଗୋ, ହୁଅଇ ସେଥିର ଅଳଂକାର
ସ୍ନାହାନେ ତଡ଼ାଗେ ପଦ୍ମ ଫୁଟଇ ମୁଖରେ ତାର,
ଶୟନେ ଲଭଇ ଧରଣୀ କନକ- କୁସୁମହାର ।

ଜ୍ୟୋସ୍ନାରେ ବନେ ଭେଟିଲି ତାରେ ମୁଁ ଗ୍ରାମର ଶେଷେ,
କନିଅର ଫୁଲ ଅଯତନେ ଥିଲା କଜଳ କେଶେ,
ଭାବିଲି ବା ତାର ଅଭିସାର ହେବ ଆଜି ଏ ବେଶେ ।

ପଛରୁଁ ସରମେ ହସି ଲୁଚିଗଲା ନିକଟ ବନେ
ବୁଝିଲି ସେ ଯାଏ ରନ୍ଧନ-କାଠ ଅନ୍ୱେଷଣେ,
ପଲ୍ଲୀବାଳା ସେ, ଅଭିସାର କାହିଁ ତା ଯଉବନେ ?

କୁସୁମ ପରି ସେ ଆପଣାର ରୂପ ଜାଣଇ ନାହିଁ,
ସେଥିଲାଗି ସିନା ଏତେ ବନ୍ଧନ ସେ ରୂପ ପାଇଁ !
ମାରବତା ତାର ଅନ୍ଧାନୁଁ କରେ ଅଧିକେ ବାଇ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଚୈତ୍ରେ ଦିନେକ ବସନ୍ତ ବହେ ଗ୍ରାମଟି ଧରି,
ବାଢ଼ି-ସହକାର- ମଞ୍ଜରୀ ଉଠେ ମଳୟେ ଥରି,
ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ସାରା ଗୁରୁ ସଉରଭେ ରହିଛି ଭରି ।

କରମ-କ୍ଲାନ୍ତ ତରୁଣୀ ସେଦିନ ମଣିତ ଗୁଇ
ରବି-ତାପୁଁ, ବନ- ଗୁଲ୍ମେ ସେ ଶୟନ ରଚିଛି ଯାଇ,
ଏକାକିନୀ ସେ ଗୋ, ବକ୍ଷେ ବସନ କିଛି ହିଁ ନାହିଁ ।

ସହସା ପହଁଚି ଚକିତେ କହିଲି, "ହେ ସୁନ୍ଦରି !
ବିଶ୍ୱେ ପାଗଳ କର ନା ବକ୍ଷେ ନଗ୍ନ କରି,"
ଚମକି ଉଠିଲା ହରିଣୀ ପରି ସେ ମନ୍ଦୋଦରୀ !

ଛନକି ଉଠିଲା ଯିବାକୁ ଆପଣା ଭବନ-ପଥେ
କହିଲି ମୁଁ "ଆଗୋ, ବାଣୀ କିଛି ମୋର କର୍ଣ୍ଣଗତେ
ଯେନ ଚଳ ପନ୍ଥେ, ବାଧା ନାହିଁ, ନଜ ଭବନ-ପଥେ ।"

ଥମକିଲା ଗୋରୀ; କହିଲି ମୁଁ "କହ, ଭଗିନୀ ମୋର,
କେହି କି କେବେ ଗୋ ତୋଳିଛି ଦେଉଳ ହୃଦୟେ ତୋର ?
ଆଉ କା ନୟନେ ବଁଧା ଅଛି ତୋର ନୟନ-ଡୋର ?"

ମୂଢ଼ବତ ମତେ ରହିଲା ଚହିଁ ସେ ପଲ୍ଲୀବାଳା,
ପଣିତ ରହିଲା ଚଳହୀନ, ମୂକ ପଦର ବଳା,
"ବୁଝି ନାହିଁ ପାରେ" "ଗୁଡ଼ ଯାଏ ମୁହିଁ" ବୋଲି କହିଲା ।

ବୁଝି ପାରିଲା ନି ବିଫଳ ପୂଜାଶ୍ରୀ ଫେରିଲା ଘରେ
ବାଳିକା ପରି ସେ ତରୁଣୀ ଚଳିଲା ସରଣୀ ପରେ,
ଫେରିଲା ନି ଫେରି ଏ ପୂଜାଶ୍ରୀ ପରେ ନୟନ ଥରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବାଣ ମାର ଯଦ ନ ଶିଖିଲ, କଳା ନୟନ କଆଁ ?
ପ୍ରତିମା ନ ଥାଇ କି ଲାଭ ରଖି ଗୋ ଶୂନ୍ୟ ହୃଦୟା ?
ଏ କଥା କ ଆହା ଜାଣେ ଗୋ ରୂପସୀ ପଲ୍ଲୀପ୍ରିୟା ?

ବ୍ୟବହାରହୀନେ ଭ୍ରୂଧନୁ ଶୋଇଛୁ ଜନମ କାଳୁ
କଟାକ୍ଷ କସ ଜାଣେନା ତାହାର ନୟନତୂଣୁ,
ଜାଣେ ନା କେବେ ସେ ଡାକ ପାଇଥିଲ କାହାରଠାରୁ ।

ତଥାପି ଭୁଲିନ ଏ କବି ତୁମରେ ପଲ୍ଲୀପ୍ରିୟା,
ନିତ୍ୟ ତୁମର ଜଳବାହା ଶୋଭା ଖୋଜଇ ହୃଦୟା,
ନିତ୍ୟ ଭାବଇ, "ଦୂରେ ଯେ ରହିଲା ପଲ୍ଲୀପ୍ରିୟା ।"

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନିଦ୍ରିତ ଭଗବାନ

— ୧ —

ଦେବଶିଶୁ ଚଳେ ନରକର ଅଭିସାରେ
ଭଗବାନ ତୁମେ ନିଦ୍ରିତ କେଉଁଠାରେ ?

— ୨ —

ନିରଞ୍ଜନ ମୁଁ ଆସିଥିଲି ପରା
ଆନନ୍ଦ ବିଚରଣେ,
ବାଣ୍ଟିବି ବୋଲି ଅମୃତ ଏନ୍ତି
ପୃଥିବୀର ଜଣେ ଜଣେ ?
ଅମୃତ ଶିଶୁ ଅମୃତ ପିଇ
ଆସିଥିଲି ଧରା ତଳେ
ଦେବତାର ସୁଖ ଅଜାଡ଼ିବି ବୋଲି
ମନଷର ପଦତଳେ ?
ମନ୍ଦାକିନୀରେ ଅବଗାହିଥିଲି
ଗନ୍ଧ-ଆକୁଳ ଜଳେ
ଗନ୍ଧଚକତ କରିବାକୁ ପରା
ଧରଣୀରେ ପଚଳ ପଳେ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅପ୍‌ସରୀ ଦେହ ଆଶ୍ଳେଷ ପରା
ଆଣିଥିଲ ସାଥେ ବନ୍ଧ
ପରଶେ ମୋହର ସ୍ନିଗ୍‌ଧ ମଧୁର
କରିବାକୁ ଏହ୍ନ ମଗ୍ନ ?
ଦେବ-ମାତା ଯେତେ, ମଙ୍ଗଳ ହାତେ
ପରଶି କପାଳ କେଶ
ପଠିଆଇ ଦେଲେ ମନ୍ତ୍ର ନିଷେକ
ମୋର ନିବାସ ବେଶ ।
ମନ୍ତ୍ର ଭୁଲିଲି ମାନବର ଏ ଧରାରେ
ଭଗବାନ ତୁମେ ନିଦ୍ରିତ କେଉଁଠାରେ ?

— ୩ —

ପଠିଆଇଦେଇ ଭୁଲିଲ ନାହିଁ କି ଆଜ
କି ହେଲା ମୋ, ତବ-ଦର୍ଶିତ ପଥ ବାନ୍ଧୁ ।
ରହିଲ କାହିଁ ହେ କୁହେଳି ଅନ୍ତରାଳେ
ଡାକିବି ବୋଲି ମୁଁ ବିପଦେ ବା କେଉଁ କାଳେ ?
ଏଥେ ଆସି ଆସି ଡାକିଲି ଅନେକ ବାର
ଲୋତକେ ଓଦାଇ ବକ୍ଷ ମୋ ଅନିବାର;
କ୍ରନ୍ଦନେ ମୋର ଥରିଲେ ଯେ ପାଖେ ଥିଲେ
କୃପାମୟ ତୁମେ ଶୁଣି ନ ପାରିଲ ତିଳେ ?
ଜୀବନ ଦେଇ ଯେ ନ ବୁଝିଲା ଶୋକ-ଶୋଷ,
କପରି କହ ତ ବୁଝାଇବ ତାର ଦୋଷ ?
ପାଥେୟ ନ ଦେଇ ବରଗଇ ଯେ ବା ଦୂତ,
ପ୍ରଭୁ ବୋଲି ତାରେ ଡାକିବାର ଅଦ୍ଭୁତ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ତେଣୁ ସିନା ମୁହିଁ ଠକିଲି ଧରାରେ ଆସି,
ଅଶ୍ରୁ ନିକ ଗୋ ଜାଣଇ ସରଗବାସୀ ?

— ୪ —

ଭୁଲି ମୁଁ ଆସିଛି ବହୁଦୂର ପଥେ ପଥେ,
ଦେଉଳେ ତୁମର ଦର୍ଶ ନାହିଁ ଆଉ ମତେ,
ଫେରି ପଛେ, ଉଡ଼ି ପଥ ବଟପୀର ଶାଖେ,
ନିରେଖି ଖୋଜୁଛି ଦେଉଳରେ ଆଖେ ଆଖେ,

ଚକ୍ର, ପତାକା କେବେ ବା ଦେଖିବ ଧରା,
ପଥ ମୁଁ ପାଉଁଛି ପର-ଦେଶୀ ପଥହରା,
କାହିଁ ହେ ଚକ୍ର, କାହିଁ ହେ ପତାକା ତବ ?
ସାରିଲିଣି ମତେ ଧରଣୀର ପରାଭବ ।

ଆଲୋକବାସୀ ମୁଁ ଅନ୍ଧାରେ ଗଲି ମିଶି,
ମୁକ୍ତ ମୁଁ—ମତେ ଅବରୋଧ ଦଶ ଦିଶି ।
ଚକ୍ର ଲିଭିଲା, ପତାକା ନୋଇଁଲା ତଳେ,
ନିର୍ଧନ ମୁଁ ପାରି ହେବି କହ କାହା ବଳେ ?
ଆଲୋକ ଦେଖାଅ, ଜାଗି ଶୁଣ ମୋର କଥା,
ନିଦ୍ରା କି ଶୋଭେ ଆଶ୍ରିତ ପାଇଁ ବଥା ?

— ୫ —

ଅପ୍‌ସରୀ-ଦେହ-ଆଶ୍ଲେଷ ଧରି ଦେହେ
ଆସିଥିଲ ପରୀ ସେ ଦିନ ଏ ଭବ-ଗେହେ ?
କାହିଁ ସଉରଭ ? କାହିଁ ଦେବତାର ଶିରୀ ?
ଏଇଁ ଦେହେ ମୋର ଚୁମ୍ବିଥିଲ କି ପରୀ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଏ ବପୁ ଯେବେ କି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରା ବନ-ପଥେ,
ଗନ୍ଧ-ବ୍ୟାକୁଳ, ଚନ୍ଦ୍ର-ଚକିତ ରାତେ,
ଝିଲ-ଚଣ୍ଡ୍ରଳ-ଗୁମ୍ଫା-ସଙ୍କୁଳ ଘାସେ
ଅଳସେ ଆଉଜି, ଶମାଇ ଚରଣ ପ୍ରାସେ,

ଚୁମ୍ବି ଥିଲି ମୁଁ ଲଜନତ ସୁରବାଳା,
ଆଲିଙ୍ଗନେ ତା ବାଜୁଥିଲା କରବଳା,
ନର ହେଲି, କାହିଁ ଦେବତ୍ୱ ଗଲା ଚଳି
ସଇତାନ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ନଏ ଭଡ଼ି,

ଏବେ ଗୋ ଆହୁର ପଳ ପଳ କରି ଖାଏ,
ଆତୁର ଚରଣ ଭଗବାନେ ଡାକୁଥାଏ !
ବୁଝିଲି କି କଏ ଗୁରୁ ନିଶ୍ୱାସ ମାନ ?
ତେଣୁ ମୁଁ ବୋଲଇଁ ନିଦ୍ରିତ ଭଗବାନ ।

— ୭ —

ଧରଣୀରେ ଆସି ମନ୍ତ୍ର ଭୁଲିଲି ପରୀ,
ପାଇବ ନିକ ହେ ନିସ୍ତାର ପଥହରୀ ?
ଦେବତାରେ ଏ ଯେ ସଂସାର ଭୁଲାଇଲା ।
ସରଗବାସୀ ସେ ମୃତ୍ତିକା ଆବରିଲା,

ସ୍ୱରାଟ ସେ ଆଜି ଧାଉଁଛି କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଶେ,
ସନାତନ ପ୍ରାଣ ବକୁଛି କ୍ଷଣିକ ପାଶେ,
ସୁନ୍ଦର ସେ ଗୋ ଭୁଲିଛି ଇତର ରୂପେ,
ଚିର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗ ଖସୁଛି ଅତଳ କୂପେ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନାହିଁ ନିସ୍ତାର ! ନିସ୍ତାର ନାହିଁ କି ହେ !
ମଙ୍ଗଳ ହାତ ପାତିବାକୁ ନାହିଁ କିଏ ?
ଅମୃତପାୟୀ ମରଣରେ ଢଏ ଧରା,
ନନ୍ଦନବାସୀ ନରକେ ଚଳଇ ପରା !

ଶଙ୍କର-ଶୂଳ ଗରଜି ଉଠିବ ନକି
ଅତ୍ୟାଗୁର ଏ କାଟିବାକୁ ଠିକ ଠିକ ?
ଢଳାସେ ଅଳସେ କହିଲେ ଦେବତାଦଳ
କେ ବୁଝିବ ନର-ଅମ୍ବାର କଳବଳ ?

ଢଶ୍ଚେ ମୁହିଁ ଯେ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ଢଷ,
ପ୍ରତିହିଂସା ତାର ହେବଟି ହେ ଅବମାଣ ?
କର୍‌ବାର ଯାହା, ତ୍ରୁସ ହେଉ ଅବଧାନ,
ଡାକେ ଦେବଶିଶୁ, ନିଦ୍ରାକ୍ରୁ ଭଗବାନ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସ୍ୱଜନ ବେଳା

ସ୍ୱଜନ ବେଳା, ସ୍ୱଜନ ବେଳା
କହୁ ନାହୁଁ କାହିଁ ବୋଇତ ଗଲା !
ବୋଇତ ଗଲା !
ସଉଦାଗରର ସାନ ଝିଅ ମୁଁ
ସାତ ଭାଇରେ
ଶୟନ ମୋହର ହଂସତୁଳି ଶେଯେ,
ସ୍ନାହାନ ମୋହର ସୁବାସ-ନୀରେ ॥
ସାତ ସାଧବର ସାତ ଝିଅ ସେ
ଭାଉଜ ମୋର,
ଜଣକେ ଜଣକେ କନକ ଶିଖା,
ଜଣକୁ ଜଣକୁ କନକ-ପୁର

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସାତ ଭାଉଜର ସତର କଥା
ମୋ ପାଇଁକି
ଜଣେ କୁଞ୍ଚି ଦେଲେ ପାଠ ପଢନ
ଆରେକ ପଚ୍ଚରେ ଇଚ୍ଛା କାହିଁକି ?
ସାତ ଭାଇଙ୍କର ସାତ ବୋଇତ
କେ ଦେଖି ନାହିଁ ?
ମଣି ମୁକୁତାରେ ବେପାର ଲୀଳା
କେଉଁ ଦରିଆରେ ନ ପଡ଼େ ଘୁଇ ?
ସାତ ଭାଇ ସାତ ରାଜ-କୁମର
ଦେବତା ପରି,
ଜଣେ ଆଣି ଦେଲେ ବଉଦ ଶାଢ଼ୀ
ଆରକେ ଯାଚଇ କନକ ଝରି ।
ବିଜନ ବେଳା, ବିଜନ ବେଳା
କହିଲୁ ମୋହର କି ଦୁଃଖ ଥିଲା !
କି ଦୁଃଖ ଥିଲା !

—୨—

ହାଇରେ ହାଇ ହାଇରେ ହାଇ,
ଯୁବା ସେ ଆସିଲେ ବୋଇତ ବାହି
ବୋଇତ ବାହି !
ଭାଇଙ୍କି ବନ୍ଦାଇ ଆସିଥିଲି ମୁଁ
ତୋହରି ଘରେ
ଏଇଠାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ସେ
ଦେଖି ଦୁଇପାଦ ଚଳଲି କରେ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବାଲରେ ଲୁଚଲା ମାଣିକ ମୁଦ
କନକ-ବଳା,
ହାତରୁ ଖସିଲା ଫୁଲ-ହଳଦ,
ହାତରୁ ଖସିଲା ଗୁଜଳ-ସରା ।
ଚାହିଁ ପାରିଲେ କି ଭଲେ ସେ ମୁହଁ ଟେକି
ଲାଜେ ମରିଲା,
ଚିବୁକ ମିଶିଲା ଉରଜେ ଆସି
ପଚାରିଲ ନିଜେ 'ଏ କି ଦେଖିଲ' ?
ହସିଲେ ଭଉଜେ, ଚାହିଁଲେ ଭାଇ
ରହିଲ ଠିଆ,
ବନ୍ଧାଣ ସରିଲା, ଚଳିଲେ ପୁରେ
କେ କପାଁ ବୁଝିବ ବାଳିକା ହିଆ ?
ବିଦେଶୀ ଯୁବକ ଜାଣିବେ କିସ
ବାନ୍ଧିଲେ ଚଷା,
କାହିଁ ଗଲେ ବେଳା, କାହିଁ ଗଲେ ରେ,
ତା ବିନା କେମନେ ଜୀବନ ଧର ?
ବିଜନ ବେଳା, ବିଜନ ବେଳା,
କହ କାହିଁ ଗଲା ବୋଇତ ବାଲା !
ବୋଇତ ବାଲା !

— ୩ —

କେଉଁ ଧନେ ସେ ଗୋ ବଣିକ ଯୁବା
କରେ ବେପାର,
ନାରୀ-ବୁକୁ ଯୌବନ କି ତା ବେବସା
ଭୁଆସୁଣୀ ଲୁହେ ତା କାରବାର ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଯେ ଦେଶେ ଯାଏ ସେ, ମୋହ ସବୁ ଗୋ
ସେ ଦେଶେ ନାକ,

ଭୁଲ ଝିଅ ତାକୁ ଆପଣା ମନେ
ଆପଣା ହୃଦୟୁ ଦଅଇ ବକ ?
କାହୁଁ ଆସିଥିଲୁ ? ମୋ ହୃଦ ସାଥେ
କ ନେଲୁ ଏଥୁ ?

ଆକାଶେ ପବନେ ଅଛ ଦେବତା
ଫେରାଇ ଆଣନ୍ତ ଗମନ-ପଥୁ !
ଜୀବନେ ଏ କସ ପରମାଦ ଗୋ
ନଥିଲି ଜାଣି

ହଂସୁଲି ଶେଯରେ ନ ଆସେ ନିଦ
ଆଖି ଆଗେ ଭାସେ ତାହାର ଠାଣି !
ଏତେ ଲୋକ ମେଳେ ଜୀବନ, ଏକା
ଲାଗଇ ମତେ,

ତାହାର ପରଶ ଖୋଜଇ ଦେହ
ଭୁଜ ତା’ ମୋ ଦେହ ଉଡ଼ନ୍ତା ସତେ ।
ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ ଆରେକ ପାଇଁ
କରଇ ଥାନ,

ନ ଆସିଲା ସେ ତ, ଆସିଲାନି ରେ
ଏକା ଏକା ମୋର ଯାଉଛି ଦିନ ।
ହୋଇଛି ରଜନୀ, ଉଠିଛି ଚାନ୍ଦ
ନାଚେ ଦରିଆ,

କାହା ପାଇଁ ମୁହିଁ ସାଧବ ଝିଅ
ଏକାକୀ ତୋ ଘାଟରେ ହୋଇଛି ଠିଆ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଫେରିଯିବ ଘରେ କି ସୁଖ କହ
କନକ ପୁରେ ?
ମନର ମଣିଷ ନ ମିଳେ ଯଦି
ବୁକୁର ବେଦନା ରହେ ବୁକୁରେ ?
ସାତ ଭାଇ ମୋର ସେ ଦେଶେ ଯାଇ
ସେହି ମାଣିକ
ଆଣିଲେ ମାନନ୍ତି ସାଧବ ଠିକେ
ଜାଣନ୍ତି କେସନେ ସେଠ ବଣିକ ।
ସେ ମାଣିକ ସତେ ମିଳେ କାହାକୁ
ମିଳେ ନାହିଁରେ,
କନକ ପୁରର ଚମକ ଦେଖି
ହୀରା-ମାଳା ଦେଇ ତାକୁ ପାଇରେ
କେ ଅଛ ଦେବତା, କହ ହେ କହ
ପାଇବା ପଥ,
ଭୂଆସୁଣୀ ଯାହା ଦେବାର ଦେବ,
ରକତ ଦେଇ ମୁଁ ପାଳିବ ବ୍ରତ ।
ମୋ ପରି କି ଆଉ ତରୁଣୀ କେହି
ପାଇଛି ତାକୁ,
କପଟ ଲହରୀ ? ବେଗେ କପଟ ?
କହିଲେ ଦେବି ଏ ଜୀବନଟାକୁ ।
ଆଜ କେ ଯୁବତୀ ଶୁଣେ କି ତାର
ବଦନୁ କଥା ?
କପଟ ସେ ବାଣୀ ? ଅମିୟ ସେ କି ?
ଶୁଣି ଲୁଚିଯାଏ ଦରଶ-ବଥା ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆଜି କେ ଯୁବତୀ ବାହୁରେ ଛାର
ପଡ଼େ କି ଭଲ ?
କିପରି ସେ ସୁଖ ଜାଣିବ ନଳ ?
ଭାବିଲେ ହୃଦୟ ଦଳ ।
ବିଜନ ବେଳା, ବିଜନ ବେଳା
ସାଧବ ଝିଅର ଏ ଦୁଃଖ ବେଳା !
ମାଣିକ ଖଟରେ ବୋହିଲା ଲୁହ
କହୁ ନାହୁଁ କାହିଁ ବୋଇତ ଗଲା !
ବୋଇତ ଗଲା !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଗୋପପ୍ରୟାଣ

—୧—

ମହାବୀର ମହା ପ୍ରୟାଣ ରଚିଲ ଆଜ
ତା' ମହାଜାତିର ଗର୍ବ ଗଲ ଯେ ଭାଜି !
ଅମାକମା ତାର ସ୍ମୃତିତେ ଅଛି ରହି
ପ୍ରତି କରେ କରେ ପତାକା ଯାଇଛି ନଇଁ,
ପ୍ରତି ସ୍ୱପ୍ନା ଘେରି ଘୋଟିଛି ଅନ୍ଧକାର
ଅଧରେ କେବଳ ତା'ର ନାମ ଉଚ୍ଚାର,
ଘରେ ଘରେ ଉଠେ କ୍ରନ୍ଦନ-ରୋଳ ବାଜି
ବରଷ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ମଥାମଣି ଭୂତଳେ ଖସିଲ ଆଜ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୨—

ନଗରେ ନଗରେ ନାଗରୀକେ ଆଜ
ନୟନେ ଅଶ୍ରୁ ଭର
ଆସ ହେ ସକଳେ ରାଜପଥ ପରେ
ଚରଣ ନଗ୍ନ କରି ।
ମଥା ନତ କରି ସମ୍ମାନ କର
ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାଜନେ
ତୁମ ମେଳେ ଆଜ କହ ଅଛି କଏ
ତାହାପରି ଆଉ ଜଣେ ?
ରାଜା ଆସ, ଆସ ଧନକ, ବଣିକ
ସୁଭଗ ସୌଦାଗର
ଆସ ଋତ୍ୱିକ, କୃଷକ, କ୍ଷତ୍ରୀ
ଶବ ସାଥେ ତାର ଚଳ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗାଅ ମରଣ-ମନ୍ତ୍ର,
ଜନତା ଧର ହେ ପାଳ
ଜନପଦବାସୀ ଖୋଳ କରତାଳେ
ଗମ୍ଭୀରେ ଦିଅ ତାଳ ।
କୁଳବଧୂ ସବୁ ଠୁଳ ହୁଅ ଆସି
ଗବାକ୍ଷ-ପୁଡ଼ା ଧରି
ତାର ପ୍ରାଣ-ପ୍ରିୟ ମାଟିପରେ ତବ
ଅଶ୍ରୁ ପଡ଼ୁ ହେ ଝରି ।
ଆସ ସନାତନୀ, ଆସ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ,
ଆସ ହେ ମୁସଲମାନ,
ଜାତିର ରାଜାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତା ଭୁଲି
କର ଥରେ ସମ୍ମାନ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଧର୍ମ ଭୁଲି ସେ ଦରିଦ୍ର ମୁଖେ
ଅନ୍ନ ଦେଇଛି ଆଣି
ସକଳ ଦୁଃଖକୁ ନିଜ ଦୁଃଖ କରି
ଚକ୍ଷୁ ଦେଇଛି ପାଣି ।
ସେ ଥିଲା କୋଟିଏ ଦରିଦ୍ର ମେଳେ
ଦରିଦ୍ର-ନାରାୟଣ
ତାହାଠାରୁ ବଳି ଅଛି କିଏ କହ
ତୁମର ପୂଜ୍ୟଜନ ?
ଶିବ ପଛେ ତାରି କୋଟି ମସ୍ତକ
ନୁଆଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି
ସମ୍ମାନ କର ତା'ରେ, ଯେ କରିଲା
ପୁଣ୍ୟ ତୋହର ମାଟି ।
ବାଜୁ ଖୋଳତାଳ, ବରବଧୂ ସବୁ
ତେଜ ହେ ଅଶ୍ରୁନୀର
ମରଣ ଜାଣୁ ହେ, କେଡ଼େ ପ୍ରିୟ ଥିଲେ
ଆମର କର୍ମ ବୀର ।

—ମ—

ଠିଆ ଉଠ ଏବେ ନିଖିଳ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି
ସେନାପତି ତୋର ଗୃହିଗଲା ପରା
ଶୂନ୍ୟ କରି ଏ ମାଟି ।
ମରଣେ ପତ୍ନୀର କି ମନ୍ତ୍ର ଗାଇ
ଘେନିଗଲା ପ୍ରିୟ ଜନ,
କିପାଇଁ ନେଲା ସେ ? ନିଷ୍ଠୁରେ ତାକୁ
ପତ୍ନୀର ଲକ୍ଷଜନ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଜଣକର ମୃତ୍ୟୁ, ଦେଢ଼କୋଟି ଲୋକ
ହୃଦୟ-ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତାରେ—
ଘେନିଗଲା, ଏକ ନିଖିଳ ଜାତିରେ
ଭସାଇ ନୟନଧାରେ ।

ଦେଢ଼କୋଟି ଲୋକ ନୟନେ ମରଣ
ଡାକ୍ତି ବିଳାପ ଗୀତି,
ଅନୁତାପ କରୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ତାର
ଚପଳ-ବୁଦ୍ଧି ପାଇଁ ।

ଯେବେ ରେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରିୟଜନ ପାଇଁ
ବିଳାପ କରିବା ଜାଣ ।
ଅତି ପ୍ରିୟଜନ ବିରହରେ ଆଜ
ଫାଟୁ ତୋ ଲୁବ୍ଧ ପ୍ରାଣ
କେଦାରେ କୃଷକ ଠିଆ ହୁଅ, ଶୁଣ
କ୍ରନ୍ଦନ ଗଗନରେ
କୃଷକର ସଖା ଚାଲି ଯେ ଗଲେଣି,
ହାହାକାର ଘରେ ଘରେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଜ ତେଜ ଆସ ତବ
ଦେଉଳ ଅନ୍ଧକାର,
ଦେବତା ଯେ ଏଇ ଚାଲିଗଲେ ପଥେ,
ଅର୍ଚ୍ଚନା କର କାର ?
ସିଏ ଯନ୍ତ୍ରୀ ଅଛ ପଥେ ଠିଆ ହୁଅ
ନିଖିଳ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି,
ତୁମ୍ଭ ସେନାପତି କାହିଁ ଗଲେ ତବ,
ଶୂନ୍ୟ କରି ଏ ମାଟି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

— ୪ —

ସେନାପତି କପାଁ ନୂଆଁଇଲ ତରବାରି ?
ପ୍ରତିଜ୍ଞା ତାର ଶେଷ ନ କରି ସେ
ହେଲା ଗୃହ ଅଭିସାରି !
ଦେଶେ ତ ଲଭିନ ତରବାର ଲାଗି
ଅନ୍ତର ହାହାକାର
ସେ କପାଁ ତଳାଇ ନ କରି ତାହାର
ସମୁଚିତ ପ୍ରତିକାର ?
ଓଡ଼ିଆ ଆଜିର ଦେଶେ ଦେଶେ ପାଏ
ଅଧମର ଅପମାନ
ଦେଢ଼ କୋଟି ଲାଗି ଦେଶେ ଦେଶେ ବୁଲି
ଆଣିବ କେ ସମ୍ମାନ ?
ଦେଢ଼ କୋଟି ମେଳେ ଗୋଟିଏ ତ ତାକୁ
ବାଛିଥିଲୁ ସାର କରି
ସବୁ ମାୟା କାଟି ତରବାର ଲାଗି
ସେହି ପୁଣି ଗଲା ଚଳି !
କାହାକୁ ଭୁଲିଁଲା ନାହିଁ ନିଷ୍ଠୁର,
ରହିଲା ତାହାର ଜାତି,
ରହିଲା ତାହାର ପ୍ରିୟ ବନ-ବଲି
ରହିଲା ତାହାର ମାଟି !
ଆମ ଲାଗି ପରା କଥାକେ କଥାକେ
ଲୁହ ବୋହିଯାଏ ତାର,
ପାଷାଣ ପରି ସେ ଦେଖୁଛୁ କପରି
ଆମର ଅଶ୍ରୁଧାର !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଦେଢ଼କୋଟି ଲୋକେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ
ପରାଣରୁ ବଳି ପରା,
ସକଳେ କରିଲ ଆଶ୍ରୟ-ସ୍ଥାନ
ସହସା ତେଜି ଏ ଧରା !
ତାହା ଇଙ୍ଗିତେ ତିନକୋଟି ଆଖି
ଚାହୁଁଥାଏ ଅହରହ,
ସେ ତ ଗଲ ଚାଲି, ମୂଢ଼ ଜନତାରେ
ଚଳାଇବ କିଏ କହ ?
ଦେଶ ଦେଶ ବୁଲି ଆଣୁଥିଲ ଘରେ
ଅନ୍ନ ଆମର ପାଇଁ
ବୁଭୁକ୍ଷୁ ସବୁ, ତା ବିନା କି ହେବୁ,
ସେ କଥା ବୁଝିଲ ନାହିଁ ?
ଏଇ ମନେ ଥିଲ ? ତେବେ କିପାଁ କହ
ଏତେ ଲୀଳା ଥିଲ କରି ?
ପ୍ରିୟଜନ ପରି ଟିକିଏ ବାଧିଲେ
ଅଶ୍ରୁ ପଡ଼ିବା ଝରି !
ସେ ସବୁ ଦେଇଣ ଦରିଦ୍ରତାର
କରିଛୁ ଲକ୍ଷଜନେ;
ସେ କଥା ସେ ଜାଣେ ? ଜାତି ମରିଯାଏ
ଜଣକର ଏ ମରଣେ ।
କିପାଁ ଚାଲିଗଲ ଆହେ ପ୍ରିୟତମ,
ନସ୍ତୁଳ ଚଉଦ୍ହାସ
ତୁମ ଗୁଣଯାକ, ଗୁଣି ହୋଇ ମନେ
ବେଦନା ଉଠୁଛି ଘାରି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

— ୫ —

ଜଗନ୍ନାଥର ସିଂହଦୁଆରେ
କିଏ ଅଛ ପ୍ରତିହାରୀ
ପଥ ଛାଡ଼ିଦିଅ ଯାଉଛି ଦେବତା –
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେ ପୂଜାହାରୀ ।
ଗରୁଡ଼ର ପଛେ କେ ଅଛ ଭକ୍ତ
ଆଡ଼ ହୋଇଯାଅ ଭାଇ
ଭକ୍ତର ରାଜା ଆସୁଅଛି ପରା
ଦେବତା ପୂଜିବା ପାଇଁ ।
ଧାର୍ମିକ ବୋଲି ନିଜ ସୁଖ ଖାଲି
ଦେବତାରେ ଅଛ ମାଗି
ପର ସୁଖପାଇଁ ସେ ଡାକଛି ତାର
ଦେବତା ରାତି ଜାଗି;
ଭାଇ ପଡ଼ୋଶୀରେ ମମତା ଦେଇ ସେ
ପୂଜିଲା ତା ଭଗବାନ
ଦେଢ଼କୋଟି ଲୋକ ମଙ୍ଗଳ ଲାଗି
ପୂରିଛି ତା ନାରାୟଣ ।
ବାଟ ଛାଡ଼ ତାକୁ, ଦେବତାର ପଦେ
ଯାଉ ତା ଆତ୍ମା ମିଶି
ରତ୍ନବେଦୀରୁ ଦେଖୁ ସେ ତାହାର
ଜାତି ଭାଇ ଦିବାନିଶି ।
ସେହି ବେଦୀ ତଳୁ ଆଶିଷ ତାହାର
ଅମୃତ ସମ ଝରି,
ବହିଯିବ; ତାହା ଉତ୍କଳଜନେ
ନେବେ ଅଞ୍ଜଳି ଭରି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପତିତପାବନ ବାନା ଯୁଗେ ଯୁଗେ
ଶରଣ ଉତ୍କଳର
ସେହି ବାନା ତଳେ ଉତ୍କଳମଣି
ଜଳୁଥାଉ ଉଦ୍ଧର ।
ପତିତପାବନ ଦର୍ଶନ ବେଳେ
ନଖିଳ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି,
ବାଇଶି ପାବଚେ ଯାଇବ ପତିତ —
ବନ୍ଧୁ ଚରଣ ମାଟି ।

— ୭ —

ହେ କବି, ହେ ଋଷି, ବାଗ୍ମୀ ହେ ତବ
ଚରଣେ ନମସ୍କାର
ଯେ ପଥେ ଯାଉଛ ଏଇ ମାଥେ ପଡ଼ୁ
ପତନ ଭେଣ୍ଟ ତାର ।
ପୁରୁଷୋତ୍ତମ, ତୁମ ଲାଗି ଆମେ
ଧନ୍ୟ ହୋଇଛୁ ପର,
ମରଣେ ତୁମର ତେଣୁ ହେ ବଳଟେ
ଆଜ ଉତ୍କଳ ଧର !
ତଥାପି ତୁମର ମୃତ୍ୟୁ କି ଅଛି ?
ତୁମେ ଯେ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟୀ,
ଗୋଟିଏ ଯା ଥିଲ ମରଣେ ଜନ୍ମ —
ଲଭିଛ କୋଟିଏ ହୋଇ ।
ଶ୍ମଶାନ ତବ ଚିତାନଳ ଧରି
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କହେ,
ମହାକାଳ ତବ ନାମ ଶିରେ ଧରି
ପୁଲକିତ ହୋଇ ବହେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଲକ୍ଷଭ୍ରଷ୍ଟ ଦେବତା ଭାଗ୍ୟେ,
ଖସି ଆସି ଧରାପରେ
କର୍ମେ, ବଚନେ ବର୍ଣ୍ଣନ କଲ
ଅମୃତ ଜୀବନରେ ।
ଚିର ଦରିଦ୍ର ଆମେ, ଆଜ ପାଇଁ
ବସିଥିଲୁଁ ହାତ ପାତି
ନିଷ୍ଠୁର ତୁମେ ହତାଶ କରିଲ,
କିପାଇଁ ଛୁଡ଼ି ଏ ମାଟି ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅପ୍ରତ୍ୟୟ

ଜଗତ ଯାଏ ନା ପ୍ରତେ
ଏତେ ଦାନ ତମେ ରାଣି ! ଯାହା ଦେଲ ମତେ ।
ରାଣୀ ତମେ, ତବ ପୂଜାର୍ଥୀ ଗୋ ଶତ ଶତ
ଅଗୁରୁଗନ୍ଧେ ଆମୋଦିତ ତବ ପଥ,
ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ତବ ମେଳା କେତେ ରସିକର,
ଧନିକ, ସୁଭଗ;—ଲଭିବାକୁ ତବ କର ।
ସେ ସଭଙ୍କୁ ବାଛି ଦରିଦ୍ର ଅନୁଗତେ
ସେ ମୋହନକର କଣ୍ଠେ ମୋ ଡ଼ାଳ
ବହ୍ନି ଅଧରେ ଗାଢ଼େ ଦେଇ ଜାଳ
ସମ୍ରାଟ ଯାହା କରିଦେଲ ରାଣି ! ମତେ
ଜଗତ ଯାଏ ନା ପ୍ରତେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅପଦାର୍ଥର ଥିଲା କବା ଅଧିକାର
ପ୍ରଣୟେ ଗୋ ତବ, ଅୟି, ଦୟା-ଅକୂପାର !
ରାଣୀ ତୁମେ ବାଣୀ ନ ଆସେ ରୂପକୁ ତବ
ହାଣି ଆଖି ଢାଳି ଦିଅ ଶୀର-ଗଉରବ,
କେତେ ତ ଭିଖାରୀ ଫେରିଥିଲେ ତବ ରଥେ
କଲ ଯା ସକଳେ ଦୂରେ ପରିହାର
ଡାକ ନେଇ ପାଶେ ଦେଇ ଅଧିକାର
ଗୁରୁ ଗୌରବେ ଗର୍ବିତ କଲ ମତେ
ଜଗତ ଯାଏ ନା ପ୍ରତେ ।

ଦୂରୁ ଦେଖି ଗୁରୁ ପସୟେ ପ୍ରଣତି ବନ୍ଦ
ତବ ପଥ-ରେଣୁ କପାଳେ ଥିଲ ମୁଁ ଲବ୍ଧ ।
ତବ ରାଜସଭା ଉତ୍ସବ ଘନ ରବ
ଆଣୁଥିଲ ରାଣି ! ବିମୁଗ୍ଧ ଅନୁଭବ,
ଦୂରୁ ଦେଖି ଖରେ କରି ନେଲ ଯାହା ପଥେ,
ପ୍ରେମ-ମଧୁ ଦେଇ ପରାଣ-ପିପାସା
ନିବାରି, ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ମୋର ଆଶା
'ସଖି' ବୋଲି ମୁଖେ ଡକାଇଲ ଯାହା ମତେ,
ଜଗତ ଯାଏ ନା ପ୍ରତେ ।

ତା'ପରେ ମଧୁରେ ପୁଛାଇଲ କେତେ ଗୀତି
ଶୁଣାଇ ମୋ' ଆଗେ ପ୍ରଣୟ-ପେଲବ ସ୍ମୃତି
କହିଲ 'ହେ ମୋର ସଖା ଅନ୍ତରତମ,
ଅନ୍ତରୁ ଦୂର ନ କରିବ ସ୍ନେହ ମମ'
ଜୀବନର ଦାନ ଢାଳି ଦେଇ ମୋର ପଥେ,

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପଦ୍ମଣେ ଯା ଛାଳ ବୋଇଗଲ ମଧୁ
ଅଛି ଲେଉଭମାସ୍ତୁ ଅସ୍ମି ବରବଧୂ !
ଚିରକାଳ ଲଗି ଧନବାନ କରି ମତେ
ଜଗତ ଯାଏ ନା ପ୍ରତେ ।

ଏ ଯେ ଗୌରବେ ଯୋଗ୍ୟଂମୁଁ ନୁହେଁ ସଖି !
ସରମେ ସଳଖେ ଚରଣ ନ ପାରେ ରଖି
ଘନେ ହ୍ନେ ଏଇ ମହାସମ୍ମାନ ଛାଳ
ଚଡ଼ଢଙ୍ଗେ ଖାଲି ଉଠାଇଛ କରତାଳ
ଅସ୍ମି ସଖି ! ଏବେ ପଣତେ ଲୁଚାଅ ମତେ
ଜନତାର ଏଇ ରୁଢ଼ ପରିହାସ
କଥା କହିବାର ଧରି ଦରହାସ
ବଡ଼ ବ୍ୟଥା ହଏ, କି କରିବି କହ ସତେ
ଜଗତ ନ ଯାଏ ପ୍ରତେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆଷାଢ଼-ଅଭିସାର

— ୧ —

ଏଇ ଆସେ ଏଇ ସୁନ୍ଦରୀ ଧୀର ଗମନେ
ଭେଟିବାକୁ ପ୍ରିୟ ଚେତଜ ଚୋର ନିଜ ଭବନେ ।
କୃଷ୍ଣା ରଜନୀ, ଘନ ମେଘମାଳା ଆକାଶେ
ବିରଳ ତାରକା, ମେଘ ବିଦ୍ୟୁତ ପ୍ରକାଶେ ।
ନୀରବ ନଗର, ଜନହୀନ ରାଜ- ସରଣୀ
ଘରେ ଘରେ ଦୀପ ନିଭାଇ ଦେଲେଣି ଘରଣୀ ।
ଆର୍ଦ୍ର ଧରଣୀ, ଶୀକର-ଶୀତଳ ପବନ
ଭେକ ଡାକ ଉଠେ 'ଜୀବନ ଆଜ୍ ଗୋ ଜୀବନ ।'
ଭବନ-ପ୍ରଦୀପ ନିଭାଇ ଏକାଳେ ପ୍ରେୟସୀ
ଏଇ ଆସେ ମୋର ଅଭିସାରେ ସମ- ବୟସୀ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୨—

ଝୁରୁ ମୁଖ ତାର ଦୂରୁ ଦେଖା ନାହିଁ ଯାଉଛି
ସ୍ପୃହା ଖାଲି ତାର, ଶୁଭ ଅଭିସାର କହୁଛି ।
ଏଇ ପାଖ ହେଲା, ନୂପୁର ଚରଣେ ଶୁଭିଲା
କଦମ୍ବ-କୁସୁମ ଗନ୍ଧ ମୋ ନାକେ ଲାଗିଲା ।
ଆରେ ପଥ-ଘାସ, ପ୍ରିୟା ପଦ ପ୍ରାସ ପାଇବ
ନୋଇଁଦେବୁ ମଥା ପ୍ରିୟା ଯେବେ ପାଦ ଥୋଇବ ।
ଶଷ୍ପର ତୋହର କୋମଳ କର ରେ ସଜଣୀ,
ପ୍ରଥମେ ତା ପାଦ ଛୁଉଁଛି କଠିଣ ଧରଣୀ ।
ଆଷାଢ଼-ପବନ, ଲୋଭେ ଚୁମ୍ବନ ପ୍ରିୟାରେ
ଦେବୁ ନାହିଁ; ଧୀରୁ ଥରେ ସେ ଉଠିବ ହିୟାରେ ।
ବିଦ୍ୟୁତ, ତୁମେ ନଭତେ ରହ ଟିକିଏ
ଥରେ ଖାଲି ପ୍ରିୟା ଦେଇ ତା ଅଧର ଚକି ହେ ।

—୩—

ନୂପୁର ନୀରବ, ପାଖେ ଏବେ ଠିଆ ପ୍ରେୟସୀ
ମୋ ଗାଲେ ସୁରଭି ନିଶ୍ୱାସ ତାର ବରଷି ।
ଘର ଛାଡ଼ି ଏଇ ପରପାଖେ ଠିଆ ତରୁଣୀ
ପ୍ରେମ ଲାଗି ସେ ତ ଆଷାଢ଼-ଆକାଶ ଉରୁନ ।
ଉପରେ ଭୀଷଣ କାଦମ୍ବର ମାଳା ଗରଜେ
ଉତ୍ତର ବାୟୁ ଉଚ୍ଛଳ ହୋଇ ତରଜେ ।
ନଗର ନୀରବ, ନିର୍ଜନ ସାନ୍ଧ୍ୟ- ସରଣୀ
ଭେକ-ଝିଙ୍କାର ଚିତ୍କାରେ ପୂରେ ଧରଣୀ ।
ଏକାଳେ ଏକାକୀ ପଥ ପାଶେ ଉଭା ତରୁଣୀ
ପ୍ରେମ ଲାଗି ସେ ତ ଆଷାଢ଼-ରଜନୀ ଉରୁନ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

―୪―

ବନ୍ଧୁ ହେ ମୋର, "ଦେଖୁଛ କି ଘୋର ରଜନୀ
ଏ ରାତିରେ କମ୍ପାଁ ଭୁବନ ଗୁଡ଼ିକ ସଜନ !"
ପ୍ରିୟା ତହୁଁ କହେ "ମରଣ ନ ସହେ ପ୍ରିୟ ହେ,
ତୁମର ବିରହ; ତିକ୍ତ ଲାଗଇ ଗେହ ହେ ।
ନାହିଁ ଲାଗେ ମନ କେବେ ହେଲେ ଗୃହ- କରମେ
ପ୍ରିୟତମ, ଖାଲି ତମ କଥା ଶୁଣେ ମରମେ ।
ତେଣୁ ଆଜ ପ୍ରିୟ, ଖୋଜିଲି ବାହାର- ଧରଣୀ,
ତୁମର ଆଲୋକ ପାଇଁ ନେଲି ରାଜ- ସରଣୀ ।
ବୁକେ ଅନ୍ଧାର, ଅନ୍ଧାର ପୁଣି ବାହାରେ
ଆଲୋକ ମାଗିଲେ, ଫେରାଇ ଦେଇଛ କାହାରେ ?"

―୫―

'ସୃଷ୍ଟିରେ ଆଜ ପ୍ରଳୟ ହେଉଛି ରଚନା
ହୃଦୟେ ପ୍ରଳୟ ଯୋଗଇ ମଧୁର- ବଚନା !
ପ୍ରଳୟରେ ପୁଣି ସୃଷ୍ଟିର ହୁଏ ପ୍ରକାଶ
ବିଦ୍ରୋହେ ହୁଏ ତରୁଣ-ଜୀବନ ବିକାଶ ।
ଘର ଛାଡ଼ି ତେଣୁ ଏ ତରୁଣୀ ଆଜ ଆସିଲି
ପ୍ରାଣ-ଯୋଗ ପାଇଁ ବିଦ୍ରୋହୀ ହେଲି ସୁଶୀଳା ।
ନୀଡ଼େ ନ ପାଏ ଯା ବିହଗ ତା ବୁଲି ଖୋଜଇ
ନୀଡ଼ ଛାଡ଼ି ତେଣୁ ସୀମାହୀନ ମେଘେ ହଜଇ ।
ତେଣୁ ପ୍ରିୟା ମୋର କୁସୁମ-କୋମଳା ତରୁଣୀ
ନ-ପାଇବା-ଧନ ଖୋଜେ ଏ ରଜନୀ ଉରୁଣ' ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୬—

“କବା ମାଗ ମତେ	କହ ଥରେ ମଧୁ-	ରଚନା”
ପ୍ରିୟା କହେ “ପ୍ରିୟ,	ସ୍ନେହ ଖାଲି ମୋର	ଯାଚନା ।
ମତେ ଗୃହେଁ ଥରେ	‘ଭଲ ପାଅ’ ବୋଲି	କହ ହେ
ଆଶ୍ରୟ ପାଉ	ତରୁଣୀ ତା ଗୁରୁ-	ଭରହେ”
କହୁ କହୁ ପ୍ରିୟା	ସହସା ମଉନ	ହୋଇଲା
ବିଶାଳ ନୟନୁଁ	ଉଷ୍ଣ ଲୋତକ	ବହିଲା ।
ଚାରୁ ଚିବୁ ମୁଖ	ଦୁଇ ହାତେ ଧୀରେ	ଧରିଲି ।
“କାନ୍ଦନା ପ୍ରିୟେ”	ବୋଲି ଭର୍ତ୍ସନେ	କହିଲି ।
“ଯାହା କିଛି ମୋର	ଅଛି ସବୁ ଦେବି	ତୁମରେ
ନିଖିଳ ହୃଦୟ	ଢାଳିବି ଏ କର-	କମଳେ ।
ଯାଅ ସଖି, ଏବେ	ଘରେ ଯାଅ ଫେରି	ତରୁଣୀ
ନାରୀ ଲାଗି ମୁହେଁ	ଜାଣ ଗୋ ଏ ରାଜ-	ସରଣୀ ।
ଆକାଶ-ବିହାରୀ	ମୁହିଁ ଯାଏ ଦୂର	ଗଗନେ
ତୁମେ ଥାଅ ତୁମ	ମାଟି ରଚି ନିଜ	ଭବନେ
ବେଳେବେଳେ ଯେବେ	ସଖା ଖୋଜି ଉଠେ	ପରାଣ
ଦୂରସ୍ଥ ମତେ	ପ୍ରେୟସି କରିବ	ଧିଆନ”

—୭—

ବାରିଦ ବାଜିଲା	ଗଣ୍ଡରେ ଆଷାଢ଼-	ଆକାଶେ
ସୁପ୍ତ-ନଗରୀ	ହସଇ ଦାମିନୀ-	ବିକାଶେ ।
ଭେକ ଝିଙ୍କାରୀ	ଝଙ୍କାରେ ପୂରେ	ଧରଣୀ
ଶ୍ରାବଣ, ବିଜନ,	ଅନ୍ଧାର ରାଜ-	ସରଣୀ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରିୟାର-ଭବନ ଦୂରେ ଦେଖାଯାଏ ଅଳପେ
ପ୍ରାବୃଟ ବାୟୁ ସନ୍ ସନ୍ କବା ଜଳପେ ।
ସ୍ୱପ୍ନେଁ ନିଜ ମାଡ଼େ ମତେ ଗୃହେଁ ପୁଣି ପ୍ରେୟସୀ
ଧରେ ମୋର କର କୋମଳ-ପରଶେ କରଷି ।
ମତେ ସ୍ୱପ୍ନେଁ କହେ "ପ୍ରିୟତମ, ଏ କି କର ହେ
ଭାବନା କି ଖାଲି ଭ୍ରମିବ ମୋର ଏ ଝରନ୍ତେ ?
ସେ ମାଡ଼ ଛାଡ଼ିଛି ତମ ମାଡ଼-ସୁଖ ପାଇଁକି
ମତେ ରଖିବାକୁ ପକ୍ଷ ଭ୍ରମର ନାହିଁ କି ?"
କହି ଏହା ପ୍ରିୟା ପରଶେ କଟେ କୋମଳେ
ମୋ ମୁଖ ଲଗିଲି ସୁନ୍ଦରୀ ମୁଖ- କମଳେ ।
ଆଷାଢ଼-ପବନ ସନ୍ ସନ୍ କହି କହିଲି,
"କି କଲ ତରୁଣୀ ! ଦୁଃଖ ଯେ ସାଥୀ ପାଇଲି ।"

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଦେଖା ହେଲା କିପାଁ

ଦେଖା ହେଲା କିପାଁ   ଦେଖା ହେଲା କିପାଁ
ହେ ସହଚରି,
ବାଜିଲା କିପାଇଁ   ଅପବାଦ କହ
ଜଗତ ଭରି ।
ତୁମେ କାହିଁ ଥିଲ,   ମୁହିଁ ଥିଲି କାହିଁ
ଥିଲା କି ଚିହ୍ନା ?
ଦୁହିଙ୍କ ଜୀବନ   ସୁଖେ ଚଳୁଥିଲା
ଦୁହିଙ୍କ ବିନା ?

ପରିହାସେ କି ଗୋ   ଦୁହିଙ୍କି ବିଧାତା
ଦେଲା ଭେଟାଇ ?
ଭେଟୁ ଭେଟୁ ଦୁହେଁ   ସରମ ଗୁଡ଼ିଲୁଁ
ପ୍ରଣୟ ପାଇଁ ।
ବହୁକାଳୁ ମୋତେ   ଚିହ୍ନିଁ ବସିଥିଲି
ଯେସନେ ସଖି,
ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତ—   ପ୍ରଣୟ-ପିପାସା
ହୃଦୟେ ରଖି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅତି ପରିଚିତ ସମ ତେଣୁ ମତେ
ଡ଼ାକିଲ ପାଶେ
ଗୁରୁ ଅପମାନ କରିନେଲି ମୋରି
ପୀରତି ଆଶେ ।
ମନା ମାନିଲିନି, କନ୍ୟା-ନଦୀର
ପ୍ରବାହ
ମୋ ପାଶେ ଆସିଲ, କୁଳ, ମାନ, ଖ୍ୟାତି
କାହିଁ ନ ଡରି ।

ସକଳେ ଜାଣିଲେ ନିନ୍ଦା ରଟିଲେ
ମାରିଲେ ତାଳି
ଗୁରୁଜନେ ଦେଲେ ଲାଞ୍ଛନା ଶତ
ଉପରେ ଗାଳି ।
କୁସୁମ-କୋମଳ ତନୁରେ ଲାଗିଲା
କଠିନ ବ୍ୟଥା
ନିଠୁର ସରମେ ଇତରଙ୍କ ଆଗେ
ନଇଁଲା ମଥା ।

ଆହା ଏତେ କଥା ହେବ ବୋଲି କିହ
କେ ଭାବିଥିଲା
ପ୍ରଥମେ ଯେ ଦିନ ସେ ଆଖିରେ ମୋର
ଆଖି ମିଶିଲା ।
ଦେଖୁ ଦେଖୁ ହାୟ, ଚୁମ୍ବକ ସମ
ହୋଇଲେ ଟାଣି
ପ୍ରଣୟେ ବିପଦ ଯାହା ସବୁ ତାହା
ଜାଣି ଗୋ ରାଣି !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଫଳେ ତାର ଗଣି ! ସମାଜ ରଖିଛି
ଦୁହିଙ୍କି ବାର
ଦେଖା ହେଲେ ଜଣେ କହୁଥାନ୍ତି କଥା
ନୟନ ଠାର ।
ହାୟ ଗଣି ! ଦୁଇ ଅଚହ୍ନା ସେହନ
ମିଳିଲେ କାହୁଁ
ଜୀବନଟାଯାକ ସହୁବାକୁ ହେଲା
ମିଳନ ଦାଉ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରଣୟ-ସାଧନା

ସଖି, ମୋହ ଲାଗି ଲକ୍ଷ ନୟନ ଚଳେ
ଦ୍ରୌପଦୀ ସମ ପାଅ ସଦା ଅପମାନ
ପ୍ରଣୟ-ଭିଖାରି ନୟନେ ମୋ ଚାହିଁ ଥରେ
ହେଉ ଗୋ ତୁମର ଲଜ୍ଜାର ଅବସାନ ।

ସଖି, ରାଜପଥେ ହେଲ ସଦା ଉଭା ଆସି
ଶ୍ରମ-ଶଙ୍କିତ ହେଲେ କି ସରିବ ପଥ ?
ମୋତେ ଚାହିଁ ଭୁଲ ପଥର ଯାଚନାବାଣୀ
ସୁଭଦ୍ରା ସମ ବାହ ଗୋ ପ୍ରଣୟ-ରଥ ।

ସଖି, ସତୀ ସମ ଲାଞ୍ଛନା ସଦା ସହ
ଶିବ ସମ ମୁହିଁ ପ୍ରଣୟ-ସାଧନା ଜାଣେ
ଅପମାନ ଭାରେ ପଥେ ସଦା ଥକା ରହ
ମସ୍ତକେ ବହି, ମହୀ ମୁଁ ଭୈରବ ଗାନେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରିୟାର ସାଧନା

ଅପମାନ ସହି ପୁଣି ଆସେ ପାଶେ
ଯେ ସହଚରୀ
ନ ଦେବି ତାକୁ ମୁଁ ପ୍ରାଣ ଭରି ପ୍ରେମ
କହ କପରି ?
ମସ୍ତକ ତାର ନଇଁଅଛି କୋଟି—
ନୟନ ତଳେ
ସବୁ ସହେ ପ୍ରିୟା ନୟନ ରଖି ମୋ
ଚରଣ ପରେ ।
ପାସୋରିଲେ ମିଶେ ପ୍ରେମ ଢଏ ମୋର
ଶକୁନ୍ତଳା
ପାସୋରିବ ମନ କହ କେମନେ ସେ
ସୁକୁନ୍ତଳା ?
ଗୌରବ ତାର ହରାଇଲା ସବୁ
ମୋହର ଲାଗି
କୁଳ ମାନ ସବୁ ପଦେ ଦେଲା ମୋର
ପ୍ରଣୟ ମାଗି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅପଥ କଣ୍ଟା ବାଜଲା ସଙ୍ଗୀର
ଚରଣ ତଳେ
ମୋ ଲାଗି ବାହାରୁ ପ୍ରେମ-ପିପାସିନୀ
ଜନତା ଡରେ ।
ନିଷ୍ଠୁର କରୁ ପାଇଅଛ ସଙ୍ଗୀ
ନିର୍ଯ୍ୟାତନା
ମୋହଲାଗି ଗଲା କୁସୁମାସ୍ତ୍ର ଭୁଲ
ସେ ଲାଞ୍ଛନା ।

କେଉଁ ଲାଞ୍ଛନା ମାନ ନାହିଁ ପ୍ରିୟା
ପୀରତି ଲାଗି
ସବୁ ଦେଲା ତାର ସୁଖ ମାନ ମୋର
ପ୍ରଣୟ ମାଗି ।
ଅକିଞ୍ଚନ ମୁଁ ଦେଇଛ ମୋହର
ଥିଲା ଯା ଘରେ
ପ୍ରିୟା ଦାନ ସାଥେ ତାହାର କି ଆଜ
ତୁଳନା ଚଳେ ?

ତାହା ଜାଣି ମିଶେ ପ୍ରିୟା ତା ପାଖ
ଭରଇ ନିତ
କହିଲେ ସେ କହେ "ନାରୀ-ପ୍ରଣୟର
ଏଇ ଯେ ରୀତି ।"
ନାରୀ ହୋଇ ପ୍ରିୟା ଶିଖାଇଛ ମତେ
ପ୍ରେମ ଉପରେ,
ସାଧନାର ତନ୍ତ୍ର ପୀୟୂଷ କେସନେ
ପଡ଼ଇ ଝର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପାପ କି ପୁଣ୍ୟ ବୁଝେ ନାହିଁ ପ୍ରିୟା
ପ୍ରଣୟ ଚୋର
ସେ ଖାଲି ଜାଣଇ ପ୍ରିୟଲାଗି ଚାଲି
ଲୁହ ଦେବାର ।
ଲୁହ ଦେଇ ପ୍ରିୟା ଲୁହ ବୁହାଇଛି
ନୟନୁ ମୋର,
ପ୍ରେମ ଦେଇ ମତେ କରି ପକାଇଛି
ପ୍ରଣୟ-ଭୋର ।
ଆଜି ତେଣୁ ସବୁ ଦୂର ଓ ନିକଟ
ଭୁଲି ମୋ ହିୟା
ପ୍ରତି ନିଃଶ୍ୱାସେ ଉଚ୍ଚାରି ଉଠେ
'ପ୍ରିୟା ଗୋ ପ୍ରିୟା ।'

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବନ୍ଦିନୀ ପ୍ରିୟା

ଧନ୍ୟ ସେ ଗୃହ-କାରା
ସୁଦୂରେ ଯହିଁ ଗୋ ବନ୍ଦିନୀ ମୋର
ଜୀବନର ଧ୍ରୁବ-ତାରା !
ତାହାରି ପ୍ରାଚୀରେ ବାଜି ହୁଏ ଲୀନ
ରୁଚିର ବଚନ ତାର
ଚତ୍ୱର-ତଳ- ପାଷାଣ ଲଭେ ତା
ଚରଣର ଗୁରୁ ଭାର ।
ସେଇ ଅଙ୍ଗନ- ଗଗନେ ମିଶେ ତା
ଶରୀରର ସଉରଭ
ସେଇ ପରିସରେ ଲୁଚିଯାଏ ତାର
ଚରଣ-ନୂପୁର-ରବ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ରୂପ-ଗୌରବ-ଲୀଳା
ପ୍ରିୟାର ମୋହର   ଲଭି ହେଉଥିବ
ଜୀବନ୍ତ ଗୃହ-ଶିଳା ।

କାହାର କକ୍ଷେ   ଶବ୍ଦ ହୁଏ ପ୍ରିୟା-
କଙ୍କଣ କଣ-କଣ
ବହୁଦୂର-ବାସୀ   ଶୁଣିବ କେମନେ
କହ ମୁଁ ତା ପ୍ରିୟଜନ ?

ଶତକ୍ରୋଶ ଦୂରେ   ଆଜ କେଉଁ ପୁରେ
ବନ୍ଦୀ ମୁଁ ପ୍ରିୟ ତାର
ପୋଛିବ କେମନେ   କଳା ଆଖିରୁ ତା
ଆକୁଳ ଲୋତକଧାର ?

ଏ କିବା ବିଡ଼ମ୍ବନା
ଦୁଇ ଦେଶେ ଦୁଇ   ହୃଦ ରଖି କେ ଗୋ
ମିଳନ କରନ୍ତି ମନା ?
ମିଳନ ବାଧାରେ   ରାଧା ମୋର ସତେ
ଦୂରେ ରାକ୍ଷସପୁରେ
ମିଳନ ନ ପାଇ   କରେ ହାଇ-ହାଇ
ପ୍ରିୟ ତାର ବହୁଦୂରେ ।

ଦେବତା କେ ଅଛି   ଦେବ ନକ ଦେହ
ମୋହର ମଳୟ କରି
ପ୍ରିୟତମ ପାଶେ   ଉଡ଼ି ମୁଁ ଯାଆନ୍ତି
କାଳ-ବାତାୟନ ଧରି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଗଣ୍ଡେ ଅଶ୍ରୁ-ଧାର
ପୋଛୁ ମୁଁ ବଇଁଛି; ଗୋଟାଇ ରଖିଁଛି
କପାଳେ ବନ୍ଦୁ-ଝାଳ !

ଧନ୍ୟ ମୁଁ ହେବ ପ୍ରିୟା ଯହିଁ ଅଛୁ
ହେଲେ ତହିଁ ଶିଳା-ତଳ
ତା ପଦ-ପରଶେ ପାଷାଣେ ମୋ ହୃଦୟ
କଂପିବ ଥର ଥର ।

କରତଳ ତାର ମୋର ଦେହେ ରଖି
ବସିଲ ଶରମ ପାଇ
ହୃତ ରେଣୁ ସେହୁ ଶିଳାତଳେ କ ଗୋ
ଜୀବନ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ?

ଭାଗ୍ୟ ସେ ମୋର କାହିଁ ?
ଜନ୍ମ ମୋହର ଜୀବନ-ବରହେ
ଅଶ୍ରୁ ଢେଳବା ପାଇଁ ?
ଅଶ୍ରୁ ଯେ ଢେଳେ ନତ ନଶା-ଶେଯେ
ଜାଣିବ କେସନ ପ୍ରିୟା ?
ଯିବ ହେ କୋକଳ ? ଯିବ ହେ ମଳୟ ?
ଜଣାଇବ ମୋର ହୃଦୟ ?

ପ୍ରିୟା ମୋର ଠିଆ ହୋଇଥିବ କଅା-
କଳକା ଜୁଡାରେ ମାର
କେହୁ ଜଣେ ଯାଇ କହନା ବୁଝାଇ
ସୁଖୀ ହେବ ସୁକୁମାରୀ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

କହିବ ତାହାରେ ଡାକ
'କଆଫୁଲ ଯାର ପ୍ରିୟ ଗୋ ତାହାର
ନିତ୍ୟ ସଜଳ ଆଖି ।'

କହିବ ହେ ପୁଣି 'ତୋର ଗୁଣ ଗୁଣି
ନ ସରଇ ତାର ଦିନ
ଯହିଁ ବସେ ଖାଲି ତୋର ନାମ ଲେଖି
ଶୋକ କରେ ତାରେ କ୍ଷୀଣ ।

ତୋର ପରିଧେୟ ଦେହେ ଯାକ ଧରି
ଅସୀମ ସେ ସୁଖ ପାଏ
ତୋର ନାମ ପୁଣି ଖୋଳି ଦେଉଅଛି
ଶରୀରର ଠାଏ ଠାଏ ।

ଜାଣି ରଖ ବରାନନ !
ଭୁଲେ ନାହିଁ କେବେ ପ୍ରିୟ ଗୋ ତୋହର
କି ଦିବସ କି ରଜନୀ ।'

କଆଫୁଲ-କଢ଼ି କବରୀରୁ କାଢ଼ି
ଚୁମ୍ବିବ ପ୍ରିୟତମା
ଝୁରୁ ଆଖି ଭରି ଢଳ ଢଳ କରି
ସଲିଳ ହୋଇବ ଜମା ।

ବଦନ ନଇଁବ ନାସିକା ଫୁଲିବ
ଅଧର ଥରିବ ହେଲେ
ନୀର ପୋଛୁଁ ଧୀରେ ବଳୟ ବାଜିବ
ପ୍ରିୟାର ପ୍ରଳୟ ବେଳେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ମୁହଁ ତ ନ ଥିବ ତହିଁ
ଗୁରୁ ଶୋକେ ପ୍ରିୟା   ବାତାୟନ ପରେ
ସଧୀରେ ପଡ଼ିବ ନଇଁ ।
ମୋ ପାଇଁ ମଳୟ ।   ପ୍ରିୟାର କପୋଳେ
ବୁଲାଇଦେବୁ ରେ ହାତ
ପୋଛିଦେବୁ ଧୀରେ— ଭାଗ୍ୟ ଚୋରର—
ଗଣ୍ଡ ଅଶ୍ରୁ-ସ୍ନାତ ।
କୃଷ୍ଣ ଚିକୁର   ବ୍ୟସ୍ତ ଆକୁଳ
ବକ୍ଷେ ପଡ଼ିଲେ ଖସି
ମୋ ଲାଗି ମଳୟ !   ଗନ୍ଧ କରି ଥିର
ସଜାଡ଼ିବୁ ଜୁଡ଼ା ବସି ।
ଉପାୟ କି ଅଛି କହ,
ଭୋଗିବାକୁ ହେବ   ସିନା ଏହପର
ଦୁହେଁଯାକ ଏ ବିରହ ।
ଦୂରବାସୀ ପ୍ରିୟ-   ଜରେ ନିତ ବ୍ୟଥା
ତୁମ ପାଇଁ ବନ୍ଧନ !
ଉପାୟ କି ଅଛି   ନେଇଛି ତ ଆନ
ଶରୀର ତୁମର କିଣି ।
ରୂପ ତାରେ ହଅ,   ସ୍ନେହ ମାଗେ ପ୍ରିୟ
ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ଦୂରୁଁ
ହନେ ହନେ ଖାଲି   ମଙ୍ଗଳ-ଧୂପ
ମୋ ନାମେ ଉଠୁ ସେ ପୁରୁଁ ।
ଉପଭୋଗ ପ୍ରଣୟର,
ତାହାଠାରୁ ବଳ   ନାହିଁ ପ୍ରିୟତମ
ପବିତ୍ର ମନୋହର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଏଇ ସହକାର ତଳେ

ଏଇ ସହକାର ତଳେ
ସେଦିନ ପ୍ରିୟାର କର-କଙ୍କଣ ଭିଡ଼ିଥିଲା ମୋର ଗଳେ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣମା ରାତି ଉଠିଥିଲା ମାତି
ମଳୟ ପରଶ ପାଇ
ବନପକ୍ଷୀ ଦୂରେ କରୁଣ ମଧୁରେ
ଯାଉଥିଲା କିବା ଗାଇ ।
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଓ ଛାୟା ରଚିଥିଲା ମାୟା-
ଚିତ୍ର ଏ ତରୁତଳେ
ସହଚରୀ ମୋର ପ୍ରଣୟ-ବକ୍ଷେର
ଭିଡ଼ିଥିଲା ମୋର ଗଳେ
ଏଇ ସହକାର ତଳେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନଗରେ ପ୍ରଦୀପ ନଭି ଆସୁଥିଲା
ନଶୀଥ-ନିଦ୍ରା ପାଇଁ
ପ୍ରାନ୍ତର ଭରି ଝିଙ୍କାରି କରି
ଉଠୁଥିଲା ସାଇଁ ସାଇଁ ।
ଶଙ୍କିତେ ଗୋପୀ ଥରି ଥରି କରି
ଚଉଦିଗେ ଖୋଜୁଁ ଥାଏ
ପ୍ରତିଥରି ମୂର୍ତ୍ତି ସହଚରୀ-ମୁଖୁଁ
ଅଧର-ମଦ୍ୟ ପାଏ;

ଭଦ୍ରେ, ଭଦ୍ରେ; ତରତରେ
ଏଇ ସହକାର ତଳେ ।

ଦୁହେଁ ଦୁଇଠାରେ ଘନେ ମିଶିବାରେ
ପ୍ରାଣ ମନ ଧରି ଚେଷ୍ଟା
ଜାଣିବ କେ କାରେ ପ୍ରାଣ ବଳିବାରେ
ଏଥିଲାଗି ଘରି ନଷ୍ଟା ।
ସକଳ ଜଗତ ଦୂର ଓ ନିକଟ
ପାସୋରି ସେ ମହାକ୍ଷଣେ
ଶୁଣୁଥାଇ ମହା- ସଙ୍ଗୀତ, ପ୍ରିୟା
କଙ୍କଣ କଣ-କଣେ;

ବାଜେ ଯେତେ ତାରି କରେ
ଏଇ ସହକାର ତଳେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପିଆଉ ମଦିରା ଥରେ ସେ ଅଧୀରା
ଚମକିଲା ମୋର ବକ୍ଷେ
ବାହୁପାଶ ତାର ଶିଥିଳିତ କରି
ଗୁହିଁଲା ମୋହର ଚକ୍ଷେ ।
ମୋ ନୟନେ ଚାହିଁ ଅଧର ଥରାଇ
କହିଲା ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ
ତମ ଲାଗି ଯେତୁ କଳଙ୍କ ବହେ
ସତେ ତାକୁ ଭଲ ପାଅ ?

ଉତ୍ତରେ ବାହୁ ଭିଡ଼ିଲି ତାହାର ଗଳେ
ଏଇ ସହକାର ତଳେ ।

ସହକାର ତଳ ବାୟୁ ଉଚ୍ଛଳ
ହୋଇଗଲା ପ୍ରିୟା-ଗନ୍ଧେ
ଶିଥିଳ ଶରୀର ଚୁମ୍ବନାକୁଳ
ପଡ଼ିଲା ରୂପସୀ ସ୍କନ୍ଧେ ।
ନିଶୀଥ ଜ୍ୟୋସ୍ନା ଧୀରେ କଲା ମନା
ପ୍ରାନ୍ତରେ ରହିବାକୁ
ମଳୟ କହିଲା ମଦିରା ସରିଲା ?
ଯାଅ ତେବେ ଶୋଇବାକୁ ।

ମିଶିବ ତ କେତେ ଥରେ
ଏଇ ସହକାର ତଳେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସହକାର ତଳ ଆଜ କେତେ ଥର
ଦେଖିଲୁ ଆମ୍ର ରସ ?
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ନିଶାରେ ଦେଖିଲୁ କି ଆଉ
ଉଡ଼ିବାର ପ୍ରିୟା-ବାସ ?
ମିଳି ନାହୁଁ ଆଜ, ମିଶି ନାହିଁ ବାହୁ
ରୋମାଞ୍ଚ କରି ଜାତ
ଦୁହେଁ ଦୂରେ ଦୂରେ, ଭଙ୍ଗ କରିଛୁ
ସମାଜ ଦଣ୍ଡ-ଘାତ ।

ଭେଟି ନାହୁଁ ତାହା ପରେ
ଏଇ ସହକାର ତଳେ ।

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରଜନୀ କେତେ ଥିବ ପାନ୍ଥ
ସେ ଦିନୁଁ ତୋହର ଶିରେ
ପଲ୍ଲବ ତୋର ଉଠିଥିବ ଥରି
କେତେ ବାର ପିକ-ଗିରେ;
ଚୂତ ! ତୋର ତଳେ ପୁଣି କେତେ କରେ
କଙ୍କଣ ଥିବ ବାଜି
ଚୁମ୍ବନ-ସ୍ୱରେ ହୋଇଥିବ କେତେ-
ନାଗରିକା ଓଠ ମାଜି ।

ବାହୁ ଭିଡ଼ିଥିବ ଗଳେ
ଏଇ ସହକାର ତଳେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

କହ ଚୂତ ! କହ ସେପରି କି ଆଜ
ଦେଖିଛୁ କାହାରେ ଚକ୍ଷେ
ଗୁ ରୁ ସୁରାମୟ ସେପରି ପ୍ରଣୟ
ଗଭୀର କାହାର ବକ୍ଷେ ?
ପ୍ରିୟା ସମ ମୋର ପୀରତି-ବିଭୋର
ଦେଖିଛୁ କାହାରେ ଆଜ ?
ନବଢ଼େ ସେପରି କହ ପ୍ରିୟେ ଧରି
ବାନ୍ଧଛୁ କଏ ବାହୁ ?
ମିଶିଅଛୁ ପ୍ରାଣ ଛଳେ
ଏଇ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଛଳେ ।

ସାକ୍ଷୀ ତୁ କହ ମୋହର ପ୍ରଣୟ
ସମାନ ଜଗତେ ନାହିଁ
ମୋର ପ୍ରିୟା ସରି ନାହିଁ ସୁନ୍ଦରୀ
ନାହିଁ ବା ପ୍ରଣୟ- ଦାୟୀ ।
କ୍ଷଣକର ସୁଖେ ଦରିଦ୍ର ମୁହିଁ
ସମ୍ରାଟ ହୋଇ ଉଠେ
କେହ୍ବ ପାଇ ନାହିଁ ଦଣ୍ଡେ ଯା ଦେଲା
ପ୍ରିୟା ମତେ ଓଠ-ପୁଟେ ।
ସେ କଥା କହ ତୁ ଥରେ
ଏଇ ସେହ୍ବ ତୋର ଛଳେ ।

ଭୁଲିଯିବ ମୁହିଁ, ପ୍ରିୟା ନ ଦେଖିବା-
ଦୁଃଖ ଏ ଜୀବନରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ରାସସ୍ଥଳୀ

ପଥିକ, ଯେ ପଥେ ଗଲ
ସେହି ପଥେ ଜାଣ ପ୍ରଣୟିନୀ ଏକ
ରଚୁଥାଇ ଅଭିସାର !

ଚରଣ-ପରଶେ ତାର,
କଠିଣ- ସରଣୀ-ପାଷାଣ ଅଙ୍ଗେ
ଉଠୁଥାଇ ଶୀତ୍କାର ।

ତା ଜୁଡ଼ା-ଗନ୍ଧ ପାଇ
କ୍ଷୁଧିତ ମଳୟ ଭୋଜନ ଶରମେ
ଉଡ଼ ଯେ ପାରଇ ନାହିଁ !

ଶରୀର-ଆଲୋକ ତାର
ଘୋଡ଼ାଇ ନ ପାରି ଲଜ୍ଜିତ ହୁଏ
ରଜନୀ ଅନ୍ଧକାର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଶଂକରେ ଯେବେ ଆସେ
ସାଗ-ପଥେ ପଗ୍ ସେ ପ୍ରିୟତମାର
ରୂପ ଓ ଗନ୍ଧ ଭାସେ ।

ପଥ-ପାଶ ସହକାର
ପ୍ରିୟା ଆଜ ପ୍ରିୟ ମିଳନ ପାଇଁକି
ଢାଏ ତା ଅନ୍ଧକାର ।

ଏଇ ସହକାର ତଳେ
ଏଇ ପଥ ପାଶେ ଭିଡ଼ିଥିଲା ବାହୁ
ପ୍ରିୟା ତା ପ୍ରିୟର ଗଳେ ।

ତଳେ ଏଇ ପଥ-ଘାସ
ଉପରେ ତାରକା ମନେ ରଖିଛନ୍ତି
ସେ ପ୍ରିୟ-ପ୍ରିୟାର ରାସ ।

ପ୍ରଣୟ କି କଥା ଜାଣ ?
ତେବେ କି ପଥିକ, ଏ ଗୃଲବା-ପଥେ
ନ କରିବ ସନ୍ଧାନ ?

ଏ ପଥର ରେଣୁ ତଳେ
ମନେ ରଖ ଏକ ରୂପସୀ ପ୍ରିୟାର
ପ୍ରଣୟ ନଚ୍ଚ୍ୟ ଥରେ ।

ଏଇ ସହକାର ତଳେ
ମନେ ରଖ ଏକ ସୁନ୍ଦରୀ ଦେଲା
ପ୍ରାଣ ତାର ପ୍ରିୟ-କରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଏ ସରଣୀ-ରେଣୁରାଶି
ଖୋଜୁଛନ୍ତି ଆଜ; କାହିଁ ଗଲା କାହିଁ
ସେଦିନ ମତ୍ତକାଶୀ ?

ପଥିକ, ଏ ସବୁ ଜାଣି
ଗଲାବେଳେ ଏଥି, ଧରିବ ନାହିଁ କି
ଚରଣ-ବସନ ଟାଣି ?

ସେ ବେନ ପ୍ରଣୟୀ ଆଜି
ମିଳିବେ ନ ଏଥି, ମିଳାଇବେ ନାହିଁ
ନିବିଡ଼େ ଦୁଇଟି ବାହୁ ।

ଦୁହେଁ ଦୁଇ ଦେଶେ ରହି
ଦୁହିଁଙ୍କ କପୋଳେ ଝରଝର ଜଳ
ନିତ୍ୟ ଯାଉଛି ବହି ।

ତେଣୁ ହେ ପଥିକ, କହେ,
ସମ୍ମାନ କର, ସମ୍ମାନ କର
ବିରହିତ ସେ ପ୍ରଣୟେ ।

ତୀର୍ଥ କରିଛ କି ହେ ?
ତୀର୍ଥ ଟି ତହିଁ; ମାନବର ସ୍ପୃହା
ଯହିଁ ଦିଏ ଆଜି ନିଏ ।

ଏ ପଥ ତୀର୍ଥ ଜାଣ,
ଏଇ ପଥେ ପରା ମିଶି ଯାଉଥିଲା
ଚୁମ୍ବନେ ଦୁଇ ପ୍ରାଣ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଏଇ ପଥ-ରେଣୁ ପରେ,
ପଥିକ, ଜାଣ କି ପ୍ରେମିକ ବାସନା
ଯେହ୍ନେ ତା ଚିତା ଜଳେ !

ତେଣୁ ହେ ପଥିକ, କହେ,
ସମ୍ମାନ କର ଏ ପଥେ, ଯା ତଳେ
ପ୍ରେମ ଓ ବିରହ ବହେ ।

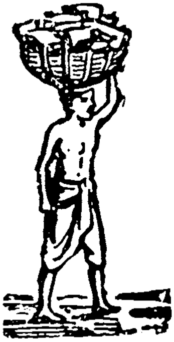

ମିଳନ-ପଥ

ଯେ ପଥେ ପ୍ରିୟେ, ଆସୁଥିଲ ମୋ ପାଶେ
ଏ ଦେହ ମିଶିଯାଉ ସେ ପଥ-ଘାସେ ।
ଆଉ ତ ଆସିବାର
ରଚବା ଅଭିସାର

ସେ ପଥେ, ଯୋଗ ନାହିଁ ମଧୁର-ସ୍ୱସେ
ଏ ଦେହ ମିଶୁ ଛେବେ ସେ ପଥ-ଘାସେ ।
ସେ ପଥେ କେତେ କଥା ଘଟିଛି ସହି,
ତା ସ୍ମୃତି ରେଣୁ ଭେଦ ଯାଇଛି ରହି;
ଆଉ କେ ଜାଣି ନାହିଁ
ଆଉ କେ ଶୁଣି ନାହିଁ

ପ୍ରାଣର କଥା ଯାହା ହୋଇଛି କହି
ବିଜନ-ପଥ ଖାଲି ଶୁଣିଛି ରହି ।
ତନ୍ଦ୍ରା-ବିଜଡ଼ିତ ନଗର ଜନେ
ପିଶାଚ- ପୁଷ୍ପ-ଭାଷା ଭାସେ ପବନେ,

ଏକାଳେ ନିଶୀଥରେ
କେ ଆସେ ସେ ପଥରେ

ଫୁଟାଇ ସରସିଜ ଗୁରୁ-ଚରଣେ ?
ନିଦ୍ରା-ଘୋର ଯେବେ ନଗର ଜନେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଉତ୍ତର ଦେବ ତାର ଶାଖୀ ସେ ପଥ
କହିବ, ଆସେ ମୁଖ କରି କେ ନତ
ଗଛର ନଶା ତଳେ
ବିଜନ ପଥ ପରେ
ଯିବାକୁ ଅଭିସାରେ ପ୍ରିୟ ନିକଟ
କହିବ ଆସେ ମୁଖ କରି କେ ନତ ।

ପ୍ରିୟ ଗୋ ପ୍ରିୟ ଯାଇ ରହିଲ କାହିଁ
ଜୀବନେ ମିଳିବାର ସୁଯୋଗ ନାହିଁ
ଦୁହିଙ୍କ ଇତିହାସ
ଉଦରେ କରି ଗ୍ରାସ
ରହିଲା ତେଣେ ପଥ ପ୍ରବାସ-ବାହି
ଦୁହେଁ ସେ ଦୁଇ ଦେଶେ ରହିଲେ କାହିଁ ।

ପ୍ରିୟାକୁ ଲଭିବାର ନାହିଁ ତ ଆଶ
ପ୍ରିୟ-ପାବନ ପଥେ ହୁଏ ମୁଁ ଘାସ
ସେ ପଥ-ରେଣୁ ତଳେ
ଶୋଣିତ ସମ ଥରେ
ପ୍ରିୟାର ସୁକୋମଳ-ଚରଣ-ବାସ
ସେ ଲଭେ ହେବ ମୁହିଁ ସେ ପଥେ ଘାସ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଜଣେ ମତେ ଭଲ ପାଏ

ଦୁର୍ଦ୍ଦିନେ ପ୍ରାଣ ଆଉ ଡର ନାହିଁ ପାଏ
ଜାଣିଲଣି ଯେଣୁ ଜଣେ କେହ୍ବ ଭଲ ପ ଏ ।
ଥାଉ ସେ ସୁଦୂରେ. ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ପାରେ
ବନ୍ଧମା କାରାଗୃହର ଅନ୍ଧକାରେ ।
ବାଜେ ମୋର ଏଇ ହୃଦୟର ଏକ ଠାଏ
କେ ଜାଣି କାହିଁକ ପ୍ରିୟତମ ସମ
ମତେ ସେ ଗୋ ଭଲ ପାଏ ।

ଗୃହିଣୀ ସେ; ତାର ଜଞ୍ଜାଳ ଶତ ଶତ
ମାନିବାକୁ ହୁଏ ବହୁଜନ-ମନୋରଥ ।
ତଥାପି ପାଇଲେ କ୍ଷଣକର ଅବସର
ଘରଣୀର ଘୋର ଜଞ୍ଜାଳୁଁ ଅବସର
ମାର ତେଜ ଥରେ ପୋଛୁଥାଏ ମୋହ ଲାଗି
ଦେବତାଠୁଁ ନଏ ମୋର ମଙ୍ଗଳ ମାଗି;
ମୋହ କଥା ଭାବ ଶୟନେ ନିଦ୍ରା ଯାଏ
କେ ଜାଣେ କାହିଁକ ବିଶାଳ ଜଗତେ
ମତେ ଏତେ ଭଲ ପାଏ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସେଇ ମଙ୍ଗଳେ ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ବଢ଼
ସେଇ ସ୍ନେହରୁଁ ଆଉ ନାହିଁ ପରିସରର ।
ସେଇ ପ୍ରେମ ମତେ ଜୀବନ ଦେଇଛି ଆଜି
ବୀର ସମ ବାହିଯିବ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରାଜି ।
ଗଗନେ ମୋହର ହେଲେ ଘୋର ଘନଘଟା
ବଦନ ତାହାର ହେବ ବିଦ୍ୟୁତ-ଛଟା ।
ସଂଗ୍ରାମେ ଯଦି ଶିଥିଳ ହୁଏ ଏ କର
ଦୂରୁଁ ସେ ଡାକଇ ‘ମତେ ବୃହିଁ, ଅସି ଧର’
ସ୍ନେହ ତାର ମତେ ଦେଲା ନୂଆ ଅବତାର
ଘରଣି ମୋ କହେ, ସବୁ ମୁଁ କରିବ
ହେବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ତାର ।
ଦୁର୍ଦ୍ଦିନେ ତେଣୁ ଆଉ ଡର ନାହିଁ ପାଏ
ଜାଣିଲିଣି ଠିକେ ଯେଣୁ ଜଣେ ଭଲ ପାଏ ।
ସକଳ କରମେ ପଛେ ମୋର ସେ ଗୋ ରହି
ଇଙ୍ଗିତ ଦିଏ ସମରେ ହେବାକୁ ଜୟୀ ।
ସରିକ ସେ ମୋର, ଜନନୀ, ଭଗିନୀ, ପ୍ରିୟା
ସବୁ ରୂପେ, ସବୁ ଭାବେ ସେ କିଣିଲା ହିଆ ।
ତାହାରି କଥା ମୁଁ ଭାବୁଥାଏଁ, ଗାଉଥାଏଁ
ଲାଜ ନାହିଁ ମୋର, ଡର ନାହିଁ ମୋର,
ସେ ଯେ ମତେ ଭଲ ପାଏ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବିରହ

ମିଳନର କାଳେ   ଯେବେ ପାଖେ ଆସ
ଥାଏ ଦେହ ବ୍ୟବଧାନ
ବିରହରେ ପ୍ରିୟେ !   ହୋଇଅଛି ଆଜ
ଶରୀରର ଅବସାନ ।

ଶୋଣିତର ସ୍ରୋତେ   ସାରା ଦେହେ ଆଜ
ତୁମର ପରଶ ପ୍ରିୟା
ଦେହମୟ ଆଜ   ହୋଇଅଛ ତୁମେ
ଆଦର ରହିଛ ହିୟା ।

ବାହାରେ ଭିତରେ   ସବୁଆଡ଼େ ତୁମେ—
ଅଭିନବ ଅନୁଭବ,
ନିଜ ଦେହେ ଯାକ   ପାଉଛି ବିରହୀ
ମଧୁର ପରଶ ତବ ।

ଯହିଁ ଯାଏଁ ମୁହିଁ   ଯହିଁ ଅବା ଥାଏଁ
ମୋର ଏ ପରାଣ ତଳେ ।
ବୀଣା-ତାର ତଳେ   ମଧୁଗୀତ ସମ
ତୁମର ସ୍ମୃତି ଚଳେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସବୁକାମ ଛଳେ   ତୁମ କଥା ସଖି
ବାଜୁଥାଏ ରହି ରହି
ଆଖି ଯାହା ଦେଖୁ   ମନ ଭାବୁଥାଏ
ହନେ ଗୋ କ ଥିଲି କହି ।

ବିରହ-ବିଧୁର   ବିରହ ମଧୁର
ଭାବେ ମୋ ବିରହୀ ହିୟା
ବିରହ ଯେ ଦେଲା   ଯୋଗ, ଭୋଗିବାକୁ
ଦେହ ସାରା ମୋର ପ୍ରିୟା ।

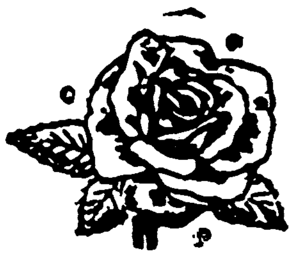

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବିରହୀ.

ଦୂରେ ଦୂରେ ଦୂରେ
ଚରଣ-ପ୍ରିୟା   ରହିଲା ଯାଇ
କାହାର ଅନ୍ତଃପୁରେ ।
ଜୀବନ ସାରା ଅଗ୍ନି ଜଳେ
ବିରହୀର ଏ ବକ୍ଷତଳେ
ତପୋତ ପରି ଚିତ୍ତ ମୋର ଝୁରେ
ଦୂରେ ଦୂରେ ଦୂରେ ।

ଏକା ଏକା ଏକା
ମୋ ଲୁହ ମୋର   ହାତରେ ପୋଛୁ
ଭୂଇଁରେ କାଟେ ରେଖା ।
ତା ଛଡ଼ା ମୋର ପ୍ରିୟା ଯେ ନାହିଁ ।
ନୟନ ମୋର ପୋଛିବା ପାଇଁ
ସେ ପ୍ରିୟା ସାଥେ   ନାହିଁ ଯେ ହୁଏ ଦେଖା
ଏକା ଏକା ଆକା ।

ପ୍ରିୟା ପ୍ରିୟା ପ୍ରିୟା
ଯହିଁ ମୁଁ ଯାଏ,   ଯହିଁ ମୁଁ ଥାଏ
ଡାକଇ ମୋର ହିୟା ।
ପ୍ରିୟା ଯେ ମୋର ସୁଦୂର ଭୂମେ
ଆଜ କା ଓଠ ଘୃଣାରେ ଚୁମେ
କୁଣ୍ଠିତରେ   କରଇ ଓଠ-ପିଆ
ପ୍ରିୟା ପ୍ରିୟା ପ୍ରିୟା ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସଖି ସଖି ସଖି
ତୁମର ଲାଗି ଆଉ କେ ପ୍ରେମ
ପାରୁ ନାହିଁ ମୁଁ ରଖି ।
ତୁମେ ତ ଗଲ ଅନ୍ୟ ସାଥେ
ମୋ କାଳ ମୁହଁ କପାଳ କାଟେ
କଲ ଯେ ମତେ ନଷ୍ଟ-ନୀଡ଼ ପକ୍ଷୀ
ସଖି ସଖି ସଖି ।

ହରି ହରି ହରି
ଜୀବନ ମୋର ହେଉଗିବ ସିନା
ଦଗ୍‌ଧ ବୃକ୍ଷ ପରି ।
ଯେ ଯାହା ପ୍ରିୟା ରହିଲେ ନେଇ
ମୋ ପ୍ରିୟତମେ କାହାରେ ଦେଇ
ଏକଲା ବୁଲେ ଦିବସ ଶର୍ବରୀ
ହରି ହରି ହରି ।

କହ କହ କହ
ପ୍ରଣୟ ଦେଇ ବିରହ କାହିଁ
ହେଉଗିଲ ଅହରହ ।
ସ୍ରଷ୍ଟା ତୋର ବିଚାର ନାହିଁ
କାହାର ସୁଖ ଥୋଇଲୁ କାହିଁ
ଜୀବନ ମୋର କରିଲୁ ଦୁର୍ବିସହ
କହ କହ କହ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପାପ ଓ ପ୍ରେମ

—୧—

ହେ ସମବୟସି, ତୁମର ମୋର ଯେ ପୀରତି
ନିଷ୍ଠୁର କେତେ ବୋଲୁଛନ୍ତି ପାପ କୀରତି !

ତୁମରେ ବୋଲନ୍ତି କୁଳଟା ଅସତୀ ରମଣୀ
ମୋତେ ବା ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟଭିଚାରୀ ନୀଚ ବ୍ୟସନୀ
ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ଅବୋଧ ଜନତାର ଗୋ
ବୁଝେ ଅବା ନାହିଁ ବଞ୍ଚିବା ଅଧିକାର ଗୋ

ଏଡ଼େ ଅପରାଧ ଜୀବନେ କରିବା ପୀରତି ।

ହୃଦୟେ ହୃଦୟ ମିଶିବାକୁ ଗଲେ
ଧର୍ମ ରହେନା ପୁଣି ମହୀତଳେ

ଏକ ଆନ ପାଇଁ ଭାବିବା ଗୋ ପାପ-କୀରତି
ହେ ସମବୟସି, ତୁମର ମୋର ଯେ ପୀରତି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୨—

ପ୍ରଣୟ କ କଥା ଜାଣିଥିଲେ ଏହା କହ କ ?
ପରାଣ ମିଳଲେ ପାପ କପାଁ ଆସେ ମହି କ ?
ଚିରଉପବାସୀ କ ଜାଣିବ ଏହି ଜନତା
କ ପୀୟୁଷ ଢାଳେ ପରାଣେ ପ୍ରଣୟ-ମମତା ?
ଦରିଦ୍ର ସ୍ତ୍ରେ ଗୋ ଜାଣିବେ କେସନେ ଜୀବନେ
କବା ଅନୁଭବ ପିରତି-ପୀୟୁଷ ସେବନେ,
ପ୍ରିୟତମ ବୋଲ ଡାକବା କ ସୁଖ ସହକ
ଏକ ହୃଦ କଥା ଆନ-କାନ ପାଶେ
ଗୋପନେ କହବା ଚୁପି ଚୁପି ଭାଷେ
ନୟନ ଲୋତକେ ସ୍ୱର୍ଗ କଢ଼ିବା ମହକ
ପ୍ରଣୟ କ କଥା ଜାଣିଥିଲେ ଏହା କହ କ ?
ଜନତା କ କେବେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ମୋର ଜାଣିବ
ନୟନୁ ଲୋତକ ପୋଛିବାକୁ କର ଆଣିବ ?
ପାପେ ତେବେ ମୋର କପାଇଁ ଏ ବ୍ୟଥା କହତ
ସେନେହ ଖୋଜଲେ ସରେ କ ଧରମ ମହତ ?

—୩—

ପରାଣେ ପରାଣ ମିଶିଲେ କ ନାରାୟଣ
ଶୁଣିଛ କେ କାହିଁ କରବାର ପଳାୟନ
ସେ କଥା ମୂର୍ଖ ସମାଜ ତ ନାହିଁ ଜାଣିବ
ନର୍ମମ ଖାଲି ଖୋଜ ଅପରାଧ
ସୃଷ୍ଟି କରବ ମିଛ ଅପବାଦ
ଈଶ୍ୱର ନାମେ ହିଂସାରେ ବାଣ ହାଣିବ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୪—

ନୟନୁ ଯାହାର ଲୋତକ ମୋ ପାଇଁ ବହିଲା
ମୋ ନୟନେ ସେ ତ ପରମ ପୂଜ୍ୟ ମହିଳା,
ସତୀଶିରୋମଣି ନ ହେଲା ବା ସେହି କାମିନୀ
ଅସତୀର କହେ ନାହିଁଛି ପ୍ରଣୟ-ଯାମିନୀ ?
ସତୀ ଅସତୀରେ ଭିନ୍ନ କ ହୁଏ ପରାଣ ?
ପ୍ରାଣ ଯଦ ଅଛି, ଅଛି ହେ ପ୍ରଣୟ ଧିଆନ
ସତୀରେ ତା' ଗୁଣ, ଅସତୀରେ ଦୋଷ ହୋଇଲା
ମୂର୍ଖ ଜନତା କର ତା' ବଗୃର
ପ୍ରଣୟକୁ ଦଅ ତାର ଅଧିକାର
ନ କହ ପୁରୁଣା ପୋଥି ଏଥେ କବା କହିଲା,
ମୋ ନୟନେ ସେ ତ ପରମ ପୂଜ୍ୟ ମହିଳା ।

—୫—

ନୟନ-ବାରିରେ ସିକ୍ତ ଯା' ପ୍ରୀତି-ସରଣୀ
ଘୃଣ୍ୟ କ ହେଲା କୁଳଟା ବୋଲି ସେ ଘରଣୀ ?
ମଙ୍ଗଳ-ଦୀପ ଜାଳିଲା ଯେ ଏକ ଭବନେ
ସଙ୍ଗୀତମୟ କରିଲା ଯେ ଏକ ଜୀବନେ
ଛାୟାତଳେ ଯାର ପାଇଲା ଶାନ୍ତ ମଧୁର
ଆଉ ଏକ ପ୍ରାଣ କ୍ଳାନ୍ତ ବ୍ୟଥିତ ବଧୂର
ସେ ଜୀବନେ ମୂଲ ଦେବନ' କ ଏଇ ଧରଣୀ ?
ପ୍ରଣୟ କ ହାୟ ଏତେ ଅପରାଧ ?
ହିୟା ଖୋଲି ଦେଲେ ମିଳେ ଅପବାଦ
ମନର ମଣିଷେ ମନ ଦେଲେ ହାୟ, ଘୃଣ୍ୟ ହୋଇବ ଘରଣୀ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୬—

ମୂର୍ଖ ଜନତା ବୁଝେ ନାହିଁ ମନ-ଯାତନା
ଏକ ଆନ ପାଇଁ ଝଲପିବା କବା ଘଟଣା
ଯୌବନ-ଦୁଆର ରୁଦ୍ଧ ଗୋ ମାନ-ପାଷାଣେ
ଜୀବନ-ଦେଉଳେ ଉଡ଼ାଏ ଗୋ ମାନ-ନିଶାଣେ;
ସ୍ନେହର ମୂଲ୍ୟ ନବୋଧ ଦେଇ ପାସୋର
ଦେହର ମୂଲ୍ୟେ ଧରଅଛି ସେ ଗୋ ଆବୋର
ସ୍ନେହ ଯେ ଜୀବନେ କରଇଏ ପାପ ମାଜଣା;
ନାହିଁ ଜାଣେ ସଖି, ମୂର୍ଖ ଜନତା
ପାପ ବୋଲି କହେ ପ୍ରଣୟ-ମମତା !
ଅଶ୍ରୁ-ଧଉତ-ପୀରତି କି ପାପ-ଘଟଣା;
ମୂର୍ଖ ଜନତା ବୁଝେ ନାହିଁ ପ୍ରୀତି-ରଚନା ।

—୭—

ତେବେ ଲାଞ୍ଛିତା ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାଣ-ସଜନ,
ସ୍ନେହେ ତବ ହେଉ ଆର୍ଦ୍ର ନିତି ମୋ ରଜନୀ
ମୂର୍ଖ ଜନତା କହୁଥାଉ ପାପ ବୋଲି ଗୋ
ତବ କରତଳ ଥୁଅ ମୋ କପାଳେ ବୋଳି ଗୋ
ଈଶ୍ୱର ଆଗେ ଏ ପାପ ଅଶ୍ରୁ-ଲଳିତ
ଦେଖାଇବା, ହେଉ ପାପ ଓ ପ୍ରଣୟ କଳିତ
ନର ଯା ବୁଝେ ନା ଦେବତା ବୁଝିଇ ସଜନ,
ଏହି ପାପ ଦେଇ ବେନି ପ୍ରାଣେ ସଖି
ଜୀବନ ଯାଉ ତା' ରସ-ଧାର ରଖି
ଆଦରେ ଆର୍ଦ୍ର ହେଉ ମୋର ପାପ-ରଜନୀ
ପାପ ଦେଇ ମତେ ପୀୟୂଷ ପିଆଅ ସଜନ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରେମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ

ଶୁଣିବ ଯେବେ ପ୍ରିୟା ଗୋ ମୋର
ପ୍ରଣୟୀ ତବ ଜଗତେ ନାହିଁ
ଆସିବ ମୋର ଭସ୍ମ ପାଶେ
ଦେବକ ହେ ତାରେ ଦେହର ଛୁଇ ।

ପାରିବ ଯଦି ଭସ୍ମ ପରେ
ପଦ୍ମପାଦ ରଖିବ ଧୀରେ
ଜୀବନ ପୁଣି ଲଭିବ ସଖି,
ନଷ୍ଟପ୍ରାୟ ମୁଁ ମରଣ-ତୀରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଦୂରେ ରହ

ଦୂରେ ରହ   ଦୂରେ ରହ
ସନ୍ନିଧି ତବ   ହେ ପ୍ରିୟ କିଶୋର
ହୋଇ ଉଠେ ଦୁର୍ବହ ।
ତବ ଯୌବନେ   ଜୁଆର ଆସିଛି
ରୂପର ଉର୍ମି ଧରି

ଲୋମେ ଲୋମେ ତବ ସୁଷମା ଜାଗଇ
ଚେତନା ଉଠଇ ଥରି ।
ମଦ୍ୟ ଝରଇ ଅଧରରୁ ଅହରହ
ଦୂରେ ରହ, ଦୂରେ ରହ ।

ଶରୀର ଗନ୍ଧେ   ସୁରା ଅଛି ଲାଗି
ପାଗଳ କରାଏ ମତେ
ନୟନ ଚାହୁଁଛି   ବଢ଼ଶୀ ପରି ଗୋ
ନିତ୍ୟ ଭ୍ରମର ପଥେ
କେ ଜାଣେ କି ହେବ   ଭାବି ଲାଗେ ମତେ ଭୟ
ଦୂରେ ରହ ଦୂରେ ରହ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ରୂପସି, ତୁମର   ରୂପ ସାଗରରେ
ଦେବି ଯଦି ଅବଗାହି
କିଏ କି ପାରିବ   ଶେଷ ହେବ ମୋର
ଜୀବନର ସବୁ ଦାହ ?
ପରିଣାମ ଯେଣୁ   ନାହିଁ ପାରେ କରି ଥପୂ
ଦୂରେ ରହ ଦୂରେ ରହ ।

ତଥାପି ରୂପସୀ   କିଶୋରୀ ତୁମର
ଉଚ୍ଛଳ ଯୌବନେ
ଏକ ଗଣ୍ଡୁଷେ   ପାନ କରିବାର
ବାସନା ଜାଗଇ ମନେ
ରୂପ ତବ ସଖି,   ବଡ଼ହିଁ ତୀବ୍ର
ବଡ଼ହିଁ ଦୁର୍ବିସହ
ଦୂରେ ରହ, ଦୂରେ ରହ ।
ହାୟରେ ଭସ୍ମାକୁ   ନିକଟରେ ପଞ୍ଜର
ଦୂରେ ସେ ରହିବ କାହିଁ ?
ଅନ୍ତରେ ଯାର ନିବାସ ତାର ତ
ଦୂର ବା ନିକଟ ନାହିଁ ।
ତେଣୁ ସେ କିଶୋରୀ   ମରମରେ ରହି
ମାରୁଅଛି ଅହରହ
ବିଫଳ କହିବା   ସିନା ତାକୁ ସତେ
'ଦୂରେ ରହ, ଦୂରେ ରହ' ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଶୁଭ-ଦୃଷ୍ଟି

—୧—

ପଦ୍ମାସର ମାଳ ମଧ୍ୟେ ବିକଚ-ଯୌବନା
ଉଲୁପୀ ନାଗେଶକନ୍ୟା କରେ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ।
ସଙ୍ଗେ ଛନ୍ତି ସହଚରୀ ରୁଚିର-ହାସିନୀ
ଉପହାସ-ପରିହାସ-ବିଳାସ କୁଶଳା,
ନବୀନ-ବୟସୀ ସର୍ବେ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଦେହ-ଲତା
ଅଳସେ ମେଲାଇ ଦେଇ ତରଙ୍ଗିତ ଜଳେ
ତିଳପୁଷ୍ପ-ନାସାପୁଟ ଫୁଲାଇ ସବେଗେ
ସୌଗନ୍ଧିକ ବନ୍ଧସୁଧା କରୁଛନ୍ତି ପାନ ।
ନଗେନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦନୀ ଉଭା ଆକଣ୍ଠ ସଲିଳେ,
ବିଭାବରୀ ଗୁପ୍ତା ଭେଦି ଉଷା ବିମ୍ବ ସମ
ଅଥବା ଶ୍ୟାମଳ ବୃନ୍ତ-ଆବରଣ ଠେଲି
ଉଠୁଛି ସ୍ଫୁଟନୋନ୍ମୁଖୀ କୁସୁମ କଳିକା ।
ଚନ୍ଦ୍ରପାଶେ ଘେରିଛନ୍ତି ସହଚରୀବାର,
ପ୍ରବାଳ ପରିଧି ମଧ୍ୟେ ମାଣିକ୍ୟ ସେ କିବା ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅଥବା ବିକଚ ଶତ କୋକନଦ ଦଳେ
ଆଶ୍ୱିନ ପ୍ରଭାତ ସ୍ଫୁଟ ସରସିଜ ସେ କି ?
ଉଦ୍ଭିନ୍ନ ଯୌବନା ତନ୍ୱୀ ନାଟେଶ କୁମାରୀ,
ଯାର ତନୁ-ଶୋଭା ଦେଖି ଅତନୁ ଦେବତା
ହରକୋପେ ଭସ୍ମ ପରେ ଖଞ୍ଜିଛୁ ପ୍ରଥମେ
ମନ ଜାଣି ଜନ ହୃଦେ ତା ବିଷମ ଶର
ପ୍ରଲମ୍ବ ଚିକୁର ତାର ଲମ୍ବି ଭୂମେ ଜା--!
—କୁଞ୍ଚିତ, ଚିକ୍କଣ ଘନ, ଶୈବାଳ କୋମଳ—
ପ୍ରସାଧନ ଗନ୍ଧବାସେ ଆକୁଳ ସଲିଳ
ଧୀର ଉର୍ମି ସହ ରତ ଦୋଳାୟିତ ଲୀଳା ।

କମଳେ ଶୈବାଳ ସମ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଭାଲପଟେ
କୁଞ୍ଚିତ ଚିକୁରରାଶି ଝୁଲଇ ଶିଥିଳେ,
ମୀର ବିନ୍ଦୁ ଝରେ ତହୁଁ, ଖଟେ ଯଥା ମୀର
ଶ୍ରାବଣ ଆସାର ଶେଷେ ଶ୍ୟାମ ଧାନ୍ୟ ଦେହୁଁ ।
କ୍ରୀଡ଼ାରଙ୍ଗେ ରାଜଜେମା ବୁଡ଼ଇ ଉଠଇ,
ତଳପଡ଼େ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ଏଣେ ତେଣେ ନୀରେ,
ଦୋଳଇ ଶରୀରଯଷ୍ଟି, ଲଜ୍ଜା ଦେଇ ସେହି—
ପଦ୍ମାସର-ଶତ-ଫୁଲ୍ଲ-ଲୀଳା ସରସିଜେ ।

ଥରେ ଥରେ କୁଲୁକନୀ ମୁଖେ ନୀର ଭରି
ଫୁତ୍କାରେ ବର୍ଷଇ ତାହା ସଖୀମାନ ପରେ,
ଯୂଥିକା କୁସୁମ ସମ ପଡ଼େ ନୀରକଣା
ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବିଭା ଦେଖାଇ କ୍ଷଣକେ ।
ଅଧର ମର୍ଦ୍ଦିତ ସେହି ଶୀକର ଆସାର
ହାସ୍ୟ ମୁଖେ ବହନେଇ ସହଚରୀମାର

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଭାଷୁଥାନ୍ତି ପରିହାସେ, "ଏ କି କେମାମଣି ?
ପ୍ରଥମ-ପ୍ରଣୟ-ପ୍ରୀତା କରଣୀର ସମ
ଅବେଳେ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭା ସମ ଏ କି ବ୍ୟବହାର ?"
ଲଜ୍ଜା ଲଭି ସପ୍ତଦଶୀ ହସି କର କର
କହେ, "ଇଶ ପରିହାସ ପୋଡ଼ାମୁହଁ ସବୁ,
କା ସାଥେ ଦେଖିଲ ମୋର ପ୍ରେମ, ଚୁଲିପଶି ?"

ଭାଷିଲା କୂଳରୁ ଏକ ବହୁ ବୟସିମା,
"ଆଲୋ ସବେ ସୁନ୍ଦରୀଏ; ଜଳକେଳି ଯେନ
ମାତି ଯେ ରହିଲ ସୁଖେ, ଗୃହଁ ନା ଆକାଶେ
ପଦ୍ମିନୀବଲ୍ଲଭ-ରଥ ଉଠିଲାଣି କାହିଁ ?
ନଦୀ ଆର ତୀରେ ଦେଖ ଶବର କୁଟିରୁଁ
ରନ୍ଧନ ଇନ୍ଧନ ଧୂମ ଉଠଇ କୁଞ୍ଚିତେ,
ଲତା ପତ୍ର ପୁଷ୍ପ ଦେହୁଁ ଉଷାର ଶିଶିର
ଖର ରବି ତାପେ ଦେଖ ଗଲାଣି ଉଭାଇ !
ଦୂର ଶ୍ୟାମ ଶୈଳ ଦେହେ ତପନ କିରଣ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କାଡ଼ି ନେଇ ଦେଖ ଦେଲାଣି ଘୋଡ଼ାଇ
ରୂପାର ଉତ୍ତରୀ ଗୋଟି; ତୀର ବନସ୍ଥଳ
ଶୂନ୍ୟ ଏବେ, ବୃକ୍ଷବାସୀ ବିହଗ ବିହଗୀ
ଅନ୍ନ ଅନ୍ୱେଷଣେ ଉଡ଼ିଗଲେଣି ଆକାଶେ;
ଉଠ ବେଗେ ଗୃହେ ଯିବା, ସାର ଭିଜା ଏବେ
ମଦନ ଦେବତା ପୂଜା ।"
ସହସା ଉଠିଲା

Digitized by srujan ka@gmail.com

'ସତେ ଲୋ', 'ସତେ ଲୋ' ବୋଲି ଆକୁଳ ଭାଷଣ ।
"ଆସ ରମା, ଚାନ୍ଦମୁଖି, କୁଞ୍ଜରକା ସଖି,
ଆସ ଲୋ ଉର୍ବଶି, ତୋଳ କୁମୁଦ କହ୍ଲାର,
ସାରି ବେଗେ ଦେବ ପୂଜା ଗୃହେ ଯିବା ଫେରି,
କେଜାଣି ରାଣୀମା ଆଜ ବୋଲିବେ ବା କିସ,
ଆସ ବେଗେ"— ବୋଲି ସର୍ବ ସୁନ୍ଦରୀ ଷୋଡ଼ଶୀ
ସନ୍ତରି କରିଲେ ବେଗେ କୁସୁମ ଚୟନ
ସହସା ଉଠିଲା ନୀରେ କୋମଳ କଲ୍ଲୋଳ
ଷୋଡ଼ଶୀ ମୃଣାଳ ବାହୁ—ମୃଦୁଳ ଆଘାତେ
ନୀଳ ନୀର ଫାଟି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଉଠଇ ମନୋଜ୍ଞେ
ହୀରକର ଚୂର୍ଣ୍ଣସମ ସଜଳ ଛୁଟିକା;
ଯୁବତୀ ଚଟୁଳ ଗଣ୍ଡ ପୁଷ୍ପରେଣୁ ରାଗେ
ଶବଳିତ ହେଲା କ୍ଷଣେ, ପୁଷ୍ପଶାୟୀ ଭୃଙ୍ଗ
ପୁଷ୍ପତେଜି ପଦ୍ମମୁଖୀ ପଦ୍ମଗନ୍ଧ ଲୋଭେ
ଉଠିଲେ ଗୁଞ୍ଜରି ଧୀରେ ନଭେ ଦଳେ ଦଳେ ।
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରତତୀ ସମ ତାଳ ଦେହଯଷ୍ଟି
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭୁଜଦଣ୍ଡେ ଧୀରେ ନୀର ଆହୁଲାଇ,
ସନ୍ତରିଲେ ବାଳାକୁଳ । ଏକ ବାହୁଲତା
ଆନର ଚିକୁରପାଶେ ଛନ୍ଦ ହୁଏ ବନ୍ଦୀ,
ଉଠେ ହାସ୍ୟରୋଳ ତେଣୁ ଏକ କରତଳ
ଅଜ୍ଞାତେ ବାଜଇ ଆନ ପୀବର ଉରଜେ,
ଉଠେ ହାସ୍ୟରୋଳ ତେଣୁ ଏକ ହସ୍ତ ବାଜ
ଅନ୍ୟର ଜଘନ-ବାସ ଖସଇ ସଲିଳେ
ଉଠେ ହାସ୍ୟରୋଳ ତେଣୁ, ପରସ୍ପର କରି—

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆଘାତେ ସଲଜ୍ଜଚ୍ଛଟା ସକଳର ମୁଖେ
ଅତର୍କିତେ ପଡ଼ି ଦିଏ ନୟନେ ଚମକ,
ଉଠେ ହାସ୍ୟରୋଳ ତେଣୁ ; ଏହିପରି କେତେ
କ୍ରୀଡ଼ାରଙ୍ଗେ ହାସ୍ୟରସେ ମାତି କୁତୁକମୀ
ତୋଳିଲେ ସଲଜ୍ଜପୁଷ୍ପ ।

କୁସୁମ ଚୟନେ,

କୁସୁମୁଁ କୋମଳରେ ସୁନ୍ଦରୀ-ଶ୍ରୀକର —
ସ୍ପର୍ଶ ଲଭି, କୁସୁମ କି, ଭାବେ କିଛି ମନେ,
ନ ଭାବିଲା ଧନ୍ୟ ବୋଲି ମରଣରେ ତାର ?
ଯେ ବାହୁ-ଆଶ୍ଲେଷ-ପାଶ-ଲାଳସେ ତରୁଣ
ଦାରୁଣ ମରଣ ଆଣେ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ବରି,
ହେଲେ ଲଭି ସେ ସରସ ପରଶ ମଧୁର
ମୃଣାଳ କି ନ ଭାବିଲା କୃତାର୍ଥ ନିଜରେ ?
କାଦମ୍ବସ୍ପୃଷ୍ଟି ସେହି ଅଧର ରକ୍ତିମ,
ତରୁଣ ଯେ ପାନପାତ୍ର ନିତ୍ୟ ମୁଖେ ଧରି
ପିଇବାରେ କରେ ଇଚ୍ଛା, ପୁଷ୍ପଦଳ ତାର
ନିବିଡ଼ ପରଶ ଲଭି, ଭାବିଲା କି କ୍ଷଣେ
ନିଜ ମଧୁ ସେ ମଧୁରୁ କେଡ଼େ ରସହୀନ ?
କୁସୁମଜୀବନ ହାୟ ଲଭିଥିଲେ କିଛି
ସେ ଦିନ ସେ ପମ୍ପାସରେ, ବୁଝିଥାନ୍ତା ସିନା
କିଛି ହେଲେ ତତ୍ତ୍ୱ ଏଥି ।

କୁସୁମ ଚୟନେ

Digitized by srujan ka@gmail.com

କେ ଚତୁରୀ ବୋଲେ 'ଆହା ମୂଢ଼ ଆମ୍ଭେ ସିନା
ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଜେମାମଣି-ନେତ୍ର-ଇନ୍ଦୀବର—
ତରଳ ନୀଳମ-ଆଭା, ଚଞ୍ଚଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
କାହିଁ ଏ ନୀଳୋତ୍ପଳ-ଚୟନ ଲୋ ସଖି ?'
ଆଉ ଏକ ବୋଲେ, 'ସତେ ଜେମାମଣି କର —
କୋକନଦ ଥାଉଁ କପାଁ ତୋଳେ ଏ କହ୍ଲାର ?
କପାଇଁ ବା ଥାଉଁ ଓଠେ ଚରୁ-ସ୍ମିତ-ରେଖା
ତୋଳି ଏତେ ଶ୍ରମେ କହ୍ଲ-ଧବଳ-ଉତ୍ପଳ ?'
ଶୁଣିଲା ତା ଜେମାମଣି, ନ କହିଲା କିଛି,
ସରମେ ନଇଁଣ ଖାଲି ହସିଲା ଲଜିତ ।
ଆଉ କେ ଚତୁରୀ ତହୁଁ କହୁଛି ଶୁଣାଇ,
'କି ଫଳ ପାଇଲା କହ ରାଜଜେମା ସତେ
ଏତେ ଦିନ ଅଙ୍ଗ-ହୀନ-ଦେବତାରେ ପୂଜି ?
ଆଜି ଯଦି ଆସନ୍ତା କେ ଜୀବନ୍ତ-ଦେବତା !'
କହେ ଆନ ସଖୀ ତହୁଁ, 'ଜୀବନ୍ତ-ଦେବତା
ଆସିବେ କି ସେବା ବିନା ? ମିଳନ୍ତି ସେ ସିନା
କୁମାରୀ-ଅନଙ୍ଗ-ପୂଜା-ପ୍ରସାଦ ସ୍ୱରୂପ ?
ବଡ଼ହିଁ ସାଧନା ସତେ କଲେଣି କୁମାରୀ !
ନିତ୍ୟ ଅବଗାହି ଶେଷେ କରୁ-କୋକନଦେ
କନକ-ନଳିନ, ଆଉ ବଳ-ପୂତ ଭୂମି
ପରଶି, ନୟନ ବୁଜି କେତେ ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା
ନ କରନ୍ତି ପୁଷ୍ପଶରେ ! ଦେହ ଥିଲେ ସିନା
ବୁଝନ୍ତେ କି କଷ୍ଟ ଦିଏ ବିଫଳ କାମନା,
ବିଦେହ ଦେବତା ପରା, ବୁଝିବେ ସେ କାହୁଁ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ହେଲେ ସଖି, ମତେ କପାଁ ହସେଣ ଜଲ ଜଲ
ଜେମା ତପସ୍ୟାରେ ସେହି ଅନଙ୍ଗ ଦେବତା
ଅଙ୍ଗ ଧରି ଏଇ କେବେ ଦେଇଯିବେ ବର ।

ଶୁଣିଲା ଏ ଶ୍ଳେଷଭାଷା ଉଲୁପୀ କୁମାରୀ,
ଛଦ୍ମ କ୍ରୋଧେ ଦୂରେ ଥାଇ ଭାଷିଲା ବଚନ,
"କେ ତୁମ୍ଭରେ ପୋଡ଼ାମୁହିଁ, ଦେଲା ଅଧିକାର
ମୋ ପୂଜାର ଫଳାଫଳ କରିବା ବିଚାର ?
ସଂଯତ କରି ଲେ ଜିହ୍ୱା"—
                    ବୋଲୁଁ, ସଖୀବାର
ପରିହାସେ ହସି ଏହା ଭାଷିଲେ, "ଜେମା ଗୋ,
ଏତେ କ୍ରୋଧ ଆଜ କପାଁ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ?
ଜୀବନ୍ତ ଦେବତା କ ଗୋ, ନାହିଁ ଇଷା ତବ ?
ଅନଙ୍ଗେ କ ଏତେ ଦିନ କରୁଥାଅ ପୂଜା
ସନ୍ନ୍ୟାସିନୀ ହେବା ପାଇଁ ଗୃହସୁଖ ତେଜ ?"
ଅଭିମାନେ ତପ୍ତ ବାଳା ଅଧର କମ୍ପାଇ
କହିଲା, "ତା ଜାଣି, ଶୁଣେ, କ ଲାଭ ତୁମ୍ଭର,
କପାଁ ଏତେ ଅପମାନ, ଏତେ ପରିହାସ ?
ସକଳେ ନିଜରେ ଭାବ ନମ୍ର ଲା ତୁଳସୀ
ମୋହରି ଇଷାରେ ଏକା ଲାଗିଅଛି କଥା ।

ହେଉ ମୋ ଅନଙ୍ଗ ପୂଜା ଶେଷ ଆଜଠାରୁ,
ଫିଙ୍ଗିଲି ଏ ପୁଷ୍ପରାଶି ରହ ତୁମ୍ଭେ ଏଥି,
ଯାଏ ମୁହିଁ ଗୃହେ; ମୋର ଇଷା କିଛି ନାହିଁ ।"

ଇଷା କିଛି ନାହିଁ ବୋଲି ଫେରାଇଲା ମୁଖ
ଫେରିବାରେ ଖରି ଦେଖେ,—ସହସା ପଡ଼ିଲା

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନୟନେ ଯେ ବୀର ତନୁ ଉଭା ହୃଦନ୍ତରେ
ଭାବିଲେ ଉଲୁପୀ ତାରେ ଆସିଅଛି ଯେସନ୍ତ
ଯୁଗ ଯୁଗ ଯାଚନାର ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରସାଦ !
ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ କମ୍ପିଲା ତାର, ନଇଁଲା ନୟନ,
ଚମକ ଆକଣ୍ଠୁ ମାରେ ରହିଲା ଥମକ
ଫେରିବ କି ସଖୀ ଦଳେ, ଯିବ ଅବା ଘରେ
ଏ ଲାଗି ହୃଦୟେ ତାର ଆରମ୍ଭିଲା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ।

ସଖୀଏ ଚାହିଁଲେ ଫେରି ପରିହାସ ତେଜି,
ଦେଖିଲେ ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ଯୁବା ରହିଛନ୍ତି ଚାହିଁ
ଜେମାର ଆନତ ମୁଖେ । ଏ ସଙ୍କଟ କାଳେ
ଘାଟେ ଥାଇ ଡାକ ଦେଲା ସେ ବୃଦ୍ଧବୟସୀ—
"ଆସ ଗୋ, ଆସ ଲୋ, ଘରେ, ବନ୍ଦ ଏ ବୀରରେ
ଏହି ସେ ଭୁବନଜୟୀ ଶୁରେନ୍ଦ୍ର ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ,
ଯଶେ ଯାର ଭାସନ୍ତି ଜନମୁଖ ସଦା,
ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଯାର ପଢ଼ୁଅଛି ସୁରସଭା ତଳେ,
ଭ୍ରାତୃଆଜ୍ଞା ଘେନି ଏହି ବୀର ଚୂଡ଼ାମଣି
ବନବାସ ବରି ନେଇ ଭ୍ରମୁଛନ୍ତି ଦେଶେ,
ଧନ୍ୟ ହେଲା ନାଗଦେଶ ପଦଧୂଳି ଲଭି ।
ଆସ ବେଗେ; ଗୃହେ ଯାଇ ନୃପତିରେ କହି
ବରାଇଣ ନେବା ବୀରେ ଉଚିତ ବେଶରେ ।"

ଫାଲଗୁନୀର ନାମ ଶୁଣି ଉଲୁପୀ କୁମାରୀ
ଆହୁରି ଗଭୀରତର ନୁଆଁଇଲା ମଥା ।
ରହିଲେ ସଜନୀବ୍ରଜ ଥିଲେ ଯହିଁ ତହିଁ,
ନ ଘୁଞ୍ଚିଲା ପଦ କାର । ବୃଦ୍ଧବୟସିନୀ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଚେଟୀ ସେ ସଜଳସ୍ମୃତିଜ-ଲଜ୍ଜାଲୀଳା ଦେଖି
ଇଙ୍ଗିତେ ପୁଛିଲା ହସି ମଧ୍ୟମ ପାଣ୍ଡବେ;
ସସ୍ମିତେ ଚଳିଲେ ବୀର ବନ ଅନ୍ତରାଳେ ।

— ୨ —

"କାହିଁ ଗଲେ ?
କାହିଁ ଗଲେ ସେ ଲୋ ସଖି, ଛାଡ଼ି ଦେଇ ମତେ
ଏତେ ଦିନ ଏକାକିନୀ ଏ ବିଶାଳ ପୁରେ ?
ନିଷ୍ଠୁର ପୁରୁଷ ଜାତି, ନିଷ୍ଠୁର ପୁରୁଷ
କି ଜାଣିବେ ସେ ଲୋ ସଖି, ରମଣୀ-ହୃଦୟ ?
କି ଜାଣିବେ ସେ ଲୋ, ନାରୀ ଅନ୍ତରାଳେ ରହି
କେମନ୍ତେ ମୁଞ୍ଚଇ ଅଶ୍ରୁ ବିରହେ ତାଙ୍କର ।
କହି କି ନ ଯାନ୍ତେ ମତେ ? କହୁଥିଲୁ କିସ ?—
କାହିଁ ଯାଇଛନ୍ତି ବୀର ? ଆଉ ଥରେ କହ,
ଭୁଲି ମୁଁ ଯାଉଛି ସଖି, ବେଦନା ରଭସେ;
ବୁକୁ ମୋର ଯାଏ ଫାଟି—ମନେ ହୁଏ ଯେହ୍ନେ
ଅପରାଧେ କିଛି ମୋର ପ୍ରାଣ ପ୍ରିୟତମ
ଚିରକାଳ ଲାଗି ଅବା ତ୍ୟକ୍ତ କଲେ ମତେ !
କି ଅପରାଧିନୀ ମୁହିଁ ? ପ୍ରାଣର ସର୍ବସ୍ୱ
ସମର୍ପି ଯାହାରେ କରେ ନିତ୍ୟ ଆରାଧନା
କେବେ ତା' ଚରଣେ ହେଲା ପୂଜା ବ୍ୟତିକ୍ରମ ?
କହିଛନ୍ତି କା'ରେ କିଛି ? କହ ଥରେ ଆଉ
କେବେ ଲୋ ଆସିବେ ଫେରି ।"
କୁଞ୍ଜରିକା ସଖୀ,

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଉତ୍ତରିଲ ମୁଖ ପୋଛି—"କପାଁ ଜେମାମଣି,
ଅକାରଣ ହୁଅ ଏତେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ-ଆକୁଳ ?
କହିଲଣି କେତେ ବାର ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଶୂରେନ୍ଦ୍ର
କରିଛନ୍ତି ବିଜେ ପରା ପାରିଧି ଗହନେ
ଦୂର ଗୋଦାବରୀ ବନେ—ଫେରିବେ ତ ପୁଣି,
ଉଚ୍ଛନ୍ନ କପାଇଁ ଏତେ ?"

"ଉଚ୍ଛନ୍ନ କପାଁଇ ?"

ଉତ୍ତରେ ନାଗେନ୍ଦ୍ର ଜେମା ଥରାଇ ଅଧର
"ଉଚ୍ଛନ୍ନ କପାଇଁ କହୁ ? ପଦ୍ମର କାହ୍ନାରେ
ଏକ ପ୍ରାଣ ଆନ ପ୍ରାଣେ ଟାଣଇ କାହିଁକି,
ନିର୍ଲ୍ଲଜ୍ଜେ ଦିଅଇ ଢାଳି କପାଁ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନା
ଆପଣାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅର୍ଘ୍ୟ ଆନ ପଦତଳେ !
କପାଇଁ ତରୁଣେ ଦେଖି ତରୁଣୀ ହୃଦୟେ
ଶୋଣିତ ଉଠଇ ଫୁଟି—ହୁଏ ଅଭିଳାଷ
ଦୁହିଁଙ୍କର ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗ ମିଶାଇ ନିବିଡ଼େ
ଅଧରେ ଅଧର ରଖି ଭୁଲିଯିବେ ଯେତେ
ଜଗତର ଦୁଃଖ, ଶୋକ, ମାନ, ଅପବାଦ ?

କପାଇଁ ପଦ୍ମର ଯାଇ ରାଧା କୁଳବଧୂ
ବହି ମାଥେ ପଦେ ପଦେ ଲୋକ ଅପବାଦ
ଗଞ୍ଜଣା, ଲାଞ୍ଛନା, ଲଜ୍ଜା, ଘୃଣା, ଅବହେଳା
ଗୃହ ତେଜି ଅନ୍ଧକାରେ ଗଲା ନୀପବନେ ।
କପାଇଁ ବସନ୍ତ ରାତେ ମଳୟ ପରଶେ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଅଜ୍ଞାତେ ରୋମାଞ୍ଚ ଆସେ ତରୁଣୀର ଦେହେ
ଅଲକ୍ଷେ ମାଗଇ ଶତ୍ର-ପରଶ ବାହାର !

ପତ୍ରର ନଜରେ ତୁହ୍ନ, ନଶା ଆଗମନେ
ରଥାଙ୍ଗ କପାଇଁ ରଚେ ଆକୁଳ କାରୁଣ୍ୟ,
କପାଇଁ ଉଦ୍ୟାନ-ସରେ ପଙ୍କଜ-କଳିକା
ଫୁଟି ଉଠେ ପ୍ରଭାତରେ ରବିକର ଲଭି,
ଧୀରେ ଧୀରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦଳ ଖୋଲି ଗୋଟି ଗୋଟି
ସଲଜ୍ଜ ନବୀନା ବଧୂ ଆଦ୍ୟବାଣୀ ସମ ।

କପାଁ ବା ସୌରଭ-ଲୋଭୀ ରସିକ ଭ୍ରମର
କାହୁଁ ଦୂର ବନାନ୍ତରୁ ଗନ୍ଧ ଲଭି ତା'ର
ଉଡ଼ି ଆସେ ଚୁମ୍ବିବାକୁ ନବ-ସ୍ଫୁଟିତାରେ !
ପତ୍ରରୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ କପାଁ ? ଅବୋଧ ବାଳିକା
ପାଅ ମୋ ଉତ୍ତର ତହିଁ, ଉଚ୍ଛନ୍ନ ମୁଁ କପାଁ !
ଦେଖି ଏ ଗୃଢମା ରାତ୍ରି, ବସନ୍ତ ସମୟ
ଶୀକରକ୍ତ, ସୁରଭିତ ସ୍ପର୍ଶ ମଳୟର
କାହିଁ ସେ ତରୁଣୀ ଯା'ର ଶରୀରେ, ବାଳିକା
ନ ଆସେ ରୋମାଞ୍ଚ ଫୁଟି ମାତ୍ର ପୁଷ୍ପ ସମ ?
ଉଚ୍ଛନ୍ନ କପାଇଁ କହୁ ? ଜାଣୁ କେଳି ସଖି,
ବକ୍ଷର ବେଦନା କିଛି ? —କେମନ୍ତେ ବିରହ
ତରୁଣୀର ବକ୍ଷେ ପଶି ଆତତାୟୀ ସମ
କରତର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦନ୍ତେ କାଟଇ ନିର୍ମମେ
ତିଳ ତିଳ କରି ମାଂସ ? ସାରା ବକ୍ଷ ଧରି
ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅଙ୍ଗାରରାଶି କେହ୍ନେ କୁହୁଳଇ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସ୍ୱାଗତନ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱେ ଯୋଡ଼ାଇ ଜୀବନ !
ଅନୁଭବୀ ଜାଣେ ସିନା, ତୁ କାହୁଁ ବୁଝିବୁ
ଉଚ୍ଛନ୍ନ କପାଇଁ ଏତେ ନାଗେଶ ନନ୍ଦମୀ ।

ହାୟ, ସେ ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟି ! କ୍ଷୀରୋଦ ଉତ୍‌ଥିତ
କଳ୍ପତରୁ ସମ ଯେବେ ସୁନ୍ଦର ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ
ହୃଦକ୍ଷରେ ହେଲେ ଉଭା, ମିଳିଲା ନୟନ ।
ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସଖି – ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅବା
ଶତାଂଶର ଏକ ଅଂଶ – ନୟନର ପତା
ଉଠି ଥରେ ଆପେ ଆପେ ଆସିଲା ଓହ୍ଲାଇ,
ଗଭୀର ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଖ ହୋଇଗଲା ପୋତ
ମାନ ଜଳେ ଗୃହିଁ ଖାଲି ଗଣିଲି ପ୍ରମାଦ !
ସମସ୍ତ ହୃଦୟ ମୋର ନୟନର ଦ୍ୱାରେ
ବାର ବାର ଦେଲା ଧକ୍‌କା—ସେ ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ମୁଖ
ଭଲ କରି ଆଉ ଥରେ ନେବାକୁ ପରଖି;
ନ ଉଠିଲା କିନ୍ତୁ ନେତ୍ର ସରମ-ମନ୍ଥର ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ଦେଖା !
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ହେଲା ମୋର ଜନ୍ମାନ୍ତର ସଖି !
ଗୃହେ ଫେରି ଦେଖିଲି ମୁଁ ତରଳ ବୟସୀ
ଉଲୁପୀ ନାହିଁଛି ଆଉ, ଯାଇଛି ସେ ଚାଲି !
ସ୍ଥାନେ ତାର ଆସିଅଛି ମନ୍ମଥ-ଲାଞ୍ଛିତା
ଦୀର୍ଣ୍ଣ-ହୃଦୟା ନତ୍ୟ-ପିପାସୀ ତରୁଣୀ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ହାୟ, ସେ ପିପାସା ସଖି, ଶାନ୍ତ କାହିଁ ତାର ?
ମନେ ହୁଏ ଯେବେ ମୋର ପ୍ରାଣ-ପ୍ରିୟତମେ,
ନିବିଡ଼ ଆଶ୍ଳେଷେ ଧରି ଉଡ଼ିଯାନ୍ତା କାହିଁ
ଅନନ୍ତ ବାରିଧି ପାରେ ଜନହୀନ ଦ୍ୱୀପେ—
ଶୋଇ ତହିଁ କେଉଁ ଏକ ତରଙ୍ଗିଣୀ କୂଳ—
ଶୈବାଳ କୋମଳ ଶେଯେ, କୁଞ୍ଜଗୁମ୍ଫା ତଳେ,
ଅଧରେ ଅଧର ରଖି, ଯୁଗ ଯୁଗାନ୍ତର
କଟାନ୍ତ ଅବାଧ ସୁଖେ—ତେବେ ବା ସଜନ,
ମେଣ୍ଟନ୍ତା ପ୍ରାଣର ଏଇ ନିବିଡ଼ ପିପାସା !

କୋଳାହଳମୟ ଏହି ମହା ରାଜପୁରୀ,
ଶତ ଶତ ଦାସଦାସୀ କୁତୂହଳୀ ଦୃଷ୍ଟି
ପଛେ ପଛେ ଅଛୁ ଲଗି—କି ବୁଝନ୍ତି ସେ ଲୋ
ପରାଣେ ପ୍ରଣୟ-ମୂଲ୍ୟ ? ଅସଂଖ୍ୟ ଜଞ୍ଜାଳେ
କେତେ ଦଣ୍ଡ ହୁଏ ଦେଖା ପ୍ରିୟ ସଙ୍ଗେ ମୋର ?
ଏଥେ କି ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା ମଣୁ ଆଚମ୍ବିତ ?
ନୂତନ ପ୍ରଣୟେ ସଖି ମଦନ ଦେବତା
ମନୋରଥୁଁ ଖର ବେଗେ ବାଣ ଛୁଡ଼େ ତାର ।
ସେ କାଳେ ପ୍ରିୟ ଲୋ ଯଦ ନାହିଁ ଥାଏ ପାଶେ,
ତାର ଦୃଢ଼ ଭୁଜଦଣ୍ଡେ ଆଶ୍ଳେଷି ଏ ଗ୍ରୀବା
ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ହୁଏ ମୋର କଳ୍ପଯୁଗ ସମ,
ଅଗ୍ନିଗିରି ସମ ବୁକୁ ବେଦନା ଉଭସେ
ଇଚ୍ଛଇ ପଞ୍ଜର ଫାଟି ଆସିବ ବାହାର !
ସେଇ ଦୃଷ୍ଟି ଲଭ ବନ୍ଧୁ କେତେ ଧନ ଆହା,
ଭୋଗୁ ଛୁ ଉଲୁପୀ ଏଇ ଅବ୍ୟକ୍ତ ବେଦନା

Digitized by srujan ka@gmail.com

କ ଜାଣିବୁ ତୁହ୍ମେ ସଖି, ଅନ୍ତରହିଁ ଜାଣେ ।

ମନେ ଅଛି ମୋର ସେହି ମଧୁର ପ୍ରଭାତ,
ପିତାଦେଶେ ଗଲି ଯେବେ ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ମନ୍ଦିରେ,
ଏକାକିନୀ ବୀଣା ସହ ଗାଇବାକୁ ଗୀତ ।
ସରମ-ମନ୍ଥର ପଦେ ମନ୍ଦିରେ ପ୍ରବେଶୁଁ,
ପ୍ରତେ ହେଲା ଯେହ୍ନେ ସଖି ହୋମ ଅଗ୍ନି-ଶିଖା
ଜଳୁଛି ନିର୍ଧୂମ ତେଜେ—ହେମ-ଗୌର ବପୁ
ବସିଛନ୍ତି ମଣିପୀଠେ ମଧ୍ୟମ ପାଣ୍ଡବ
କନକ ଜଳଦ ପରେ ରବି-ବିମ୍ବ, ସେ କି !
କେଶଗ୍ରି ବନ୍ଧନ ଟାଣି — ସେ ପେଶି-ପେଶଳ
ଭୁଜଦଣ୍ଡ ଦୁଇ ଲମ୍ବି ଚୁମ୍ବିଛି ଭୂତଳ,
କୁଞ୍ଚିତ-ଚିକ୍‌କଣ-କୃଷ୍ଣ ଘନ କେଶରାଜି
ପଡ଼ିଛି କନକ ସ୍କନ୍ଧେ – ସାମ୍ୟ ନାହିଁ ନଭେ,
ସମାବେଶ ସେ କି ଅବା କୃଷ୍ଣ ଜଳଦର ।
ସୁଗୋଲ ସୁନ୍ଦର ମୁଖ, ଉନ୍ନତ ଲଲାଟ
ଉନ୍ନତ ସୁଠାମ ନାସା, ପୃଥୁଳ ଅଧର
ସୁଦୃଢ଼ ଚିବୁକ ଖଣ୍ଡ, ସୁବଳିତ ଗ୍ରୀବା,
ହେମ ଘନ ସମ ବକ୍ଷେ ଚନ୍ଦନ ପ୍ରଲେପ
—ଶୁଭ୍ର ଶିବ ଭାଲେ ସେ କି ଚନ୍ଦ୍ରକାର ଛଟା —
ଆକୁଳ ମନ୍ଦିର ତାଙ୍କ ଶରୀର ସୁବାସେ !

ପ୍ରଣମି ଆନନ୍ଦ ମୁଖେ ଚରଣେ ତାଙ୍କର,
ଘୁଞ୍ଚି ଦୂରେ ଲଜ୍ଜାଭରେ, ସ୍ଫଟିକ ପଥାଣେ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପଦ ନଖ ଘଷି ଧୀରେ, ମୌନେ ହେଉଁ ଠିଆ
ଭାବିଲେ ସସ୍ମିତେ ଘାର—'ଠିଆ ଯେ ରହିଲ !
ଅଳଂକୃତ କର ଏଇ ପଦ୍ମରାଗ ପୀଠେ
ଆପଣା ଦେହ ପୁଷ୍ପେ; ରଖ ବୀଣା ସେଥି
ଗାଅ ଯଦ ହୁଏ ଇଚ୍ଛା, ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ଯଦ
ଷତ ନାହିଁ କିଛି କେମା; ବିପଞ୍ଚିର ତାର
କୋମଳ ଅଙ୍ଗୁଳି-ଘାତ-ସୁଖ ନାହିଁ ପାଇ
ମରୁ ଆଜ ମୌନ ଦୁଃଖେ; ସରମ-ଶଂକିତ—
ଚରଣ-ବଳୟ ନାଦେ ପାଇଛି ସୁନ୍ଦରୀ ।
ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗୀତ ସ୍ୱାଦ !'—ମରଣରୁ ବଳି
ଲାଗିଲା ସେ କାଳ ମତେ ସନ୍ତ୍ରମ-ବ୍ୟଥିତ,
ପ୍ରଶଂସାର ଗୁରୁ ଲଜ୍ଜା ମସ୍ତକରେ ଥୋଇ
ଚଳି ମୁଁ ନ ପାରି ତଳେ, ପଡ଼ି ମୁଁ ବସିଲି
ସେଇ ସ୍ଥାନେ, ବୀଣାଖଣ୍ଡି ଥୋଇ କୋଳେ ମୋର
ନୟନ ରଖି ଗୋ ସେଇ ସ୍ଫଟିକିତ ଭୂମେ !
ତାଙ୍କ ଗୁରୁ ଅନୁରୋଧେ ବସିଲି ମୁଁ ଥରେ
ଗାଇବାକୁ କଣ୍ଠେକେ, ବାଇବାକୁ ବୀଣା—
ନ ଫିଟିଲା କଣ୍ଠସ୍ୱର, ବୀଣାଦଣ୍ଡ ସଖି
କରଇ ଆପ୍ଲୁତ ନାହିଁ ମାନିଲା ସେଦିନ ।
ଆହୁର ସରମେ ମୋର ମୁଖ ହେଲା ପୋତ
ପଳାୟନ ଅବସର ଖୋଜିଲି ଆକୁଳେ ।

ସେ ହେଲା ପ୍ରଥମ ଦେଖା, ପ୍ରାରମ୍ଭ ଆଳାପ ।
ଜାଣି କି ଥିଲି ମୁଁ ସଖି, ସନ୍ତ୍ରମ-କୁଣ୍ଠିତ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବ୍ୟବହାର ସ୍ନେହ ହେବ ଯବେ ପରିଣତ
ପରିହାସ-ରସ-ହାସ-ମୁଖର ପ୍ରଣୟେ ?
ଆଖି ଆଖି ମେଳେ ସଖି ପ୍ରଣୟର ବୀଜ,
ଉପ୍ତ କରି ମନୋଭବ ଘନ ଶରଘାତେ
ଫୁଟାଇଲା ସ୍ନେହ ଦନ୍ତେ ଅଙ୍କୁର ତାହାର,
ମୁଗ୍ଧ ସହବାସ-ଜଳ-ସେକେ ସେ ଅଙ୍କୁର
ପରିଣତ ଆଜ ସଖି ଘନ କୁଞ୍ଜ ଗୃହେ
ଯାର ମଧୁଚ୍ଛାୟା ତଳେ ଆଜ ମୁଁ ସଜନୀ
ଇଚ୍ଛଇ ଯାପିବ ମୋର ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତର
ଏହି ପ୍ରିୟ କଣ୍ଠ ଧରି; ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ମମ
ଆଉ କିଛି, ଯାହା ଲାଗି ବ୍ୟାକୁଳ ଜନତା ।

କିବା ଲୋ ମଧୁର ପ୍ରେମ ! ପ୍ରଥମେ ଯେ ଦିନ
ଚୁମ୍ବିଲେ ପ୍ରିୟ ମୋ' ଗଣ୍ଡ, ପ୍ରଶଂସି ମୋହରେ,
ଜାଣିଲି ପ୍ରଥମେ ମୁହିଁ, କିବା ସୁଖ ଅଛି
ଏ ଦେହର ରନ୍ଧ୍ରେ ରନ୍ଧ୍ରେ, ଶୋଣିତେ ଶୋଣିତେ !
ଥରିଲା ସର୍ବାଙ୍ଗ ମୋର, ନୂଆ ରସ ପାନେ
ରୋମାଞ୍ଚେ ପୂରିଲା ତନୁ, ନୟନର ପତା
ସେ ଗଭୀର ସୁଖ-ଭରେ ଆସିଲା ଆନମି ।
ତାପରେ ଲୋ, ଦିନୁ ଦିନ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ପ୍ରଣୟ,
ରସୋଚ୍ଛଳ ଆକର୍ଷଣ ଆନ ଆନ ଲାଗି,
ନିତ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା ତୋଷିବାରେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କରେ,
ଅବାରିତ ଯତ୍ନ, କିଏ ବଳିବ ଦେବାରେ
ଆପଣାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯାହା ଆନ ପଦତଳେ,

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବିରହେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ବ୍ୟଥା, ଅବ୍ୟକ୍ତ ଆନନ୍ଦ—
ମିଳନେ, ସମର୍ପିବାର ନିଖିଳ ହୃଦୟ
ଗୋଟିଏ ଚୁମ୍ବନେ—ତାହା ବର୍ଣ୍ଣିବି କେମନ୍ତେ,
ପରାଜିତ ଭାଷା ତହିଁ !

ସେହିଦିନୁ ଜୀବନେ ମୋର ନୂତନ ସଂସାର,
ସେ ଘର ପୁରୁଷ ଏବେ ପ୍ରିୟତମ ମମ—
ପିତାମାତା, ଜ୍ଞାତିବନ୍ଧୁ କାହାରେ ଏ ପ୍ରାଣେ
ଦେଇନି ଏମନ୍ତ ସ୍ନେହ, ନିବିଡ଼, ଗଭୀର ।
ତରୁଣୀ ତରଳ ମନ ଇଚ୍ଛେ ହାତ ଧରି —
ରଚିବ କନ୍ଦୁକ କ୍ରୀଡ଼ା ପରାଣ ତାଙ୍କର
ନିଶିଦିନ, ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ପୁଷ୍ପ ସମ ପୁଣି
ଧରି ତାଙ୍କୁ ନାସା ପାଶେ ଆଘ୍ରାଣିବି ବସି
ସମୟର ଶେଷ ଯାଏ, କେବେ ବା ଇଚ୍ଛଇ,
ପ୍ରାଣ ମୋର ଦେଇ ତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପହାର,
ପୂଜିବି ସେ ଦେବତାଙ୍କ ଚରଣ-କମଳ ।
ଭାବଇ ଯେବେ ଲୋ ସଖି ବିରହର କଥା—
ବର୍ଷ ଅନ୍ତେ ଆର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର ଫେରିବା ସ୍ୱପଥେ,
ପ୍ରାଣ ମୋର ଥରି ଆସେ, ନ ପାରଇ ଭାବି
କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବି କାଳ, ବିରହ ବିଧୂର !
ଏବେ ତ ସଜନୀ ଖାଲି ଧ୍ୟାୟି ତାଙ୍କୁ ମନେ,
କଟେ ମୋର ନିଶିଦିବା—ଦଣ୍ଡେ କ୍ଷଣେ ହେଲେ,
ମନରୁ ଅନ୍ତର ନାହିଁ ହେଉଛି ସେ ରୂପ ।
ଯହିଁ ଯାଏ, ଯହିଁ ବସେ, ମନେ ହୁଏ ପରା—

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆସିଲେ ମୋ ପ୍ରିୟ ପାଶେ, ଧରିଲେ ମୋ କର,
ଡାକିଲେ ମୋ ନାମ ଧୀରେ ଗଣ୍ଡେ ଓଷ୍ଠ ଦେଇ —
ଚମକି ମୁଁ ଉଠେ ଥରେ, ଚମକି ମୁଁ ଦେଖେ,
ସେ ଖାଲି ଜାଗ୍ରତ-ସ୍ୱପ୍ନ, ପ୍ରଣୟ-ବିକାର ।
ବିଚ୍ଛେଦ ହୁଏ ଯା କେତେ ଦଣ୍ଡ ଅବସରେ
ଯୁଗ ସମ ଲାଗେ ଭାବି, ଧାଏଁ ମନୋରଥ,
ଦେଖିବାକୁ ପ୍ରିୟ ମୁଖ ଆକୁଳ ଆଗ୍ରହେ ।
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଣୟ କହ ସଖି କୁଞ୍ଜରିକା,
କେମନ୍ତେ ବିଚ୍ଛେଦ-ବ୍ୟଥା ସହିବ ଜୀବନେ !

ଏ ନିବିଡ଼ ପ୍ରେମେ ସଖି ଉଠେ ଥରେ ଥରେ,
ଆଶଙ୍କାର କୃଷ୍ଣଗୁମ୍ଫା — ଭାବେ ମନେ ମନେ
କିମ୍ପାଇ ସଜଳ ବୋଲି ମରୀଚିକା ପଛେ
ଧାଇଁଛି ବାଳିକା ମୁହିଁ !— ବିରାଟ ଅର୍ଜୁନ
ହିଅନ୍ତି କି ସତେ ମତେ ପ୍ରାଣର ପ୍ରଣୟ ?
ଶୁଣିଛି ପୁରୁଷ ଜାତି —

ଆସେ କୁଞ୍ଜରିକା,

ଏ କିଏସେ ? ଯାଅ, ଯାଅ, ଯାଅ ଅପସରି
ଫେରି ଯେ ଆସିଲେ, ମୋର ପ୍ରାଣ ପ୍ରିୟତମ
କହୁ କହୁ ତାଙ୍କ କଥା"

ବୋଲୁଁ କୁଞ୍ଜରିକା

ଅପସରି ଗଲା ଧୀରେ ଏକ ଦ୍ୱାର ପଥେ,
ଆନ ପଥେ ପ୍ରବେଶିଲେ ଶୂରେନ୍ଦ୍ର ଗାଣ୍ଡିବୀ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ତ୍ରିବେଣୀ ଭାଷିଲେ ଧୀର – 'କ୍ଷମ ଜେମାମଣି,
ଦୋଷ ମୋର ନ କହ୍ନ ଯା ଗଲ ମୁଁ ପ୍ରଭାତେ ।
ସେଇ ଅପରାଧେ ଆଜ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ଦିନମାନ
ଚିତ୍ତ ମୋର, ପାରିଧିରେ ନ ଲାଗିଲା ମନ,
ଅଭିମାନ-ଅଭିରାମ ନେତ୍ର କୋକନଦ
ଚିତ୍ତେ ଉଠି କରାଇଲା ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ମତେ !'

— ବୋଲି, ଯାଇ ସେମା ପାଶେ କଣ୍ଠୁ ତାର ଭିଡ଼ି
ଆପଣାର ଦୃଢ଼ ସ୍କନ୍ଧ ପୃଥୁ ଭୁଜ ଦଣ୍ଡେ
ଓଠ ତାର କରେ ଟେକ ଚୁମ୍ବିଲେ ନିବଡ଼େ ।
ପୁଷ୍ପ ଯଥା ବୃନ୍ତକୋଳେ ସ୍ଥିରାଶ୍ରୟ ଜାଣି
ଆନନ୍ଦେ ରହଇ ଫୁଟି, ଉଲ୍ଲସି କୁମାରୀ
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବିଶାଳ କୋଳେ ରହିଲା ଆଉଜି
ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଖ ଲଗାଇ ନିବଡ଼େ
ପ୍ରଣୟୀର ବକ୍ଷଦେଶେ, ଆଘ୍ରାଣିଲା ସୁଖେ ।

— ୩ —

କହିଲା ସେ କୁଞ୍ଜରିକା –

"ଜାଣ ଜେମାମଣି,

ଆର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର ଯିବେ ଚାଲି ମାତ୍ର କେତେ ଦିନେ ?
ବାରମାସ ଥିଲା କଷ୍ଟ, ସେ ମଧୁର କାଳ
ପୂରିତ ଆସିଲା ଏବେ"—

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଉଲୂପୀ କୁମାରୀ

ଦୂରବନେ ଉଦାସୀନେ ରହିଁ ବାତାୟନେ,
ନ କହିଲ କିଛି କଥା—ତା' ଚୂର୍ଣ୍ଣ-କୁନ୍ତଳ
ଉଡ଼ୁଥିଲା ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବାୟୁ-ବିଧୂନିତ ।
ମୌନ ରହି କିଛି କାଳ ପୁଣି କୁଞ୍ଜରିକା
କହିଲା—"ଜେମା ଗୋ, ଏତେ ଭାବନା କପାଇଁ,
ନୃପତିରେ କହି ଘରେ ରଖାଅ ନା ଏଥି
ଆଉ କିଛି କାଳ; ସେ ତ ବନବାସୀ ଏବେ;
ଯଥା ଇଚ୍ଛା ରହିବେ ସେ । କପାଁ ରାଜତନୁ
କଷଣ ଲଭିବ ଭ୍ରମି କାନନ କାନ୍ତାରେ
ଏହିଠାରେ ରହି କଟୁ ବନବାସ କାଳ ।"
ତଥାପି ଉତ୍ତର ନାହିଁ ରାଜ-ନନ୍ଦିମାର—
ତୂଷ୍ଣୀ ରହି ସେ ତରୁଣୀ ନ ଶୁଣିଲା ପର
ଦେଖୁଥାଇ ଦୂରନଭେ ବିହଗ-ବିହଗୀ
ଯାଉଥିଲେ ମିଳି କେଉଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମେଘ ତଳେ ।

ରହିଲେ ମଉନେ ଦୁହେଁ ଆଉ କିଛି କାଳ,
ପୁଣି କହେ କୁଞ୍ଜରିକା—
"କେଉଁ ସୁପୁରୁଷ
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଶୂରେନ୍ଦ୍ର ସତେ ! ବିଦିତେ ଭୁବନେ
ଦ୍ୱିତୀୟ ତ ନାହିଁ କେହି, ଇନ୍ଦ୍ର ପୁଣି ପଶେ
ବିପଦ ପଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କ ଧନୁର ଶରଣ;
ତଥାପି ବିନୟେ ସେ ଅବନତ ସଦା,
ଫଳଭରା ଚୂତ ସମ । ହସ-ହସ ବାଣୀ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଶୁଣିଲେ ପରାଣ ହୁଏ, ସ୍ନେହେ କଣା ଜନ ।
କି ସୁନ୍ଦର ସୌମ୍ୟ ତନୁ ! ଆର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ରେ ଦେଖି,
ପ୍ରଥମେ ଜାଣିଲି, ବୋଲି ସୁନ୍ଦର କାହାରେ ।
ଥିଲେ ଯେତେ ଜନ ଏଥି, ଏ କ୍ଷୁଦ୍ରନଗର
ଉଠୁଥିଲା ନିତ୍ୟ ପୂରି ତାଙ୍କ ଯଶୋଗାନେ,
ଚାହିଁ ରହୁଥିଲେ ଗୃହେ ପୁର-ନାରୀ ନିତି
ପାରିଧି-ବାହୁଡ଼ା ତାଙ୍କ ଦରଶନ ପାଇଁ ।
ଯିବେ ଚାଲି, ଅନ୍ଧକାର ହେବ ନାଗଦେଶ
ଆଶା ଗଲେ ଚିତ୍ତ ସମ । ନଜେ ଜେମାମଣି
କହନା ରହିବେ ତାଙ୍କୁ—"

ତଥାପି ଉଲୁପୀ

ନ କହିଣ କଥା କିଛି, କେଶେ ଆପଣାର
ବୁଲାଇଲା କରାଙ୍ଗୁଳି—ଚାରୁ ପଦ-ନଖେ
ଅକାରଣେ ଭୂମି ପରେ କାଟୁଥାଇ ରେଖା ।
ଶଙ୍କିତ ସେ କୁଞ୍ଜରିକା ଜେମା ଆଚରଣେ
ଉଲୁପୀର ମୁଖେ ଖାଲି ଚାହିଁଲା ଉଦାସେ,
କହିବାକୁ ଆଉ କିଛି ନ ହେଲା ସାହସ ।
ବହୁକ୍ଷଣ ପରେ କିବା ଚିନ୍ତେ ଭାବି ଜେମା
କହିଲା ସେ ସଖୀ ମୁଖେ ଅନାଇ ଉଦାସେ—
"କୁଞ୍ଜରିକା, ମନେ କିଛି ନ ଧରିବୁ ସଖି !
ଯାଅ ତୁହି ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟେ ଛାଡ଼ି ମୋତେ ଏଥି
ମନେ ମୋର ସୁଖ ନାହିଁ—-ଦେହ ଲାଗେ ଭାରି,
ନିଦ୍ରା ଯାଏ କିଛି କ୍ଷଣ —"

Digitized by srujan ka@gmail.com

"କହନା ସେ କଥା
ବାର ବାର ଜିଜ୍ଞାସା ମୁଁ କରି ଅଲକ୍ଷଣୀ
ବ୍ୟଥିତ କରିଲି କାହିଁ । କର ଗୋ ଶୟନ
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ କୁଶଳ ହେଉ, ଯାଏ ମୁହିଁ ଚାଲି—
ବୋଲି କୁଞ୍ଜରିକା ଧୀରେ ବାହାରିଲି ଗୃହୁଁ ।
ସରଳା କିଶୋରୀ ସେ ଯେ, ଜାଣିବ ସେ କିପାଁ
ହୃଦୟେ କି ବ୍ୟଥା ଲାଗେ, ଉଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରଣୟ
ସହସା ପାଇଲେ ବାଧା, ଧମନୀ-ଶୋଣିତ
କେମନ୍ତେ ବନାଗ୍ନି ସମ ଅପେ ଜଳି ଉଠି
ଆପଣାରେ କରେ ଭସ୍ମ, ପ୍ରଣୟ-ମନ୍ଦିରେ
ଆକୁଳିତ ଅଶ୍ରୁ ଢେଳି କେତେ ପ୍ରାଣବଧୂ
ମରୁଗୃହୀ ପାନ୍ଥ ସମ କରେ ହାହାକାର ।

କୁଞ୍ଜରିକା ଗଲା ଚାଲି, ସେ ନାଗନନ୍ଦିନୀ
କର-କୋକନଦେ ରଖି ବଦନ-କମଳ
ବଛୁରିତ କଲା ଧୀରେ ବଦନ ଗୃହାଣୀ
ବାତାୟନ ଭେଦି ଦୂର ବନ୍ଧ୍ୟ ବନାନୀରେ ।
ଶୀତଳ ହେମନ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆସୁଥିଲା ମାଡ଼ି
ଧୀରେ ଧୀରେ ଜଳସ୍ଥଳେ, ଅସ୍ତରବି ବାଗ
ଖସୁଥିଲା ପୂର୍ବୁଁ ଧୀରେ ଦେଖାଇ କ୍ରମଶଃ
କ୍ରମ ମଳିଭୂତ ଦେହ ପ୍ରାଚୀ ଦିଗଗଜର ।
ବନସ୍ପତି ପ୍ରତି ପତ୍ରେ ଆଲୋକ ଅନ୍ଧାର
ଦୁଇ ପାଶୁ ଆଣି ମୁଖ ପତ୍ର ଧାରେ ଧାରେ
ଦେଉଥିଲେ ପରସ୍ପରେ ବିଦାୟ ଚୁମ୍ବନ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

କମ୍ପିତ ବସନାଞ୍ଚଳ ସମ ପ୍ରଦୋଷର
ହେମ-କାନ୍ତ ପକ୍ୱଶାଳି କେଦାରେ କେଦାରେ
କମ୍ପୁଥିଲା ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ, ପ୍ରଦୋଷ ବିହଗ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-କରେ ରଞ୍ଜି ପକ୍ଷ, ଯାଉଥିଲେ ଉଡ଼ି
ଆକୁଳେ କୁଳାୟମୁଖେ । ବିଷର୍ଣ୍ଣ ଉଲୁପୀ
କହିଲା ଉଦାସେ ଚାହିଁ—"ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମ,
ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମ, କେତେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଅଛି ଯାଇ"—
ଆଉ ସେ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନାସାପୁଟ
ଥରିଲା ନିଃଶ୍ୱାସ ବେଗେ, କନକକପୋଳ

ପାଟଳ ହୋଇଲା ଦୁଃଖେ—ବନ୍ଧୁର ଉରଜ
ସହସା ପୀବର ହେଲା ଉକ୍ତ ତପ୍ତଶ୍ୱାସେ ।
ଏକାଳେ ଦେଖିଲା ଜେମା ଶାନ୍ତ ନଭ ବାହି
ଯାଉଥିଲେ ଉଡ଼ି ଏକ ବିହଗଦମ୍ପତି
ସୁଦୂର ବନାଭି ବେଗେ—ତାଙ୍କ କଳରବେ
ମୁଖରିତ ହେଉଥିଲା ଗଗନ-ସରଣୀ ।

ଏକ ପକ୍ଷ ପଛେ ରହେ, ଆନ ତାକୁ ଆଗୁ
ଡାକଇ ଲଳିତ କଣ୍ଠେ; ସମଗତି ହେଲେ
ପରସ୍ପର ପକ୍ଷ ବାଜେ ଅଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟର,
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ-ଅଧଃ, ଆଗ-ପଛ, ବାମ-ବାମେତରେ
ଭଙ୍ଗି ଗତି ନାନାଭ୍ରଗେ; ଯୁଗଳ ପ୍ରଣୟୀ
ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୀନ ହେଲେ ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ସମ
ଅନନ୍ତ ଆକାଶତଳେ । ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଜେମା,
ଆସନ୍ନ ବିରହ ସ୍ମରି, ନେତ୍ରୁ ମଲୋପମ
ବିସ୍ତାରିତ କଲା ଦଣ୍ଡେ, ଦୁଇ ନେତ୍ର-କୋଣେ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ନୀରକଣା ଘନ ପକ୍ଷ୍ମ ପରେ
ସହସା ଲଭିଲା ଜନ୍ମ ଶ୍ୟାମଦୂର୍ବାପରେ
ନିଶାନ୍ତ ଶିଶିର ସମ । ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ହିମେ

ବହୁ ବିନ୍ଦୁ ହେଲା ଧୀରେ ତରଳ-ହୀରକ
ପରି ସେ ଲୋତକ-ରେଖା, ଦୁଇ ଗଣ୍ଡ ବାହି
ସିକ୍ତ କଲା କର ଦୁଇ, ସ୍ଫୁରିଲା ଅଧର ।

କର-ପତ୍ରେ ମୁଛିନେଇ ଲୋତକ-ମୁକୁତା,
କହିଲା ସେ ତପ୍ତଶ୍ୱାସେ—"ସମ୍ବର ହୃଦୟ,
ସମ୍ବର ଏ ଅଶ୍ରୁରାଶି । ଦୀର୍ଘ ତ ଜୀବନ ।
ସମ୍ମୁଖେ ରହିଛି ପଡ଼ି ଅଗଣ ନିଶୀଥ
ସିକ୍ତ ହେବ ମୋ ଲୋତକେ, ଆଜୁଁ ଏ ବ୍ୟଥିତ
କି ଲାଭ ଆଣିବ ମତେ ? ବିରହ-ବ୍ୟାକୁଳ
ଅଜ୍ଞାତ ଅନ୍ଧାର ପଥେ ଦୁର୍ବଳ ବାଳିକା
ପଦ ସ୍ଖଳୁଁ, ବାରବାର ତିକ୍ତ ରିକ୍ତତାରେ
ବୁକୁ ତା ଫାଟି କି ଝଡ଼ି ନ ପଡ଼ିବ ଭୂମେ
ବିଞ୍ଚି ଦେଇ ଅସମ୍ଭାଳେ ପ୍ରଣୟ-ମୁକୁତା

ସଞ୍ଚିତ ତା ହୃଦ-ପୁଟେ ? କିଏ ସେ ସେକାଳେ
ପାଶେ ହୋଇ ଠିଆ ସ୍ନେହେ, ପୋଛି ନେତ୍ର-ନୀର
ବକ୍ଷେ ଭିଡ଼ି ବାହୁଯୁଗେ ଚୁମ୍ବି ନେବ ଶୋକ ?
ଯେ ଦୁଃଖ ଏ ଜୀବନରେ ନୁହେଁ ଶମିବାର,
ଉଚିତ ନୁହଇ ତାକୁ ଦେବାର ଇନ୍ଧନ
ବାରବାର ଅଶ୍ରୁ ଢାଳି । ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ
ରହୁ ସେ ଗୋ, ଦଗ୍ଧ କରି ଆପଣାରେ ଆପେ
ଅବଶେଷ ରଖି ମାତ୍ର ଭସ୍ମ ଆପଣାର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ତଥାପି କେମନ୍ତେ ମୁହିଁ ନବଯଉବନା
ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗ ଧରି ଏହି ରସାଳ ବୟସ,
ହୃଦୟେ ଧରି ଏ କ୍ଷୁଧା; ଅନ୍ତରେ ପିପାସା,
ମନରେ ପ୍ରଣୟ-ସ୍ୱପ୍ନ, ଶୋଣିତେ ସ୍ପନ୍ଦନ
ସମ୍ଭବ ଜୀବନ ଲାଗି ବିଚ୍ଛେଦ ପ୍ରିୟର ?
ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ଚଳିବେ ଏଥୁଁ—ସ୍ମରିଲେ ଏ କଥା
ବଜ୍ର ସମ ହାଣି ହୁଏ ଅବଳାର ବୁକେ ।
କେମନ୍ତେ ଭୁଲିବି ଯେଉଁ ପ୍ରଣୟ ବାସର
ଯାପିଲି ଏ ପ୍ରାସାଦରେ ପ୍ରଣୟୀ ସଙ୍ଗତେ
ରସୋଚ୍ଛଳ କରି ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦିନର
ତୀବ୍ର ପ୍ରେମମଦ ସେକେ ? କେମନ୍ତେ ଭୁଲିବି
ଏମନ୍ତ ହେମନ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟା—ଯେବେ ପ୍ରିୟ ମୋର
ପାଶ୍ୱରୁ ଫେରି ମୋତେ ଚମକିବା ଲାଗି
ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସି ପଛୁଁ ପଶ୍ଚାନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
—ଜାଣି ମୁଁ ନ ଜାଣି ରହେ ଅନାଇ ସୁଦୂରେ—
ପ୍ରିୟ ମୋର ଚକ୍ଷୁ ବୁଜ ପଚାରନ୍ତ—'କଏ'—!
କେମନ୍ତେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାସ୍ନାତ ଭୁଙ୍ଗ ବଡ଼ଭିରେ
ପାରି ମୁଁ ବାସକ-ଶଯ୍ୟା କପଟରେ ଶୋଇ
ଚେଇଁଥାଏ ପ୍ରିୟ ଲାଗି,—ପ୍ରିୟ ଆସି ପାଶେ
ନିଦ୍ରିତ ଜାଣିଣ ମତେ ଚୁମ୍ବନ୍ତ କପୋଳରେ,
ଉଠି ମୁଁ କପଟକ୍ରୋଧେ କରେ ତିରସ୍କାର ।
କେମନ୍ତେ ବୈଶାଖତପ୍ତ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ସେ ପ୍ରିୟ,
ଖୋଜି ଖୋଜି ଗୃହେ ଗୃହେ ମତେ ଅନୁସରି
ଆସନ୍ତ ଯହିଁ ମୁଁ ଥାଏଁ ସଖୀଜନ ମେଳେ—

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସଖିଜନେ ଯାନ୍ତୁ ଚଳି । ପଚାରିଲେ କେବେ
'କେମନ୍ତେ ଆସିଲ ଏଥି'—କହନ୍ତୁ ରସିକ
'ପୁଛନ୍ତୁ ପଛେ ପୁଷ୍ପ କେଉଁ ବନ ବନାନ୍ତରେ
ତା କି ନାହିଁ ଜାଣିପାରେ ବୁଭୁକ୍ଷୁ ଭ୍ରମର ?'—
ତାପରେ ବସିବେ ଧୀରେ ଶଯ୍ୟା-ପ୍ରାନ୍ତ ଧରି
ସାଉଁଳିବେ ଅକାରଣ ବାରଣ ନ ମାନି
ମୋର ତାପକ୍ଲାନ୍ତ ଦେହ; ପୋଛିଦେବେ ହାତେ
ବାରବାର ସ୍ୱେଦ-ସ୍ରୋତ ବକ୍ଷରୁ ସେନେହେ,
ବାନ୍ଧିଦେବେ ତାଳବୃନ୍ତେ କରୁ କରୁ ମନା—
ଏ କି ଗୋ ଯାସୋରଯାଏ ? ଆଉ ଅଙ୍ଗୁ ସିନା
ଶରଘାତ ଶମେ କାଳେ, ରହଇ ତ ବ୍ରଣ ?
ପ୍ରଣୟର ସ୍ମୃତି ପ୍ରାଣେ ରହି ସେହିପରି
ନିଃସଙ୍ଗ ନିଶୀଥେ ମମ କୋମଳ ଶୟନ
ନାହିଁ କି କରିବ ବାରବାର କଣ୍ଟକିତ ?
ଏହି ଗୃହ, ଏହି ବନ ଏହି ହ୍ରଦ-ତଟ
ପରିଚିତ ଏହି ସ୍ଥଳୀ—ପ୍ରିୟ ସଙ୍ଗ ହେତୁ
ନବ ଅର୍ଥ, ନବ ରୂପ ଧେନଲେ ମୋ ଲାଗି,—
ପ୍ରିୟ-ହୀନ ଜୀବନର ଦିବସ-ରଜନୀ
କେମନ୍ତେ କାଟିବି ପୁଣି, ଦେଖି ଏଇମାନେ ?
ଦ୍ରୁତପଦେ ଯହିଁ ତହିଁ ନେତ୍ର ମୋ ପଡ଼ିବ
ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ଉଠିବେ ନାଚି—ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଣୟ
ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ କରିବ ଅସହାୟ ମତେ ।
କେମନ୍ତେ ଚଞ୍ଚଳ ସେ ଯେ ! ପୁରୁଷ ନିଷ୍ଠୁର
ବୋଲି ଶୁଣିଥିଲି ଯାହା, ଦେଖିବାକୁ ହେଲା

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନିଜ ଅନୁଭବେ ମତେ । ମୋର ଏ ବେଦନା
ବୁଝିନ୍ତ ନ ସେ କି ପ୍ରାଣେ ? ହୃଦୟ-ବିଚ୍ଛେଦ
ଆଣୁଛି କି ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତେ ବିପ୍ଳବ ମୋ ପରି ?
ଭାବନ୍ତି କି ପାର୍ଥ, ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଏଥି
ଧରଣୀର ଏକ କୋଣେ, କେ ଏକ ବାଳିକା
ଲୋଟିବ ଧରଣୀତଳେ, ଡାକି ଡାକି ବୁକେ
ବାରମ୍ବାର ତାଙ୍କ ନାମ ? ପାଷାଣ-ପୁରୁଷ
ଶୁଣି କି ପାରିବେ ସେହି ବାଳିକା-ବିଳାପ,
ଦୂରେ ରହି ଗୌରବର ଉନ୍ନତ ଶିଖରେ
ଧନ୍ୟ ହୋଇ ଜନତାର ମୁଗ୍ଧ ବନ୍ଦାପନେ ?
କି ଭ୍ରମ କଲି ମୁଁ ସତେ ! କାହିଁକି ବିକଳି
ଏ ପ୍ରାଣ ଏପରି ଏକ ନିଷ୍ଠୁର ପୁରୁଷେ !

ନୀରବିଲା ତହୁଁ ଦଣ୍ଡେ ହୃଦୟ-ବ୍ୟଥିତା
ଛେଡ଼ି ଖର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ, ଭାବିଲା ସେ କନ୍ୟା
ନେତ୍ର ରଖି କରକରେ । ପ୍ରିୟର ଭର୍ତ୍ସନା
ଆଘାତ ଆଣୁଁ, ସେ ନିଜେ ଧିକ୍କାର ଦିଗରେ,
କହିଲା ତା କଥା ପୁଣି—
“କହିଁକି ବା ଛି ! ଛି !
ନିନ୍ଦୁଛି ପ୍ରିୟରେ ମୋର ! ପୁରୁଷ-ପୁଙ୍ଗବ
ସେ କିପାଁ ରହିବେ ବନ୍ଦୀ ମୋ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରଣୟେ ?
ନିବିଡ଼ ପ୍ରଣୟ ତାଙ୍କ ଭୋଗି ଏତେ ଆହା
କାହିଁକି ନିନ୍ଦିବି ଆଜି ? ପ୍ରଥମେ ଯେ ଦିନ
ଅର୍ପିଲି ଏ ପ୍ରାଣ ତାଙ୍କ ଚରଣଯୁଗଳେ,
ଜାଣିକି ନ ଥିଲି ମୁହିଁ, ଚିରଦିନ ଲାଗି

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ଲୁହନ୍ତ ମୋର ? ଅବଗୀର୍ଣ୍ଣ ସେ ଯେ
ଶମିବାକୁ ଧରାଭାର—ନାଶିବାକୁ ବ୍ୟଥା
ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ-ଅନ୍ତେଷିତ ଘନ ଜନତାର,
ସେ କପାଁ ରହିବେ ଏଥି ପ୍ରଣୟବିଳାସେ,
ଗୃହର ଏକ ଯୁବତୀର ଭୁଜ-ବିବନ୍ଧନେ ?
ମୋ ବେଣୀ-ବନ୍ଧନ ତେଜି ତାଙ୍କ ବୀର କର
ଗାଣ୍ଡୀବରେ ଗୁଣ ଯୋଖୁ, ସିନ୍ଦୂର ମୋ ଭାଲେ
ଲଗାଇବା ଲାଗି କ୍ଷିପ୍ର ନୋହୁ ସେ ଅଙ୍ଗୁଳି
ଦ୍ରୁତ ହେଉ ଶର ଲକ୍ଷେ, ଦୁଷ୍ଟ ବିନାଶନେ ।
କାନନକୁସୁମେ ଅଳି ଚୁମ୍ବେ ଅରେ ସିନା,
ଚାତକରେ ଜଳ ଦିଏ ବର୍ଷଣ ବାରିଦ
କେବଳ ପ୍ରାବୃଟେ ସିନା, ମୋର ଏ ଜୀବନେ
ପ୍ରଣୟର ହେଲା ଏବେ ଭୋଗ ସେଇପରି ।
ଏଇ କେତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଗଭୀର ପ୍ରଣୟ
ଅଖିଳ ଜୀବନେ ବ୍ୟାପି କରୁ ମଧୁମୟ ।
ମୋ ଲାଗି ଅର୍ଜୁନେ ଏଥି ବାନ୍ଧି ରଖି ପ୍ରେମେ
ତାଙ୍କର ବିଜୟ-ପଥେ ହେଲେ ମୁଁ କଣ୍ଟକ,
ସେ କି ହେବ ପ୍ରେମ ସତେ ? କୋଟିଏ ମୋ ପରି
ବିନାଶ ହୁଅନ୍ତୁ ପଛେ—ତାଙ୍କ ଭସ୍ମ ଘେନି
ପ୍ରିୟର ବିଜୟ-ପଥ ଗଢ଼ା ହେଉ କିନା !
ବିଚ୍ଛେଦ-ବିରହ-ବ୍ୟଥା ଆସୁ ଯେତେ ଯାହା
ସହିବି ସେସବୁ ମୌନେ ପ୍ରିୟ ଲାଗି ମୋର,
ତପସ୍ୟା ସେ ହେବ ମୋର ତାଙ୍କ ଯଶ ଲାଗି
ସସୀମ ବେଦନାନଳେ ଦହି ଏ ପରାଣ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଧୂମ ସମ ଜାଳଦେବ ଏ ଜୀବନ ମମ
ମୋ ପ୍ରିୟ ଗୌରବ ଲାଗି—ପ୍ରେମ ସେ କି ନୁହେ ?
ପ୍ରେମ କି କେବଳ ଭୋଗେ ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗ ମେଳେ,
ଅଧରୁ ଅଧର ପାନେ, ଶରୀର ଆଘ୍ରାଣେ,
ଏ ଦେହର ରସ ଭୋଜ୍ୟ ? ପ୍ରିୟଜନ ଲାଗି
ଜାଳିବା ଜାଗର ବସି ନିଶୀଥେ ନିଶୀଥେ,
ତେଜ ଧୀରେ ପ୍ରେମ-ଦୀପ-ନିଃସଙ୍ଗ କୁଟୀରେ
ଶୁଖାଇବା ନେଣ୍ଡୁ ନୀର, ଶୁକ୍ଳାଇବା କେଶ
ସେ କି ନୁହେଁ ପ୍ରେମ ସତେ ?

ଗର୍ବେ ଅଛୁ ଧରି

ପୁଣି ମୁଁ ପରମ ପ୍ରେମ୍ୟ ବୀଜ ତେଜୋମୟ
—ମୋ କରେ ମୋ ପ୍ରଣୟୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପହାର—
ନବୀନ ଜୀବନ-ବୃନ୍ତୁ ପ୍ରଣୟ-କୁସୁମ ।
ମୋର ଏ ତରୁଣୀ ବକ୍ଷ ତପ୍ତ ହୋଇଉଠେ
ଭାବିଲେ କେମନ୍ତେ ସେହି ନବ ସର୍ଜନାରେ
ଏ ବକ୍ଷର ରସ ଦେଇ କରିବ ଜୀବନ୍ତ ।
ସେହି ଦାନେ, ସେ ପାଳନେ, ସେହି ସ୍ପର୍ଶ-ସୁଖେ
ପ୍ରିୟର ସକଳ ସ୍ମୃତି ହୋଇ ରସ-ଘନ
ମୋର ପ୍ରତି ଲୋମେ ଲୋମେ ନିକି ସଞ୍ଚାରିବ
ଆନନ୍ଦ ବିଦ୍ୟୁତରେଖା ? ତରୁଣ-ଅର୍ଜୁନେ
ବକ୍ଷେ ଭିଡ଼ି ଅନ୍ଧ ସ୍ନେହେ ଲଭିବ ମୁଁ ନିକି
ପ୍ରବୀଣ ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ସ୍ନେହ, ପୁଣି ନୂଆ କରି !
ଅସ୍ତଗାମୀ ହେଲେ ଦେହୁଁ ଯୌବନ-ତପନ,
ଶାନ୍ତ ହେଲେ ଅନ୍ତରରୁ ପ୍ରଣୟ-ପିପାସା,

Digitized by srujan ka@gmail.com

କ୍ଳାନ୍ତ ହେଲେ ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗ ଅନଙ୍ଗବିଳାସ,
ଯୌବନ-ଦ୍ରବ୍ୟେ କି ହୁଏ ପ୍ରିୟ ବନ୍ଦାପନା ?
ଏହି ଯେଉଁ ରାଜୋଦ୍ୟାନ, ଏ କି କରେ ପୂଜା
ଏକପୁଷ୍ପେ ତପନରେ ସବ ଋତୁ ଧରି ?
ପ୍ରଭାତେ ସେ ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳି ସଜାଡ଼ି ଧରଣୀ
ବନ୍ଦଇ ତପନେ ଟେକ, ଗୋଧୂଳି ଲଗନେ

ପୂଜେ କି ସେ ସେହି ଭେନ ? ପ୍ରେମେ ସେହିପରି
ଏକସ୍ୱରେ ପୂଜାପୂଜ୍ୟ ନିଖିଳ ଜୀବନେ
କେମନ୍ତେ ଘଟିବ ପ୍ରିୟ-ପ୍ରଣୟିମା ମେଳେ ?
ଯୌବନ ବାଢ଼ିଲି ସିନା ପ୍ରିୟ ପଦତଟେ
ପୁଷ୍ପିତା ଏ ଦେହ-ଲତା, ସୁରଭି ବ୍ୟାକୁଳ;
ଝାଉଁଳି ଆସିବ ଯେବେ ପଲ୍ଲବ-ସୁମନ
ଏ ଅଙ୍ଗଲତାରୁ କ୍ରମେ, କି ଭେନ ପୂଜିବି
ନାଥ ମୁଁ ମୋ ପ୍ରିୟଜନେ ? ଜୀବନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ
ପ୍ରବୀଣ ସେ ବୀର-ପଦେ ଥୋଇଦେବି ଯେବେ
ତରୁଣ ଅର୍ଜୁନ ଏକ—ଶୌର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିମା—

ସେ କି ନାହିଁ ହେବ ମୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପହାର ?
ସେହି ହେଉ ତପ ମୋର । ଶୂନ୍ୟ ଏ ପ୍ରାସାଦେ,
ପ୍ରିୟହୀନ ଏ ଭୁବନେ, ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଧରି,
ନୟନ-ତରଳ-ବାଷ୍ପ ନେତେ ନେଇ ମାରି
କରିବି ତାଙ୍କର ପୂଜା । ଯାଆନ୍ତୁ ମୋ ପ୍ରିୟ,
ବିଦାୟର ଦଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ହେଉ ଜୟଶୀଳ;
ବାରଣ କରି ମୁଁ କପାଁ ହେବି ଅମଙ୍ଗଳ
ତାଙ୍କର ବିଜୟ ପଥେ—ଯାଆନ୍ତୁ ସେ ସୁଖେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନାଗ-ଚରିତ ତ ଏଣ୍ଟୁ—ପ୍ରିୟରେ ତାହାର
ପିନ୍ଧାଇ ମୁକୁଟ ଶିରେ, ଗଞ୍ଜାଇ ତୂଣୀର,
ବନ୍ଧାଇ କଠିନ ବର୍ମ କାନ୍ତ-ଶାନ୍ତ କରେ,
ନସ୍ଥଇ ତା ବୀରରକ୍ତ କଙ୍କଣ-ରୁଣିତେ
ପଠାଇବ ରଣଭୂମେ;—ତା ପରେ କୁଟୀରେ
ସଖୀତ୍ୱ-ପ୍ରଦୀପ ଜାଳି ପ୍ରିୟ-ଯଶ ଲାଗି
ପୂଜବ ତା ଇଷ୍ଟଦେବ ।

ତାହାହିଁ ମୁଁ କରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ରୂପଦେବତା

—୧—

ଶିଶିର ଅବଶେଷେ ଫଗୁଣେ ରାଣୀ-ବେଶେ
କେ ଦେଲା ଧରଣୀକି ପଠାଇ,
କା ମଧୁ-ଇଙ୍ଗିତେ ଜଡ଼ ଧରଣୀ-ପୀଠେ
କୁସୁମ-କଢ଼ି-ଦଳ ଫୁଟାଇ ।
କାହାର ପଦ ବାଜି ଫୁଟିଲା ଫୁଲ ଆଜି
ସକଳେ କଣ୍ଟକସ୍ଥ କାନନେ,
କୁହେଳି-ଧୂମ କାଟି ମାଳମା ଦେଲା ବାଢ଼ି
କର କାହାର ନଭ-ଆନନେ ।
ରସାଳ-ମଞ୍ଜରୀ ଚୁମ୍ବଇ ଗୁଞ୍ଜରି
ମଧୁପ, ମଧୁପାନ-ଅଧୀର;
ନବଢ଼-ପଲ୍ଲବେ ଲୁଚି, ଲଳିତ ରବେ
ମୁଖର ବନ କରେ କୋକିଳ ।
ଥରଇ ଘାସେ ଘାସେ ପ୍ରଣୟ କାର ଆଶେ,
ଧୂଳିରୁ ଉତ୍ସବ ଉଠଇ,
ଜୀବନେ ମତ୍ତତା, ହୃଦୟେ ମଧୁ-ବ୍ୟଥା,
ମାନସ ଆନ-ଆଶେ ଛୁଟଇ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆକାଶ ମୁଖରିତ ବନ୍ଦନ ଗୀତେ । ଶୀତ—
ମଳୟେ ମାଦକିତ ଆଳସ୍ୟ,
ମତ୍ତ ଦେହ ମନ, ମତ୍ତ ଏ ଭୁବନ
ଚିତ୍ତେ ଉତ୍ଥିତ ପ୍ରଳୟ ।

କେ ଦେଲା ଜଗତରେ ଜୀବନ-ମନ୍ତ୍ରରେ !
ରେଣୁରେ ରେଣୁ ରୂପ ଫୁଟିଲା,
କିଏ ସେ ରୂପ-ଦାମା କେଉଁ ଭୂପରେ ମାନ
ଭୁବନ-ଭବନରେ ଉଠିଲା ।

ତା ଭୁଜ-ଗାର ଖାଇ, ରୂପ ଏ ଥିଲା କାହିଁ
ଧରଣୀ ଜଡ଼ ଦେହେ ହସିଲା,
ପଉଷ ତୁଷାରିତ- ପ୍ରାଣେ ଅପରିଚିତ-
ଅନଳ ଧୀରେ ଧୀରେ ପଶିଲା ।

ତରୁଣୀ-ପଦତଳ ଶୋଣିତ-ଟଳମଳ,
କପୋଳେ ଫୁଟେ ଆଜି ପଲାଶ,
ଦକ୍ଷିଣ ବାତାୟନ ମେଲି କରୁଁ ଶୟନ
ହୃଦୟେ ପାଏ କି ସେ ପରାସ !

ଦେହରେ ଦେଲା ଛବି, ସେ ରୂପ-ଦାମା କବି
ହୃଦୟେ, ମାଦକିମା ବେଦନା
ଅଳସ, ଶୋଣିତରେ; ତନ୍ଦ୍ରା, ଚିତ୍ତରେ,
ସକଳ ପ୍ରାଣେ ନବ-ଯାଚନା ।

ଗଗନେ, ଜଳେ, ଥଳେ ଲୁଚି ସେ କାହିଁ ଚଳେ
ଦେଖେ ତ ନାହିଁ କାହିଁ ନୟନ,
ତାର ବସନ୍ତ ରଥ ଚଳଇ କେଉଁ ପଥ ?
ନିଖିଳ ଭବ କି ତା ଅୟନ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୨—

ରୂପର ଦେବତା ସେ ସୁଜନ-ସୁଖ-ଆଶେ
ଅବନୀ-ବନଚାରେ ସାଜଇ;
ଦେହରେ ରୂପ ରଚ ମଧୁ-ସୁଷମା ଖଚ
ତହିଁ ଅଦେହ ଦେବ ଗଜଇ ।

ମଦନ ନାମ ତାର, ତାହାର ଭୂକ-ଗାର
କୁସୁମ ଓଠେ ହାସ ଶିଖାଏ,
ଭରଣ ରୂପ ରସେ ପ୍ରୀତି-ରଭସ ବଶେ
ତରୁଣୀ-ବୁକୁ ସେହ୍ନ ବଢାଏ ।

କେ କାର ପକ୍ଷେ ସେ ବର୍ଣ୍ଣ-ବହ୍ନ ଲେଶେ
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଏତେ ମଧୁ କରଇ,
କୋକିଳ-କଣ୍ଠରେ ତା ଯୋଗୁଁ ସୁଧା ଝରେ,
ତା ଯୋଗୁଁ ଲତା ଫୁଲ ଧରଇ ।

ବକୁଳ ପଛ ଧର ଜଳଦ ଧ୍ୱନ କର
ନଖିଳ ନଭ କପାଁ ଖୋଜଇ ?
ନଦୀର ନୀଳ-ବେଣୀ ନଖିଳ-ଦେହ ଘେନ
ସାଗର-କୋଳେ କପାଁ ହଜଇ ?

ତପନ-ତାପ ପାଇଁ କୁସୁମ ଗୁହ୍ନିଁଥାଇ
ଲଭିଲେ ହସିଉଠେ କପର ?
କୁମୁଦ, କୌମୁଦୀ ନ ପାଇ ଯାଏ ମୁଦ,
କମଳ, ରବି-କରେ ସେପର ।
ଏ ସବୁ କେ କରାଏ ? ଏ ମାୟା କେ ଲଗାଏ ?
ବସ୍ତୁ ବସ୍ତୁରେ ପ୍ରଣୟ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପ୍ରଣୟ ଲାଗି ରୂପ ନାଶିଲେ ଅପରୂପ
ସରଜୁଅଛୁ ଶର ସମସ୍ତ ?
ରୂପର ଦେବତା ସେ ଭୁବନେ ପ୍ରୀତି-ପାଶେ
ଭିଡ଼ିବା ପାଇଁ ବୁଲେ ଭୁବନେ,
ତେଣୁ ରୂପର ମେଳା ଭୁବନେ କରେ ଖେଳା
ତେଣୁ ପ୍ରଣୟ ଲୀଳା ଜୀବନେ ।

— ୩ —

ମଦନ ଦେବରାଜ ଜଗତେ ଭଜେ ଆଜ
କୁସୁମ-ଧନୁ ଥୋଇ ଉରସେ,
ମଳୟ ରଥ ତାର ଚଳଇ ଅନିବାର,
ଧରଣୀ ଥରେ ତାର ପରଶେ ।
ଆକାଶ ଭରି ଉଡ଼େ ତାହାର ରଥ-ଚୂଡ଼େ
ମୀନ-କେତନ ତାର; ଅବନୀ
ତା ରଥ-ଚକ-ଧୂଳି ଶସ୍ୟରେ ନେଇ ତୋଳି
ହୋଇଛି ଆଜି ସୁନା-ବରଣୀ ।
କପୋତ କପୋତୀରେ ଡାକୁଛି ବନ-ଘରେ
ପୂଜିବା ଲାଗି ଏଇ ଦେବତା,
ହରିଣ-ଅଙ୍ଗନା ନାହିଁ କରୁଛି ମନା
ହରିଣ ତରୁଣର ମମତା ।
କପାଟ କାହିଁ ମେଲି ଫିଟାଇ କାଞ୍ଚୁଲି
ପ୍ରଣୟ-ତାପେ ନବକୁମାରୀ
ଡାକେ ସେ ଦେବତାରେ ନଇଁ ଆପଣା ଘରେ
ହେ ମାର, ରଖ ମୋତେ ନ ମାରି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ମନୋଜ ସେ ଦେବତା ବୁଝେ ମରମ-ବ୍ୟଥା
ଏକକୁ ଆନ ସାଥେ ମିଳାଏ,
ତା ଯୋଗୁଁ ଏ ଜଗତ ମଧୁର ଅବିରତ
ମରତେ ସୃଜନ ସେ କରାଏ ।
ସକଳ ଋତୁ ଧରି ଆସେ ସେ ଅଭିସରି
ରାଜାର ବେଶେ ଆସେ ଫଗୁଣେ,
ତା ଆଗମନେ ତେଣୁ ଝାଆଁଇ ପଥ-ରେଣୁ
ଜଡ଼େ ଜୀବନ ଫୁଟେ ତା ଗୁଣେ ।
ସେଇ ସେ ରୂପରାଜ ଜଗତେ ଭଜେ ଆଜ
କୁସୁମ ରୂପେ ଗୁଣ ରସାଇ
ଅବନୀ ଅବଳାର କରେଣ ଫୁଲହାର
ଘଟେଣ ନେବ ତାକୁ ବସାଇ ।
ତାହାର ବନ୍ଦନା ତରୁଣୀ ଅଙ୍ଗନା
କରଇ ସ୍ମିତ ହସି ଗୋପନେ,
ତରୁଣ ଦଳ ଦଳ ଅଧରେ ଝଳ ଝଳ
ତା ପୂଜା ଲାଗି କଲେ ଭୁବନେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବସନ୍ତୋତ୍ସବ

— ୧ —

ନବ ଆନନ୍ଦେ ଧରଣୀ ଆଜ ତ ମଗ୍ନରେ
ବସନ୍ତ-ଆଟ ବାଟେ ଆସି ଶୁଭ-ଲଗ୍ନରେ ।
ଧରଣୀ-ରମଣୀ ସଜାଇଛୁ ବେଣୀ ପୁଷ୍ପରେ,
ଅଳକା-ରେଖା ସେ ପଦେ ବରଚୁଛି ପୁଷ୍କରେ ।
ସିନ୍ଦୁର ରାକା-ଇନ୍ଦୁ ସମ ତା ମସ୍ତକେ
କିଂଶୁକ-ଫୁଲେ କରାଇଲା ଦେଖ ନ୍ୟସ୍ତ କେ ।
ପରିଚୟ ଆଉ ପରିଣୟ ହେବ ଏ କ୍ଷଣେ
କ୍ଷିତି-ଦେହ ଶୀତ୍‌କାର କରେ ପ୍ରୀତି ଲକ୍ଷଣେ ।
ଘାସେ ଘାସେ ଭାସେ ଅକଥିତ ନବ ଶୃଙ୍ଗାର
ଅରୁଣେ ଫୁଟଇ ଅଗଣିତ ପ୍ରୀତି ମନ୍ଦାର ।
ମୂକ-ଭାଷା ବୁଲୁ ଫୁଟି ଉଠେ, ଫୁଲେ ପଲ୍ଲବେ
ନିବେଦନ ସେହି ବେଦନାବନ୍ତର ବଲ୍ଲଭେ ।
ମୁଖର କୋକିଳ ଉଲ୍ଲାସେ ଘୋଷେ ଉତ୍ସବ
ଦିଶେ ଦିଶେ ଆଜ ମତ୍ତତାର କି ଉତ୍ସବ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୨—

କେ ଅଛ କିଶୋର-କିଶୋରୀ ଆସ ଗୋ ପ୍ରାନ୍ତରେ
ତୁମ ଲାଗି ସିନା ମଳୟ ବାହାରେ, ଅନ୍ତରେ ?
ମିଶିବ ନାହିଁ କି ଚୈତ୍ର-ଜୈତ୍ର-ଯାତ୍ରାରେ,
ଭୋଗିବନି ପ୍ରାଣେ ବସନ୍ତ କିଛି ମାତ୍ରାରେ ?
ହାତ ଧରାଧରି, ଗାଅ ହେ ପ୍ରଣୟ-ବନ୍ଦନା,
କିଶୋରୀ-ହୃଦୟ ହୋଇ ଉଠୁ ଘନ-ସ୍ପନ୍ଦନା ।
କୁସୁମପରାଗେ ଉତ୍ସବ ରଚ ଉତ୍ସାହେ
ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନାହିଁ କର ହେ, କରିବ କୁତ୍ସା ଯେ ।
ଧରଣୀ ତୁମରି, ତୁମରି ମଳୟ-ସଙ୍ଗୀତ
ନିଜ ଅଧିକାର ନେବାକୁ ଥୁଆ ଯେ ଇଙ୍ଗିତ ?
ବସନ୍ତ ଆଜି ଡାକୁଛି ତୁମରେ ପ୍ରାନ୍ତରେ,
ଛିନ୍ନ କର ହେ ଜଞ୍ଜାଳୁ ନିଜ ଅନ୍ତରେ ।
ମଳୟ ସମାନ ମିଶିଯାଅ ଫୁଲ ସଙ୍ଗରେ,
ଉନ୍ମାଦେ ଜିଣ ମଦ୍ୟପ ବନ-ଭୃଙ୍ଗରେ ।
ଦିନକ ଲାଗିରେ ଆମୋଦେ ହଜାଅ ଚିତ୍ତ ହେ,
ରୁଦ୍ଧ-ରୁଗ୍ଣ ଜୀବନେ ସେ ମହା ବିତ୍ତ ହେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଘନ-ଶର୍ବରୀ

(ଗୁରୁ ଲଘୁ ନିୟମ ପାଳିବାକୁ ହେବ)

ଅମ୍ବୁଦାବୃତ ଅମ୍ବରାଙ୍ଗନ
ଲୁପ୍ତ-ତାରକ-ଯାମିନୀ
ସଘନ ବରଷଣ, ବଜ୍ର ରଣ ରଣ
ନୃତ୍ୟ-ଚଞ୍ଚଳ-ଦାମିନୀ ।
ଭେକ-ମୁଖରିତ ନିଖିଳ ପ୍ରାନ୍ତର
ବିଶ୍ୱ ଘନରସପ୍ଲାବିତ,
ଥରଇ କାନନ ଝରଇ ଶ୍ରାବଣ
ମାର୍ଗ ଭରି ଉଦ ଧାବିତ ।
ଇନ୍ଦ୍ର ଦିଗ୍‌ଗଜ ହସ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ
ପବନ ବହଇ ବତାସିଆ,
ଏ ଘନ ରଜନୀ କପରି ବଞ୍ଚଇ
ତରଳ-ବୁକୁ ପରବାସିଆ ।
ବିରହି-ତରୁଣୀର ସ୍ମୃତି କରତଇ
ଶୟନ ବିଷ ପରି ଲାଗଇ,
ମାନସିଂହର ନିବିଡ଼ ଅନ୍ତରେ
ପ୍ରଣୟ ଛଳ ଛଳ ଜାଗଇ ।

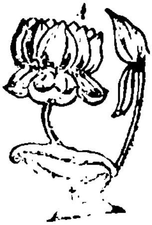

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବାପୁଜୀ

—୧—

ମସ୍ତକେ ମୋର ନିତ୍ୟ ପଡ଼ୁ ହେ
ବାପୁଜୀ, ତମର ଚରଣ ଧୂଳି
ଧନ୍ୟ ହେବ ଏ କ୍ଳାନ୍ତ ଅଙ୍ଗ,
ପୁଣ୍ୟେ ଯିବ ମୋ ପରାଣ ପୂରି ।
ଦେହ ଖାଲି ଯାର ସତ୍ୟ, ପୁଣ୍ୟ,
କରୁଣା, ମୈତ୍ରୀ, ସାଧନା ବନ୍ଧେ
ତାର ପଦରେଣୁ କେବଳ ପଥର
ହୀନ ମୃତ୍ତିକା ନୁହେଁ ତ ନୁହେଁ ।
ସେହି ରେଣୁ ପରଶେ ବକ୍ଷେ ମୋହର
ସତ୍ୟ-କୁସୁମ ଉଠିବ ଫୁଟି
ଯୁଗଯୁଗାନ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତ ଚିତ୍ତୁ
ମୋହର ପଲକେ ଯିବ ହେ ଛୁଟି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଇତିହାସେ ଯେହୁ ଜୈତ୍ର କେତନ
ଉଡ଼ାଇଲେ ନର-ରକ୍ତ ଢାଳ
ଆଜ ଅହିଂସ ତମର ବିଜୟେ
ହୃଦୟୁ ତାଙ୍କ ହୋଇବ ପାର ।

ତମ-ରଣଭୂମେ ନାହିଁ ଉଠେ କାହିଁ
କ୍ରନ୍ଦନ କୋଟି ଅବଳାମୁଖେ
ତଥାପି ହେ ବୀର ସମର ଜିଣିଛ;
ମୈତ୍ରୀ ଫୁଟାଇ ବଇରୀ-ବୁକେ ।

ବାର ବାର କରି ଜିଣିଲ ଯୁଦ୍ଧ,
ହାରିଲେ ସକଳ ଶତ୍ରୁ ତବ
ନଗ୍ନ କ୍ଷୁଦ୍ର ତପସ୍ୱି ହେ,
ଇତିହାସେ ପରା ଏ ଅଭିନବ ।

—୨—

ଦେଶେ ଦେଶେ ଯେତେ ଲାଞ୍ଛିତ ପଦ-
ଦଳିତ, ମଳିନ, ଅପମାନିତ
ତମ ଯୋଗୁଁ ବହୁ ଯୁଗ ପରେ ହେଲେ
ମହତ ତାଙ୍କ ଉନ୍ମୀଳିତ ।

ଆପଣା ଆଲୋକେ ଆଲୋକିତ ଆଜ,
ଥିଲେ ଯେହୁ ଚିର ଅନ୍ଧକାରେ
ଯୁଗ ଯୁଗ କ୍ଷତ ବୁକେ ଦେଲ ତମେ
ସାହସ, ବୋଧନେ ଅତ୍ୟାଗ୍ରୁରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନରଦେହ ହୀନ ମୃତ୍ତିକା ନୁହେଁ,
ନାରାୟଣ ତାର ଜୀବନ-ରସ
ମହା-ଚେତନାର ଅଂଶ ସେ ଏକ,
ବିକାଶ ପାଇଁକ ଶରୀର-ବଶ ।

ଖୋଲିଲେ କପାଟ ଉଠିବେ ଦେବତା,
ପରାଣ ଉଠିବ ପୁଣ୍ୟେ ପୂରି
ଅ-ମୃତ ସେତୁ, ଚିହ୍ନି ନଜରେ
ନ ଡରିବ କାର କମାଣ ଗୁଳି ।

ଏ ତତ୍ତ୍ୱ ଆଜ ଜଗତେ ବାପୁଜି,
ଶିଖାଇଲ ପୁଣି ନୂତନ କରି
ନତ-ଦଳିତର ଅନ୍ତରେ ଆଜି
ନୂତନ ଜୀବନ ଉଠଇ ଥରି ।

— ୩ —

ଯେ କଥା ଶୁଣାଅ ପୟଗମ୍ବର
ସେ ଯେ ସନାତନ ସତ୍ୟ ବାଣୀ
ମହାକାଳ ସ୍ରୋତେ ମାନବ ପାଇଁକି
ବିଧାତା ରଖିଛି ସେ ବାଣୀ ଟାଣି ।

ଧରା-ମାଟି ଲୋଭେ ନର ଭୁଲିଯାଏ
ନିତ୍ୟ କାଳର ସତ୍ୟ କଥା
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ତେଣୁ ବୁଦ୍ଧ, ରସୁଲ୍
ଆସି ଓଠ ଧରି ଉଠାଏ ମଥା ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବୁଦ୍ଧ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟ, କୃଷ୍ଣ, ନିମାଇ
ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଦେଲେ ଯାଚି ଯେ ଦାନ
ସେଇ ଆଚରଣ ପାଇଁ ତ ହେ ଯୋଗି
ତମ ଜୀବନର ଏ ଅଭିଯାନ ।

ମୁକ୍ତ ପୁରୁଷ ବନ୍ଧ ପାଇଁକି
ଲୁହା କାରାଗାରେ ବନ୍ଦୀ ହେଲ
ଲାଞ୍ଛିତ ପାଇଁ କୋମଳ ଅଙ୍ଗେ
ହସି ହସି ପଦ-ଆଘାତ ନେଲ ।

ସତ୍ୟ ଯେ କହେ ମୂର୍ଖେ ତାହାରେ
କ୍ରୁଶରେ ଚଢ଼ାଇ ମାରିବେ ଠେଲି
ନୂତନ-ଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ବାର ବାର କରି
ତମରି ଜୀବନେ ତାଇ ତ ହେଲି !

ବ୍ରାହ୍ମଣ ତମେ, ଉପବୀତ ତବ
ଅଯୁତ ପ୍ରାଣର ଗହନ ବ୍ୟଥା
ପୁରୁଷୋତ୍ତମ, ଜୀବନ ତମରି
ଭାରତ ଜାତିର ମରମ-କଥା ।

ଜୀବନ ପୋଡ଼ିଲ ବଜ୍ର ପରି ଋଷି,
ନେବାକୁ ଆମରି ଅନ୍ଧକାର,
କଠୋର ତପସେ ଜୀବନ କ୍ଷୟିଛ
ଦେବାକୁ ଧରାରେ ଗଙ୍ଗା-ଧାର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆଜି ଭଗୀରଥ, ତପସ୍ୟା ତବ
ଏତେ ଦିନ ପରେ ଧରିଛି ଫଳ
ପୂତ ଉର୍ବର ହେଉଅଛି ମାଟି
ଯହିଁ ଛୁଏଁ ତବ ଜୀବନ-ଜଳ ।

ମସ୍ତକେ ମୋର ପଡ଼ୁ ହେ ବାପୁଜି,
ତମର ଚରଣ-ସଲିଳ-କଣ
ଧନ୍ୟ ହେବ ଏ କ୍ଳାନ୍ତ ଅଙ୍ଗ,
ପୁଣ୍ୟ ହୋଇ ପରାଣ, ମନ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଗାନ୍ଧିଜୀ

ସତ୍ୟ ସେ ପୂଜେ, ଶତ୍ରୁ ତାହାର ନାହିଁ,
ଅହରହ ସେ ଗୋ ଭାବୁଥାଏ ପରପାଇଁ ।

ଦୁଇହାତେ ଏକ କରିଲା ସେ ଆଜି ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପାରିଆ
ନିଷ୍ପାପ ତାର ଶୋଣିତ-ବିନ୍ଦୁ, ଅହିଂସ ତାର ସ୍ପୃହା ।
ଅଞ୍ଜଳି ଭରି ବିଷ ପାନ କଲା, ଧରାର ଦଳିତ ପାଇଁ
ସତ୍ୟ ସେ ପୂଜେ, ଶତ୍ରୁ ତାହାର ନାହିଁ ।

କ୍ଷୀଣ ଜୀବ ସେ ତ,   ଡରିଲା ନାହିଁ ସେ
କମାଣେ କି କହୁଥିଲେ,
ଶତ୍ରୁରେ ଦିଏ   ନିଜ ସନ୍ତାନ,
ହସି ପଶେ କାରାଗାରେ ।
ନିଜ ତପେ କରେ   ଶତ-ଶତ-ଯୁଗ
ଅନ୍ୟାୟ ଧରାଶାୟୀ,
ସତ୍ୟ ସେ ପୂଜେ, ଶତ୍ରୁ ତାହାର ନାହିଁ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଆସିଛୁ ସେ ଆଜ, ହିଂସା, ରକ୍ତ
କରୁଣାରେ ଦେବ ଧୋଇ,
ପର ପାଇଁ ଯେତେ ଜଞ୍ଜାଳ ନିଜ
ସମସ୍ତ ନିଏ ବୋହି;
ପରର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ,
ସୁଖ ତା ଜୀବନେ କାହିଁ ?
ସତ୍ୟ ସେ ପୂଜେ, ଶତ୍ରୁ ତାହାର ନାହିଁ ।

ଦେବତା ଆତ୍ମା ବନ୍ଦେ ସେ ତାହାର
କ୍ଷୀଣ ମାଟି ଅବୟବେ,
ପଦ୍ମ-ବିକାଶ ତେଣୁ ସିନା ତାର
ଚଲା-ପଥେ ସମ୍ଭବେ ?
ବୁଦ୍ଧ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଏକା ସେ କଣଲା,
ଗୁଣ୍ଡଙ୍କୁ କଲା ଭାଇ,
ସତ୍ୟ ସେ ପୂଜେ, ଶତ୍ରୁ ତାହାର ନାହିଁ ।

ସେ ପଥେ ଯାଏ ସେ, ସେ ପଥେ କରଇ
କରୁଣା-କୁସୁମ ବୃଷ୍ଟି
ବ୍ୟଭିଚାର, ପାପ, ଅନାଚାରୁ ସେ ଗୋ
କରେ ସତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି,
ସମାଜରେ ନୂଆ କଳେବର ଦିଏ,
ତୁଳନା ତାହାର କାହିଁ ?.
ସତ୍ୟ ସେ ପୂଜେ, ଶତ୍ରୁ ତାହାର ନାହିଁ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଶିଶୁ, ନର, ନାରୀ **ପାଗଳ** ତୋ **ପାଇଁ**
କାରାଗାର ନେଲେ ବର
ରୁକ୍ଷ ପଥରେ, କଟିଲେ ଯାହା।
ଖଦଡ଼ ପରିହର,
କମାଣେ ଭେଟିଲେ **ଛଣ୍ଡିକା** ଯାଁକୁ
ଥିଲ କଣ୍ଟୁଆଳ ଛାଇ,
ସତ୍ୟ ସେ ପୂଜେ, ଶସ୍ତ୍ର ତାହାର ନାହିଁ ।

ଯାହା ସେ କରଇ କରେ **ନିବେଦନ**
ଭଗବାନ-ପାଦତଳେ
ମଥା ଖାଲି ନତ ହୋଇ **ଆସେ** ତାର
ଗଭୀର ନମସ୍କାରେ,
ଧନ୍ୟ ତେଣୁ ଏ କ**ବିର** ଲେଖନୀ
ମହିମା ତାହାର ଗାଇ,
ସତ୍ୟ ସେ ପୂଜେ, ଶସ୍ତ୍ର ତାହାର ନାହିଁ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ପଲ୍ଲି-ସନ୍ଧ୍ୟା

— ୧ —

ଗରୁଆ ଧରି ହାତେ, ତରୁଣୀ ଘାଟେ ଚଳେ
ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ବୋଲି ତ୍ୱରିତେ ପଦ ପଡ଼େ ।

ଚପଳ ପଦ-ପାତେ, ଅଧୀରେ ବାଜେ ବଳା
ମାନେ ନା ତରୁଣୀ ସେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ପରା !

କନକ-ରଙ୍ଗ କରେ ବଦନ ଢଣେ ଝଳ
ସରମେ ଗୃଳେ ନାଶ ନୟନ ନତ କରି ।

ଓଢ଼ଣା କେଶୁଁ ଖସି ଚରମେ ଅଛି ପଡ଼ି
ସୁନାର ନୋଥ, ନାକେ ବେଳେକେ ଉଠେ ଥରି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଅବା ବୋଲି ସେ ଢଏ ଗୃହିଁ
ଚକିତେ ଦେଖେ ପଥେ ପୁରୁଷ ଅଛି କାହିଁ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସରମେ ମାଥେ ଆଣେ   ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ପୁଣି
ରସାଳ-ଡାଳେ କାଚ   ବାଜଇ ରୁଣଝୁଣି ।

ଡାଳର ଗଗ୍ରା କାଖେ   ଯତନେ ରଖି ନାରୀ
ଗଣ୍ଡକ ଖର କରେ,   ଆଣିବ ବୋଲି ବାରି ।

ଭେଟିଲ ପଥେ ଏବେ   ମିତଣୀ ଦଳ ଚାର
ଶିଥିଳ ଗତି, ଧରି   କାଖରେ ବାରି-ଭାର ।

କାଖରେ ବାରି ଧରି   ଶରୀର ପଡ଼େ ନଇଁ
ମୁଖର ପଥ ସାରା   ସକଳେ କଥା କହି ।

ଭାଷେ ସେ 'ଆଲୋ ଅପା,   ଡାକିଲୁ ନାହିଁ ମତେ
ସାଥୀ ମୁଁ ବୋଲି କାରେ   ଡାକିବ ଏ ଜଗତେ ?'

ରମଣୀ ଦଳୁଁ ଅପା   କହିଲା 'ଶୁଣ ନେତ
ଡାକିଲି କେତେ ଥରେ   ନ ହେଲୁ କାହିଁ ଭେଟ ।'

ଶୁଣି ସେ ନ ଶୁଣିଲା   ଚଳିଲା ଘରେ ନାରୀ
ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ପରା   ଆଣିବ ବୋଲି ବାରି ।

— ୨ —

କ୍ଳାନ୍ତ ପଦ ଟଳି   ପଗଡ଼ି ଭିଡ଼ି ଶିରେ
ସ୍କନ୍ଧେ ହଳ ଥୋଇ   କୃଷକ ଫେରେ ଧୀରେ ।

ଆଗରେ ଚାଲେ ଧୀରେ   ବଳଦ ଦୁଇ ଭାଇ
ଗଣ୍ଡକ, ଖର କରେ   ଯଷ୍ଟି ମୃଦୁ ଘାଇ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

କୃଷକ ପଛେ ଆସେ
ହମ୍ବା-ରଢ଼ି ଘନ,
ବାହୁଡ଼ା ଗୋରୁ ପଲ
ଜଣେ ଗ୍ରାମ-ତଳ ।

ଉଡ଼ଇ ଘନ ଧୂଳି
ଗୋପାଳ ଶିଶୁ ଗାଏ
ଶତ ସେ ଖୁରା-ଘାତେ
ଗୀତ ତା ସାଥୀ ସାଥେ ।

ଦାଣ୍ଡେ ଯେତେ ଶିଶୁ
ଗୃହୀ-ଗୃହିଣୀ ସାଜି
ଧୂଳିର ଘର କାଟି
ପସରା ଥିଲେ ପାତି,

'ଆସିଲେ ଗୋରୁ' ବୋଲି
ପଳାଇଗଲେ ଘରେ
ଧୂଳିର ଘର ଗୁଡ଼
ଯେ ଯାହା ପଥ ମାଡ଼ି ।

—୩—

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଏବେ
କନକ ରବି-ରେଖା
ପୋଖରୀ ନୀଳ ଜଳେ
ଲହରୀ ପରେ ଥରେ ।

ପୋଖରୀ-ହୁଡ଼ା ପରେ
ଲକ୍ଷ ବିହଗର
ବିରାଟ ବଟ ଚୂଡ଼ା
ଲାଗିଛି ଶେଷ କ୍ରୀଡ଼ା ।

ଦୂରରୁ ଆସେ କେହୁ,
ଉଡ଼େ କେ ଆକାଶରେ
ବସି କେ ଝାଡ଼େ ପଖି
ବସାରେ ଆଖି ରଖି ।

ଗଛର କୋଳାହଳ
ଯୋଗାଡ଼, ହେବ କେହ୍ନେ
ସାଥୀରେ ଡାକ ହାକ
ଶୟନ ରାତ ଯାକ ।

ସେ ବଟ-ତଳ-ଘାଟେ
ଚଳିଲା ନିଜ ପଥେ
ବାଳିକା ନିଏ ପାଣି
ଓଢ଼ଣା ଦେଇ ଟାଣି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବାଳକ ଦୂରେ ଏକ
ବାଜଣା ବାହ୍ନି ବୋଲି
ବାହୁଡ଼ି ମାରେ ଲକ୍ଷି
ଆକାଶେ ରଖି ଆଖି ।

— ୪ —

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଏବେ
ସୁଦୂର ଝିଲ ମାନେ
ବଟ ଝରଣ [illegible]
ବଢ଼ାଇଦେଲା [illegible]

ପୋଖରୀ ମଝି ଜଳେ
କୁମୁଦ ଫୁଟି ଉଠେ
ଚନ୍ଦ୍ର ମୁଦ ଆସେ
ସଧୀରେ ତାରି ପାଶେ ।

କମଳ-ଦଳ ପରେ
ପ୍ରିୟାରେ ଧରି ସାଥେ
ଗଳଇ ଖଞ୍ଜନ,
ସାଉଁଟି ତା ଭୋଜନ ।

ସରସୀ ଜଳ ତେଜି
ସୁଦୂର ନଭେ ଉଡ଼ି
କନକ ରବି-ରେଖା
ଦେଲାଣି ଶେଷ-ଦେଖା ।

ପଥିକ ଗୃହ ଆସେ
ମଥାର ଗୁରୁ ଭାର
ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ବୋଲି
ମଥାରୁ କରେ ତୋଳି ।

ଶୁଭଇ ଗ୍ରାମ ପଥେ
ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ବୋଲି
ଚଳ-ଶକଟ ଗୀତ
ଚଳଇ ଗ୍ରାମପ୍ରାନ୍ତ ।

— ୫ —

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଏବେ
ଲାଗିଲେ ଦେବ-ବାଳା
ଆକାଶ-ଅଗଣାରେ
ପ୍ରଦୀପ ଜାଳିବାରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ରଜନୀ-ନାଗ ଏବେ ଆକାଶ-ବଳ ମାଡ଼ି
ଆସିଲା କଳା ଚାର ବସନ ପଥେ ପାର ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ଦୀପ ଜାଳି ଧରଣୀ ତୁଳସୀରେ
ଯାଚନା ଘରେ ଘରେ କଲେଣି ନତ ଶିରେ ।

ଗ୍ରାମର ଶେଷେ ବାଜେ ଦେଉଳେ ଆରତିର
ଶଙ୍ଖ-ଘଣ୍ଟା, ଶୁଣେ ଭକ୍ତ ନୋଇଁ ଶିର ।

ନୀରବ ହୋଇ ଆସେ କ୍ରମଶଃ ଗ୍ରାମ-ଘର
ବଟୁଆ ମେଳ ବୃଷୀ ନଏ ତା ଅବସର ।

ମଳନ-ଆଲୋକତ ସ୍ୱ'ଗତ-ଘରୁ ଆସେ
'ଭଣଇ ଜଗନ୍ନାଥ'— ଶୋରତା ନାହିଁ ପାଶେ !

ହଳଦୀ-ଲେପେ ଡର ଶିଶୁ ରୋଦଇ କାହିଁ
ହଲୁଆ ଡାକ ଦେଲା ରଜନୀ ହେଲା ଗାଇ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବର୍ଷା-ସନ୍ଧ୍ୟା

—୧—

ମାଠିଆ ଧରି ଆସ ସଜନି,
ଆସିବ ଘନଘୋର ରଜନୀ
ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ନାହିଁ ଆଜ ଆକାଶେ,
ବୁଝି କି ନାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ର-ବଦନ ?
ଶୁଣୁଛୁ ନଈ ଆଜ ବଢ଼ିଛି
ବୁଡ଼ିଛି ଗାଆଁ ଘାଟ-ପଥର
କୂଳରୁ କୂଳ ପୂରି ବହଇ
ଭସାଇ ଜୀବ, ଗଛ ପଥର ।
କେମନେ ଯିବା କହ ନଈକି
କଳା ଯେ ମେଘ ଘୋଟି ଆସଇ,
ବାଟ ତ ଜଳେ ବୁଡ଼ି ରହିଛି
ପଦକେ ପଦ ମୋର ଖସଇ,

Digitized by srujan ka@gmail.com

ମାଠିଆ ଧଡ଼ି ବେଗେ ଆସ ଗୋ,
ନ ବୁଡ଼ୁଁ ବେଳ ଯିବା ପାଣିକ
କବାଟ ଦେବା ମୁଢ଼ ନଢ଼ଢ଼େ
ଭବନେ ପାଣି ସଖି, ଆଣିକ ।

— ୨ —

ବାଟରେ ନୀପ ଅଛୁ ଫୁଟି ଗୋ
ସୁବାସ ଢଏ ନାକ ବଥାଇ
ତା ମୂଳେ ହେଲେ ଠିଆ, ମିତଣି,
ମନରେ ଆସେ କେତେ କଥାନ୍ହିଁ ।

ତା ମୂଳେ ହୋଇ ଇଚ୍ଛା ରାଧା ମୁଁ
ଖୋଜଇ ପ୍ରିୟ କଳା-କିଶୋର
କାନକୁ ଡେରି ରହେ କାଳେ କା
ବାଇବ ବଂଶୀ ପ୍ରାଣ-ଦୋସର ।

କଦମ୍ବ-ବାସ ଖାଲି ପୂରଇ
ହୃଦୟେ, ପ୍ରାଣ ମୋର ବଥାଇ
ଦୋସର ଆସେ ନାହିଁ ପାଶେ ଗୋ
ମନରେ ରହେ ମନ କଥାନ୍ହିଁ !

କଦମ୍ବଫୁଲ ତୋଳି ଆଣି, ମୁଁ
କାନରେ ବେଢ଼ ମାଣି ଝୁମର
ଯତନେ କେଶେ ରଖ କହୁଛି,
ଧାଇଁବ ପ୍ରିୟ-ମନ-ଭ୍ରମର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୩—

ଉତ୍ତର ଦେଲା ଆଜ ଶୁଣ ଗୋ
ମୟୂର ଅଗଣାରେ ନଚୁଇ
ନାଚିଲା ନାହିଁ ପରା, ଯେତେ ଗୋ
କମ୍ବଳ କାଟେ ଛାଳ ପକାଇ ।

ମୟୂର ତାର ଫେର ନ ଥିଲା
ରସିକବର ଥିଲା ଢମନ
ପିଞ୍ଜରେ ଥିରେ ଠିଆ ରହିଲା
ମଜନେ ଭଳ ଭଳ କା ମନ ।

ଏକାଳେ ସାନ ବୋହୂ ଆସିଲା—
ନତମ୍ବେ ଲମ୍ବେ ଓଦା ଚିକୁର,
କଜଳ-କଳା, ଅତି ଚିକ୍କଣ;
ଚରମେ ଦୋଳେ, ବାସେ ଆକୁଳ ।

ମୟୂରେ ପଛ କରି ଦୋଇଲା
ଉଭା ସେ ମେଘକେଶୀ ଷୋଡ଼ଶୀ
ମେଘ ବୋଲି କା କେଶେ ଭୁଲିଲା
ନାଚିଲା କେକା ମାନ ବରଜ ।

ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଟେକ କେକା ନାଚିଲା,
ହସିଲେ ମାଇ ଛାଳ ସରବେ
ହଂସା ହୋଇଲା ମୋର ମିଛଣି !
ମୋ ସାନବୋହୂ କେଶ ଗରବେ !

Digitized by srujan ka@gmail.com

ସେ ନାଟ ଦେଖି ଦେଖି ହୋଇଲି
ଉଚ୍ଛୁର ଆଜ ସଖି ! ଏତେ ଗୋ
ଧାଇଁଛୁ ପାଣିକି ମୁଁ କେ କହୁଁ
'ବେଳ ବୁଡ଼ିଲା' ବୋଲି ମୋତେ ଗୋ !

— ୪ —

ବାଟରେ ଶ୍ୟାମ-ଘାସେ ସାଧବ-
ପୋକ ହୋଇ ମଣିଚୂନା ଗୋ ।
ଆସ ମିତଣି ! ଗୁରୁ ଚରଣ-
ରାଗେ ତା ଶୋଭା କର ଚୂନା ଗୋ ।

ପୁନ୍ନାଗ ଫୁଟିଅଛି; ପଥ ଗୋ
ଆକୁଳ ଘନ ତାର ସୁବାସେ
ନଦୀ-ବାହୁଡ଼ା ଭର କଳସି
ସେ ଫୁଲେ, ଫେରିବା ଗୋ ଆବାସେ ।

ଶିରୀଷ ଫୁଲ ଆଜ ଫୁଟିଛି
ତୋଠ ନିକଟେ ତୋଟା ବାଡ଼ରେ
ମାଳତୀ ପୁଣି ସେହି ବାଡ଼େ ଗୋ
ବାସ ଢାଳୁଛି ଗୃହଆଡ଼ରେ ।

ତମ ସାଥିରେ ସଖି, 'ଶିରୀଷ'—
ବସନ୍ତ, ହେଉଅଛି ମୋ ମନ
ଏବେ ତୋଳି ମୁଁ ଦେବି ପିନ୍ଧାଇ
ଉର କି 'ଘର'-ଅଟା ବଚନ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୫—

ବରଷା ଆସିଲା ଯେ ମାଡ଼ି ଗୋ
ଯିବା କେମନ୍ତେ କହ ନଈକି
କଥାଗପୁଁ ଯେ ବେଳ ସରିଲା
ଶାଶୁରେ ବୋଧି କିବା କହିବ ?
ଦେଖୁଛ ବାଡ଼ି ଚାଳ-ବାହୁଙ୍ଗା
ଯାଉଛି ନଇଁ ବେତସର ଗୋ
ଘରକୁ ଚାଲ ବେଗେ ଘରକୁ
ଶୀତରେ ଯାଏ ଦେହ ଥରି ଗୋ ।
ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସେ ଧରଣୀ
କଜଳା-ମେଘ ଆସେ ଉହୁଳି,
ଦୂର କାନନ ଘେରି ଆସଇ
ବାଆ ବରଷା ଘନ ଗହଳି ।
ଭିତରେ ଯାଅ ସଖି, ଆଜକ
ଯିବା ନ ହେବ ନଈଘାଟେ ଗୋ
ବକିଲେ ବକୁ ପଛେ ଶାଶୁ-ମା
ପୋଲଙ୍ଗ ଫୁଟୁ ପଛେ ବାଟେ ଗୋ !

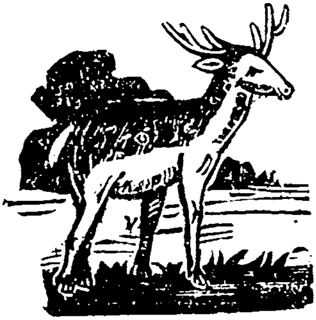

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଭଣ୍ଟ ଭାତ

— ୧ —

ପ୍ରଥମେ ଯେବେ କଲେଜ ଧରିବାକୁ
ଆସିଲି କଟକ
କହିଲ ଅପା ହାତରୁ କାଚ କାଢ଼ି
'ନଏ ଏ ପଟକ' ।
କହିଲି ମୁହିଁ, "ଏ କିସ ନୂଆ କଥା,
ଦେଉଛୁ କପାଁ ମତେ
କଲେଜ ଯିବ ସାଥିରେ ନେଇ ପୁଣି
ମାଇପି କାଚ ପଟେ ?
କହିବେ ପିଲେ ଗାଉଁଲଟାଏ ପରା
ଆସିଛୁ ପଢ଼ିବାକୁ;
ଟିକକେ ମୋର ଯିବ ଯେ ଭଦ୍ରତା,
ଦେଖିବେ ଯଦି ସ୍ବାକୁ ।"

Digitized by srujan ka@gmail.com

କହିଲା ଅପା, "କଏ ବା କପାଁ କହ
ଦେଖିବ ମୋର କାଚ
ଲଗାଇ ଯ୍ପାକୁ କଣବୁ କରେ ଲୁହ
ପିଲାଙ୍କ ଆଗେ ନାଚ ?

ଟ୍ରଙ୍କରେ କ ପାରିବୁ ନାହିଁ ଲୁହ
ଯ୍ପାକୁରେ ଲୁଗ୍ଭ
ସାଧିଲୁ ଏତେ ଖଦ୍ୟା କପାଁ କହ
ଏ ଠିକ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ !"

ନଜର ପଡ଼ୁଁ ବୁଦ୍ଧି ଝଦା ହେଲା
ଲାଗିଲା ମନେ ରାଗ
କହିଲ ଟାଣେ, "କାଚଟା ଦେବୁ କପାଁ
ସେ କଥା କହ ଆଗ ।"

କହିଲା ଅପା, "ମୂଳରୁ ଲୁ ତ ନାହିଁ—
କରୁଛୁ ଏକା ନାହିଁ—
କେମିତି ତତେ କହିବି କହ କାଚ
ଦେଉଛୁ କାହିଁ ପାଇଁ ?"

କୋମଳ ତାର ବଚନ ଚହୁଁ ଅପା
କୋମଳତର କରି
କହିଲା ତାର ହାତର କାଚ କପାଁ
କଠକ ଯିବ ଚଳି ।

କହିଲା ଅପା, "କଠକ ଯିବୁ ପରା
କରିବୁ ରୋଜଗାର
ମୋ ପାଇଁ କଛୁ ଆଣିବୁ ନାହିଁ କରେ
କଠକୁ ଅଳଙ୍କାର ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

କେତେ ସେ କଥା ଜାଣନ୍ତୁ ମୁହିଁ ଶୁଣେ
କଟକୀ ମାଇକିନା
ସବୁରି ଘରେ ରୁପାର ଦରପଣ
ରୁପାର ଚେଲଗିନା ।
ସବୁରି ହାତେ ରୁଣୁ ଝୁଣୁ ରୁଣୁ
ଦୋଳଇ ସୁନା କାଚ
ବଙ୍ଗାଳୁଣୀ ଫେସନ ପରା ସବୁ
ବଙ୍ଗାଳୁଣୀ ଢାଁଚ ?
ଦେଖିବୁ ତୁ ତ କହିବ କସ ମୁହିଁ
ଗାଆଁରେ ଥିବା ଜନ
ଗୋଟିଏ କଥା କହୁଛି ଖାଲି ମୁଁ ରେ
ରଖିବୁ ମୋର ଧନ —
କଣ୍ଠ କାଚ ଦେଲି ମୁଁ ତତେ ଏହି
ହାତରୁ ମୋର କାଢ଼ି
ଦୁ ଦୁ ପଟ ସୁନାର କାଚ ଦେଖି
ଆଣିବୁ ପଟ ଗୁଡ଼ି ।"
କହିଲି ଅପା ହୃଦୟ କଥା ତାର
ଏକଇ ନିଶ୍ୱାସେ
ଥିରଟି ହୋଇ ଶୁଣିଲି ଭାଇ ମନେ—
ହସି ତା ବିଶ୍ୱାସେ ।
ବିଦ୍ୟା ଛଡ଼ା କଟକ କଲେଜରେ
ନାହିଁ ଯେ ରୋଜଗାର
ସେ କଥା ତାରେ କହି ନ ଭାଙ୍ଗିଲି
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ଆଶା ତାର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନଜର ପୁଣି ରହୁବ ଗଜରବ
ତାହାର ଆଖି ଆଗେ
'ଆଚ୍ଛା ଆଣ, ଦେଖିବ' ବୋଲି କାଚ
ଧଇଲି ଅନୁରାଗେ ।

— ୨ —

ଜାଣିବ କପାଁ ସରଳା ଅପା ମୋର
କଲେଜ-ପଢ଼ା କସ ?
ଖାଇବାଠାରୁ ଖେଳିବାଯାଏ ସବୁ
କଥାରେ ପଡ଼େ ଫିସ ।
ତା ପରେ ଅଛୁ କଟକ ନଗର ତ,
ପଇସା ନଏ ଟାଣି
ପୀରତ ସାଥୀ ଅଛୁ ତ ଆତୁର ଯେ
କଣିବା ମନ ଜାଣି ।
ସର୍କାରଙ୍କ ବୃତ୍ତିକ ମିଶାଇ
ଟଙ୍କା ଅଣ୍ଟେ ନାହିଁ
ସୁନାର କାଚ କଣିବ କେହ୍ନେ କହ
ପ୍ରାଣର ଅପା ପାଇଁ ?
କଟକ ପଥେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କଣାଢ଼କା
ଦେଖଇ ଆଖି ନତ
ଅପାର କଥା ପଡ଼ଇ ମନେ ମୋର
ପରାଣ ହୁଏ ପିଟି ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

— ୩ —

ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟି—ଘରକୁ ଗଲି ଫେରି
ଅପାର ବଡ଼ ସୁଖ
ଦେଖିଲେ ମୋର ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ ପୁଣି
ପାସୋରେ ସେତ୍କ ଦୁଃଖ ।
ଖାଇଲା ବେଳେ ବଚଣା ଧରି ଅପା
କହିଲା ଧୀରେ ଧୀରେ,
"କହିଥିଲ ଯା ଗଲାବେଳେ ମୁଁ ତତେ
ମନରେ ଥିଲାଟି ରେ ?"
ମୁହଁକୁ ପୋଛି ସରମେ ଅନ୍ୟ-ଆଡ଼େ
କହିଲା ସାନ ଭାଇ,
"ଟଙ୍କା ପଇ ପାଇଲା ନାହିଁ ମତେ
କାଚ ମୁଁ ଆଣି ନାହିଁ ।"
ଭାଙ୍ଗିଲାନ ଭରସା ତେବେ ହେଲେ
ସାନ ଏ ଭାଇ ପରେ
କହିଲା, "ତେବେ ଆଣିବୁ କୁରେ ମତେ
ଆସିଲେ ଆଉ ଥରେ ।"

— ୪ —

ବର୍ଷକରେ ଭଉଣୀ ଛୁଟି ହେଲା
ଗଲି ମୁଁ ଭଉ ଥର
ହେଲା ଯେ ନାହିଁ କନକ-କାଚ କିଣା
ଏ ଥର ଦରିଦ୍ରର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଷ୍ଟନ ଥରରେ ବୁଝିଲି ପରା ଅପା
ମୋହର ଦରିଦ୍ରତା
ସ୍ଥିର ଥରକୁ କହିଲ ନାହିଁ ଆଉ
କନକ-କାଚ କଥା ।
ତାପରେ ଏବେ ଗଲାଣି ବହୁ ଧୀରେ
ବରଷ ଗୋଟି ସ୍ଥିର
ଝଦାପୂ ମତେ ଦେଲ ସେ କେତେ ଥର
ନପୂନ୍ନୁଁ ଲୁହ ଢାଳି ।
କେବେ ସେ ମତେ କହିଲ ନାହିଁ ଆଉ
କନକ-କାଚ କଥା
ରହିଲ ତୁମ ମରମେ ଜାଣି ଅପା
ମୋହର ଦରିଦ୍ରତା ।

—୫—

କଲେଜ ଛାଡ଼ି ଯିବାର ବେଳ ଏବେ
ଜୀବନ-ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ
ବିଦ୍ୟାବଳେ ପାରିବ ଯଦ କାହିଁ
ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଘୁଞ୍ଚାଇ ।
ସଜାଡ଼ୁ ମୋର ଟ୍ରଙ୍କ ଲୁଗାପଟା
ପଡ଼ିଲା ଆଜ ଆଗେ
'କଣ୍ଟ-କାଚ'—ଦେଇଥିଲ ଯା ଅପା
ସେଦନ ଅନୁରାଗେ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଦରିଦ୍ର ମୁଁ ଧଇଲ କାଚ ଗୋଟି
ବାକ୍ସ ତଳୁ ତୋଳି
ନୟନ-ଜଳ ଅଙ୍ଗେ ତାର ଢାଳି
କଷ୍ଟେ ଦେଲି ବୋଲି ।
ଜୀବନେ ତାର ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ
ରଖିଲ ନାହିଁ ପାର
ଅଧମ ମତେ କପାଳିଁ ଦଅ ସେ ଗୋ
ସେନେହ ତାର ଢାଳି ?
ରକ୍ତତାରେ ପରାଣ ଗଲ ପୂରି
ଭାବିଲି ମନେ ମନେ
ଲାଞ୍ଛନା କି ଏଥୁ ଗୋ ବଳ ଥାଏ
ଦରିଦ୍ର ଜୀବନେ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

ନାପିତୁଣୀର ଗାନ୍ଧିପୂଜା

(ଇଂରାଜୀ 'ହରିଜନ' ପତ୍ରିକାରୁ କଥା ସଂଗୃହୀତ)

— ୧ —

ଆସିବେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ପଡ଼ିଆଡ଼ିଦ୍ୱାରେ
ଶୁଣେ ଗ୍ରାମ-ନାପିତୁଣୀ, ତା ଗ୍ରାମକୋଠାରେ ।
ବାନ୍ଧୁଛନ୍ତି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ତାଳପତ୍ର-ବାସ,
ଲାଗିଅଛି ଜନତାର ଦ୍ରୁତ ଯାଆ-ଆସ ।
ଦେଖୁଛନ୍ତି ନବ ଲୀଳା ଗ୍ରାମ ନରନାରୀ
ହେଉଛନ୍ତି କୁହାକୁହି ପଚରାପଚରି —
କି ଦେବେ ଗାନ୍ଧିରେ ଭେଟି; ଦରିଦ୍ର ସକଳେ —
ହେଲେ କି ଦେବତା-ଦେଖା ହେବ ରିକ୍ତ-କରେ ?
ରିକ୍ତ-ହସ୍ତେ କରିବାକୁ ରାଜ-ଦରଶନ
ଦରିଦ୍ର ହେଲେହେଁ ତାଙ୍କ ମାନୁ ନାହିଁ ମନ ।
ଯାନ୍ତୁଁ ଧ୍ୟାନ ନାପିତୁଣୀ ଭାବେ ମନେ ମନେ
"ମୁଁ କିସ ବନ୍ଧାଣ ନେଇ ? କିଛି ହେଲେ ଆନେ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଦେଇ ଅର୍ଚ୍ଚିବେ ସେ ପୁଣ୍ୟ ଚରଣଯୁଗଳ
ମୋର ତ ସେ ଲାଗି ନାହିଁ କିଛିହିଁ ସମ୍ବଳ !
ତେବେ କି ଏ ପୁଣ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଯିବ ଖାଲି ଖାଲି !
ଦ୍ୱାରେ ମୋ ବାରୁଣୀ ବୁଡ଼; ପାତକ ପଖାଳି
ପାରିବନି ପାତକମାନ ? ପତିତ-ପାବନ,
ହେ ଦେବତା, ହେ ମହାତ୍ମା, ହେ ଗାନ୍ଧି-ରାଜନ,
କୋଟି କୋଟି ନରନାରୀ ନମନ୍ତି ପୟରେ
ଦରିଦ୍ର ମୁଁ, ନାହିଁ ବୋଲି ଧନ ମୋହ କରେ
ପାରିବନି ବନ୍ଦି ତବ ପରମ ଚରଣ,
ପାଇବନି କିଛି ତବ ପୁଣ୍ୟ-ବିତରଣ ?
ଜୀବନେ କରିନି ପୁଣ୍ୟ, ନିରକ୍ଷର ନାରୀ,
ଆଜି ଏ ବୟସେ, ମାଥେ ବହି ପାପ ଭାରି
ଭାବଇ କରିଲେ ହେଲେ ତୋର ପଦାର୍ଚ୍ଚନ
ହୁଅନ୍ତା ବା କିଛି ହେଲେ ଧର୍ମ ଅରଜନ ।"

— ୨ —

ପ୍ରଭାତିଲା ବିଭାବରୀ, ପଡ଼ିଲା ଚହଳ
ଗ୍ରାମ – ଉପବନେ ଯହିଁ ଗାନ୍ଧି, ଗାନ୍ଧିଦଳ
ହେଲେ ଆସି ଉପଗତ । ପଡ଼ିଲା ବିସ୍ମର—
ନାପିତ ନାହିଁ ଏ ଗ୍ରାମେ ? ହୋଇବେ ସଂସ୍କାର
ମହାତ୍ମା ଏ ପ୍ରଭାତରେ ! – ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକଗଣ
ଧାଇଁଲେ ତୁରିତେ ଗ୍ରାମେ କରି ଅନ୍ୱେଷଣ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ଫେରିଲେ ଯେବେ ସେ ପରେ, ପୂର୍ବ ନାପିତୁଣୀ
ପଛେ ତାଙ୍କ, ଆଖି ଭୂମେ, ମୁଖେ ନାହିଁ ବାଣୀ ।
ସୁସଜ୍ଜିତା ଓଡ଼ିଆଣୀ ଆସ୍ୟ-ଅଳଙ୍କାରେ,
ଭଂଗୀସ୍ୟ ନାୟିକା ଯେହ୍ନେ ଚଳେ ଅଭିସାରେ !
ସ୍ତବ୍ଧ ସର୍ବ ସଭାଜନେ ଗାନ୍ଧି ସ୍ମିତେ ହସେ
ନାପିତୁଣୀ ଆଗମନେ, କୌତୁକ-ରଭସେ ।

ଭାଷନ୍ତି ମହାତ୍ମା ହସି 'ଆଚ୍ଛା ତ ଏ କଥା !'
ନାପିତୁଣୀ ଖୁର ଘଷେ କରୁ ପୋଛ ମଥା ।
ଏକଯୋଗେ ଏକମନେ, ଧୀରେ ଦେଇ ଜଳ,
ମହାତ୍ମା ସହିତେ ସ୍ତବ୍ଧ ସର୍ବ ସଭାସ୍ଥଳ ।

କ୍ରମେ ସେ ପରଖି ଖୁର, ମୁଣ୍ଡେ ଥାପି କର
ନିରକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆଣୀ କରିଲା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।
ପତିତ-ପାବନ ମହା-ମାନବ ଗାନ୍ଧିରେ

ମସ୍ତକେ ବୁଲାଇ ଅସ୍ତ୍ର; ହସ୍ତ ସେଇ ଧୀରେ
ଦୁଇ ଗଣ୍ଡେ, ଚିବୁକରେ ପରମ ଆଦରେ
ଆଣିଲା ବୁଲାଇ ଖୁର । ଚରଣଯୁଗଳେ
ନମି ପୁଣି ନଖପନ୍ତି କରିଲା ନିର୍ମଳ
ଅନ୍ତେ ଯତ୍ନେ ଦେଇ ତାର ସମଗ୍ର କୌଶଳ ।

ପଚାରନ୍ତେ ଗାନ୍ଧି ତାରେ "ପିନ୍ଧିଛ ଜନନି !
ଏ ଯେଉଁ ଭୂଷଣ-ଭାର କି ଲଭ କହନ—
ହୁଅଇ ଏଥିରେ ତବ !"—ଭାଷଇ ଗଦ୍‌ଗଦ
ନାପିତୁଣୀ ସ୍ନିଗ୍ଧକଣ୍ଠେ, "ମୋହର ସଂପଦ
କାହିଁକି ହେ ମହାଭାଗ, ପାଇବ ଭୂଷଣ ?
ଏସବୁ ଆଣିଛି ମାଗି ତୁମରେ ଦର୍ଶନ

Digitized by srujan ka@gmail.com

ମାଲୁଣୀ

କୁସୁମ ହାରେ ଗୁନ୍ଥି ଯୁବା ତରୁଣୀ
ବଳା ବଜାଇ ଚଳେ ଧୀରେ ମାଲୁଣୀ,
କରକେ ଧରିଅଛି ଫୁଲ ଗୃଙ୍ଗଡ଼ା
ସେ ଫୁଲେ ଅଛି କେତେ ହୃଦ-ମାଗୁଣି ।
ମୁଣ୍ଡରେ ଝରକାଠି ଖୋସାରେ ଖୋସା
ପାଦରେ ଝୁମ୍ପା ଭରି ଦେଇଛି ଯୋଷା,
ପୃଥୁଳ ବାହୁ ଭରି କୁଟିଛି ଚିତା,
ନୟନେ ଖଞ୍ଜରୀଟ ହୋଇଛି ପୋଷା ।
ନାକକେ ନୋଥ, ନାକଚଣା ଆରକେ,
ଦଣ୍ଡି-ଝଲକା ଓଠେ ବାଜ ଝଲକେ,
ଅଧର ଘନ-ଲାଲ ବଢ଼ିଆ ରଙ୍ଗ
ଚଳଇ ନାସ୍ତି, ପାନ ଜାକ ଗାଲକେ ।
କପାଳେ କଳା-ଚିତା ପରେ ଟିକିଲି
ମହଣ ଦେଇ ଠାଣେ ଦେଇଛି କଳି,
ମହଣ ଦେଇ ପୁଣି କାଢ଼ିଛି ମାଙ୍ଗ
ଖେଳାଇ ଢେଉ, କେଶ ଦେଇଛି ଭଙ୍ଗ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

ବାହୁରେ ତାଡ଼, ଗୋଡ଼େ ପାହୁଡ଼ ବଳା
ସରଣୀ କମ୍ପେ ଯେବେ ଗୃହେ ଅବଳା,
ଧରଣୀ-ନଦ ଭଙ୍ଗି ଚରଣ-ମୁଗ୍ଧ
ଶିଖାଇ ତରୁଣୀଙ୍କୁ ଚଳନ-କଳା ।
ନଗର କଶୋଷ୍ଣଏ ତା ପଥ ରୁହିଁ
ଗବାକ୍ଷ ଟେକ କାହିଁ ଯାଆନ୍ତ ନାହିଁ,
ଉତ୍ତୁର ହେଲେ ମାନ କାହିଁରେ କବା
ସେ ମାନ ଭାଙ୍ଗେ ଗଭା ଯତ୍ନେ ସଜାଇ ।
ବରାଙ୍ଗୀ ଏକେ ଏକେ ବରଦ ଏକ
କେ ଗୃହେଁ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ, କେ କୁରୁବକ,
କାହାର ଅବା ଲୋଡ଼ା କଦମ୍ବ-କଢ଼ି,
କରବୀ କାମିନୀ ବା କାହାର ସଖୀ ।
ମାଳାରେ ହେଲେ ଜଣକର ଆଦର,
କବରୀ-ସାଜ ମାଗିଥାଏ ଅପର ।
କେ ମାଗେ ନୀପ ପୁଷ୍ପ ଦେବାକୁ କାନେ,
କୁସୁମଗୁଚ୍ଛେ କାର ଶରଧା ବଢ଼ ।
ତରୁଣୀ କେହି ତାରେ ବରଛି ଅଳି
ଦେବାକୁ ଏ ଆଷାଢ଼େ କଦମ୍ବ କଳି
ନଷ୍ଟକ ନଷ୍ଟ; ଯେଣୁ ଆସିବ ପ୍ରିୟ
ବରଷା ଯାପି ଯିବ ପ୍ରବାସେ ଚଳି ।
କଶୋଷ୍ଣ କେହି ମାଗିଥିଲା କେତକୀ
ଗଲା ବସନ୍ତେ ଭଲେ ହଂସ-ଗଣ୍ଡକ
ଯୋଗାଇ ନ ପାରିଲା, ବଢ଼ିଛି ମାନ
ମନା ହୋଇଛି ଯିବା ତାର କଣ୍ଟକ ?

Digitized by srujan ka@gmail.com

କେ ବଧୂ ବୋଲେ "ଅୟି ମାଲୁଣୀ ସଖି,
କହବ ଗୋଟେ କଥା ପାରବ ରଖି ?
ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ସେ ଗୋ, ଆସିବେ ଘରେ,
ବକୁଳ ମାଳ ଏକ ଗୁନ୍ଥି ଦେବ କି ?"
କାହାକୁ ନାହିଁ ବୋଲି କହଇ ନାହିଁ,
ହସି ଚଞ୍ଚୁରୀ କହେ ଆଣିବା ପାଇଁ;
କାମିନୀ ମନ ସେ ତ ବୁଝିଛି ଭଲେ,
ଭୁଲାଇ ରଖିଥାଏ ଆଶା ଦେଖାଇ ।
ଯାଉ ଯାଉ ସେ ରାଜପଥେ ଚଞ୍ଚୁରୀ
କଶୋରୀଗଣ ହୋଇ ଅତି ଆତୁରୀ
ଡାକନ୍ତି ହାତ ଠାରି ଗବାକ୍ଷ ପଛୁ
'ମାଲୁଣି, ରାଣ, ଆଗ ଆସ ଏ ପୁରୀ ।'
କେ କହେ 'ବେଳ ଗଲା କବରୀ ସାଜ
ପାରବ ନାହିଁ ତୋର କୁସୁମେ ଆଜ ।"
ଆଉ କେ ବୋଲେ 'ତୋର କେତେ ଲୋ ଆପୁ
ଏକ୍ଷଣି ଖୋଜୁଥିଲ ପରାଗ-ରାଜ ।'
ସକଳ ରୂପସୀର ମନକୁ ଧରି
ମାଲୁଣୀ ଜଣିଅଛି ସାରା ନଗରୀ,
ତରୁଣ-ତରୁଣୀଙ୍କି ରଖିଛି ହାତେ;
ତା ନାମେ ତାଙ୍କ ବୁକୁ ଉଠଇ ଥରି ।
ତଥାପି ପ୍ରିୟ ନାରୀ ସବୁରି ଘରେ,
ବିଶ୍ୱାସ ସବୁ କଶୋରୀର ତା ପରେ,
ତା ବକ୍ଷେ କେତେ ବକ୍ଷଗୋପନ କଥା,
ତା ମୁଖୁ କେତେ କାନେ ପୀୟୁଷ ଝରେ ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

—୨—

କଟଶୋଗ୍ଣ ମେଳେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାଧବବାଳା
ମାଲୁଣୀ ନନ୍ତ ତାରେ ଦଅଇ ମାଳା,
ଯତନ କରି ଜୁଡ଼ା ଦଅଇ ବାନ୍ଧି
ହେବାଂକୁ ଦେଖଣାଙ୍କ ହୃଦୟ-କାରା ।
ତା ପାଇଁ ବଗିଗୃରେ ଭିନ୍ନ ବ୍ରତତି
ପୃଥକ ପୁଣି ତାର ସଲିଳ ଘଟୀ,
ପୃଥକ ହୋଇ ଫୁଟେ ତା ପାଇଁ ଫୁଲ
ସରସ ସବୁଠାରୁ ତାର ମାଳତି ।
ଦିନେ ମାଲୁଣୀ ଭୁଜେ ଫଳର ହାର
ଅନନ୍ତ କରି ବାନ୍ଧିଦେଲା ବାଳାର,
ଘଡ଼କେ ଡାକ ଦେଲା କାଟିଲା ବୋଲି
ରକତ-ଦାଗ ବହୁ କଷ୍ଟେ ବାହାର ।
ଚିକ୍କଣ କେଶେ ଫୁଲ ରହିବ ନାହିଁ ।
କବରୀ ଭରି, ଦେଲେ ମାଳା ଗୁଡ଼ାଇ;
ଗଳାରେ ଦେଲେ, କାଢ଼ିଦିଏ ଘଡ଼କେ
କୋମଳ କାନ୍ଧ ଦୁଇ ଯାଏ ବଥାଇ ।
ଏଣୁ ମାଲୁଣୀ ବଡ଼ ବିଷାଦେ ପଡ଼େ
ସଜାଇବାକୁ ତାକୁ ନୂତନ ଉଟରେ,
କୁସୁମୁ କୋମଳ ଯା ଶରୀରଲତା
ପିନ୍ଧାଇବାକୁ ତାକୁ ତା କର ଥରେ ।
ସାଧବଝିଅ ପାଶେ ଚଳେ ମାଲୁଣୀ
ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ ବର-ତରୁଣୀ

Digitized by srujan ka@gmail.com

କରରେ ଧରିଅଛି ଫୁଲ ଗୃଙ୍ଗୁଡ଼ା
ସେ ଫୁଲ ତଳେ କେତେ ହୃଦ-ମାଗୁଣି ।

—୩—

ଭେଟିଲା ଦୂରଦେଶୀ ସାଧବସୁତ
ଏକାକେ ତାକୁ । ତାର ଅଧର-ପୁଟ
ସହସା ଶୁଣାଇଲା, 'ଶୁଣ ତ ଟିକେ,
ଦେଖୁଛ ବେଶ ବାସୁଁ ବିଦେଶୀ ମୁଁ ତ ।'

କରୁ ଗୃଙ୍ଗୁଡ଼ା ଆଣି କଟିରେ ଥୋଇ
ମାଲୁଣୀ ଅନାଇଲା ଚକିତ ହୋଇ
ଦେଖିଲା ରୂପବନ୍ତ ତରୁଣ ଆଗେ,
ଲାଜେ ତା ଆଖି ଟିକେ ଯାଉଛି ନୋଇ ।

ସାଧବପୁଅ କହେ 'ମାଲୁଣୀ ତବ
ହସୁଛ, ଖାଲି ନେଇ ଫୁଲ ପସର
ବୁଲ ନା ଅଉ କିଛି କର ଗୋ ନାରୀ,
ଗରଜ ଅଛି ମୋର କହ ତ ଭାବ !'

ତରୁଣୀ ମାଲୁଣୀ ସେ କହିଲା ହସି
"ଖାଲି କି ଫୁଲ ବିକେ ? ଲଗାଏ ରଶି
ଏ ଫୁଲ ଦେଇ ଯୁବାଯୁବତୀ ହୃଦେ
କୁସୁମହାରେ କେତେ ହୃଦୟ କଷି ।

ମୋ ଲାଗି ଏ ନଗରେ କିଶୋରୀ ଦଳ
ଦେଖନ୍ତି ନରଜନେ ମୁଖ ପ୍ରିୟର,
ମୋ ଫୁଲ ହୁଏ ଭାଷା ତରୁଣ-ପ୍ରେମେ,
ପ୍ରଥମେ ଉପହାର ତରୁଣୀଙ୍କର ।

Digitized by srujan ka@gmail.com

କ କାମ ଅଛୁ" ବୋଲି କହିଲା ନାରୀ,
"ତୁହିଁ ତ ଥିବେ ମୋତେ ସାଧବ-ବାଳୀ ।"
ଚମକି ଅନାଇଲା ବିଦେଶୀ ଯୁବା
ପଚାରେ 'ସାଧବରେ ତୁ ସେବାକାରୀ ?'
'କାହିଁକି ?' ପଚାରିଲା ମାଲୁଣୀ ପୁଣ;
ତରୁଣ କହେ 'ଦେଖାଇବି ମୋ
ମାଳା ମୁଁ ଗୁନ୍ଥିପାରେ ବିଚିତ୍ର କରି
କବରୀ ସାଜିପାରେ ଅତି ନିପୁଣ ।'
'ବିଦେଶୀ ମାଳାକାର ? ଆସ ଗୋ ତେବେ'
ବୋଇଲା ନାରୀ 'ନିଶ୍ଚେ ଗୁଣ ଚିହ୍ନିବେ,
ସ ଧବକନ୍ୟା, ଆଉ ନ ଚିହ୍ନୁ କେହି
ଚିହ୍ନାଇଦେବି, ରହ ମୋ ଘରେ ଯେବେ ।
ଗୁନ୍ଥିବ ମାଳା କାଲି ଯତନ କରି
ସାଧବକନ୍ୟା ପାଶେ ନେବି ମୁଁ ଧରି,
ଆସ କୁଟୀରେ'—ଲେଉଟିଲା ଘରକୁ
ସାଧବପୁଅ ଚଳେ ଶିବ ସୁମରି ।

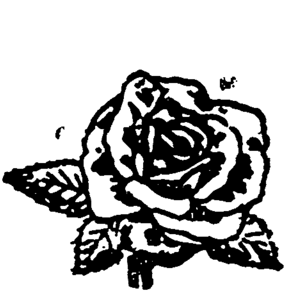

ମୁଦ୍ରାକର - ଶ୍ରୀ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଦାସ, ନଉ ଷ୍ଟୋର୍ସ ପ୍ରେସ୍, ବ୍ରହ୍ମପୁର ୧୯୬୩

Digitized by srujan ka@gmail.com